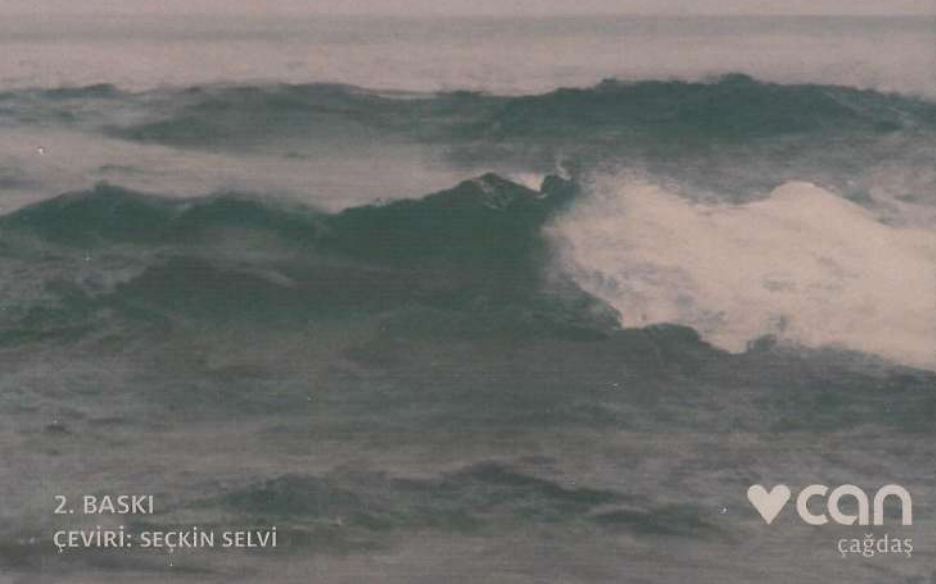
ROMAN

PAUL AUSTER

Baumgartner

2. BASKI
ÇEVİRİ: SEÇKİN SELVİ

can çağdaş

PAUL AUSTER

BAUMGARTNER

Can Çağdaş

Baumgartner, Paul Auster
İngilizce aslından çeviren: Seçkin Selvi
Baumgartner
İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: Grove Press, 2023
© 2023, Paul Auster
© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin Türkçe hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2023
2. basım: Şubat 2024, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Didem Bayındır
Düzelti: Aylin Samancı Elmasdağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No: 1/Z Beylikdüzü-İstanbul
Sertifika No: 52098

ISBN 978-975-07-6259-8

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

PAUL AUSTER

BAUMGARTNER

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Seçkin Selvi

can

Paul Auster'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ay Sarayı, 1991
Yalnızlığın Keşfi, 1991
Son Şeyler Ülkesinde, 1992
Şans Müziği, 1993
Kırmızı Defter, 1994
Leviathan, 1994
Yükseklik Korkusu, 1995
Duman - Surat Mosmor, 1998
Timbuktu, 1999
Cebi Delik, 1999
Köşeye Kıstırmak, 2000
Yanılsamalar Kitabı, 2002
Kehanet Gecesi, 2004
Cam Kent, 2004
Hayaletler, 2004
Kilitli Oda, 2004
Brooklyn Çılgınlıkları, 2007
Yazı Odasında Yolculuklar, 2007
Duvar Yazısı, 2008
Karanlıktaki Adam, 2008
Lulu Köprüde, 2009
Görünmeyen, 2010
Sunset Park, 2011
Kış Günlüğü, 2012
Şimdi ve Burada (J.M. Coetzee ile birlikte), 2013
İç Dünyamdan Notlar, 2014
Babamın Tanrı Olduğunu Sandım (editör), 2015
4 3 2 1, 2017

PAUL AUSTER, 1947'de ABD'nin New Jersey eyaletinde, Newark'ta doğdu. Daha 12 yaşındayken, önemli bir çevirmen olan amcasının kitaplarını okuyarak edebiyata büyük bir ilgi duymaya başladı. Columbia Üniversitesi'nde Fransız, İngiliz ve İtalyan edebiyatı okuduktan sonra dört yıl kadar Fransa'da yaşadı, Fransız yazarlardan çeviriler yaptı. 20. yüzyıl Fransız şiiri üstüne önemli bir antoloji hazırladı. İlk kez 1987'de *New York Üçlemesi* adlı yapıtıyla büyük ilgi gördü. Daha sonra *Ay Sarayı, Kehanet Gecesi, Köşeye Kıstırmak, Son Şeyler Ülkesinde, Leviathan, Şans Müziği, Timbuktu, Yanılsamalar Kitabı, Yükseklik Korkusu, Brooklyn Çılgınlıkları, Yazı Odasında Yolculuklar, Karanlıktaki Adam* ve *Sunset Park* romanları, *Yalnızlığın Keşfi* adlı anı-romanı, *Kırmızı Defter* adlı öykü kitabı ve *Kış Günlüğü* adlı anı kitabı birbirini izledi. Auster, New York, Brooklyn'de yaşıyor.

SEÇKİN SELVİ, Üsküdar Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde sürdürdü. İlk çevirisini 1957'de Sahne Z'de oynanan William Saroyan'ın *Merhaba Dışarıdaki* adlı oyunuyla yaptı. Meslek yaşamını çevirmenlik, gazetecilik ve tiyatro eleştirmenliği dallarındaki paralel çalışmalarıyla yürüttü. 1971-1980 arasında *Tiyatro 70* dergisini, 1981-1982'de *Edebiyat 81* dergisini çıkardı ve genel yayın yönetmenliğini üstlendi. 1982-1993 döneminde *Günaydın* ve *Sabah* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 1986 yılından bu yana *Milliyet Sanat* dergisinde tiyatro eleştirileri

yazıyor. Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde beş yıl, Yeditepe Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nde on yıl eleştiri dersi verdi. Tiyatro, felsefe ve edebiyat dallarında 180 yapıt çevirdi. Dünya Kitap Dergisi 2011 Yılın Çeviri Kitabı Ödülü'nü, çevirmenliğinin 50. yılında Çevirmenler Derneği Onur Ödülü'nü, eleştirmenliğinin 50. yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Onur Ödülü'nü ve I. Uluslararası Bodrum Tiyatro Festivali tarafından verilen Tiyatroya Katkı Onur Ödülü'nü aldı. Çevirmen ve editör olarak çalışmalarını sürdürüyor.

1

Baumgartner, ikinci katta, kimi zaman çalışma odam, düşünme odam, hücrem diye farklı adlar verdiği odadaki masasının başında oturuyor. Kierkegaard'ın takma isimleri hakkında yazdığı monografinin üçüncü bölümündeki bir cümlenin ortasında, cümleyi bitirmek için alıntı yapacağı kitabı dün gece yatmaya giderken alt katta, salonda bıraktığı aklına gelince elinde kalemle kalakalıyor. Kitabı almak için aşağıya inerken sabah onda kız kardeşini aramaya söz verdiğini anımsıyor ve saat ona yaklaştığı için kitabı almadan önce mutfağa gidip telefon etmeye karar veriyor. Ama mutfağa girerken keskin bir yanık kokusu duyarak olduğu yerde kalıyor. Bir şeyin yandığını fark edip ocağa yaklaşırken ocağın ön gözlerinden birinin açık kaldığını ve o kısık alevin üç saat önce kahvaltı için iki yumurta kaynattığı alüminyum tencerenin dibini kavurduğunu görüyor. Ocağı kapatıyor, sonra hiç düşünmeden, yani bir tutacak ya da mutfak bezi almadan kızgın yumurta tenceresini ocaktan alırken elini yakıyor. Acı acı haykırıyor. Bir anda tencereyi elinden fırlatıyor, tencere tuhaf bir tangırtıyla yere çarpıyor; Baumgartner hâlâ duyduğu acı yüzünden çığlık çığlığa musluğa koşuyor, soğuk suyu açıp sağ elini üç-dört dakika tenine serin serin değen suyun altına tutuyor.

Baumgartner yanan parmaklarının ve avucunun su toplamasını önlediği umuduyla ellerini kurulama beziyle yavaşça siliyor, bir an durup parmaklarını esnetiyor, bezle birkaç kez avucuna vuruyor, sonra mutfağa niçin geldiğini soruyor kendine. Kız kardeşini araması gerektiğini hatırlamasına fırsat kalmadan telefon çalıyor. Telefonu açıyor, kendini savunmaya hazır bir sesle alo diyor. Sonunda mutfağa niçin geldiğini anımsayıp telefondakinin huysuz kardeşi Naomi olduğunu düşünerek kendisine çıkışacağını, *hep yaptığın gibi* yine beni aramayı unuttun demesini beklerken, telefon eden kişi konuşmaya başlayınca Naomi değil, geciktiği için özür dileyen bir erkek sesi, hem de hiç tanıdık gelmeyen bir ses duyuluyor. Baumgartner adama gecikme derken neyi kastettiğini soruyor. Adam saat dokuzda sayacınızı okumaya gelecektim, diyor, unuttunuz mu? Baumgartner hatırlamıyor, ne son günlerde ne de son haftalarda elektrik şirketi görevlisinin saat dokuzda sayaç okumaya geleceğini düşündü; o yüzden adama üzülmemesini, sabahtan akşama kadar nasıl olsa evde olacağını söylüyor; ama genç, deneyimsiz ve kendini beğendirmeye çalıştığı anlaşılan elektrik şirketi görevlisi, neden geciktiğini şu anda anlatacak vakti olmadığını, ama *çok geçerli bir nedeni, elinde olmayan sebeplere bağlı* bir mazereti olduğunu ve olabildiğince çabuk geleceğini yinelemekte ısrar ediyor. Baumgartner, tamam öyleyse, geldiğinizde görüşürüz, diyor. Telefonu kapatıp, zonklamaya başlayan sağ eline bakıyor, ama parmaklarında da avucunda da su toplamadığını, derisinin soyulmadığını, sadece hafif bir kızarıklık olduğunu görüyor. Korktuğum kadar kötü değilmiş, böyle idare edebilirim diye düşünüyor ve kendisine ikinci biri gibi hitap ederek, Seni sersem herif, diyor, şansın varmış doğrusu.

Naomi'den *önce davranıp* onu araması gerektiği aklına geliyor, ama tam telefonu açıp numarayı çevireceği

sırada kapı çalınıyor. Baumgartner'ın ciğerlerinden uzun bir iç çekişi yükseliyor. Hâlâ elinde tuttuğu telefonu kapatıp sokak kapısına yollanıyor, mutfaktan çıkarken yanmış tencereyi tekmeleyerek kenara fırlatıyor.

Kapıyı açıp gelenin sık sık uğrayan UPS kuryesi Molly olduğunu görünce içi rahatlıyor, kadın zamanla görevlinin ötesinde bir yer edinmiş... nasıl bir yer? Tam olarak arkadaş denilemez, ama son beş yıldır haftada iki-üç kez geldiği için artık sadece tanış olmaktan çıkmış; işin doğrusu yaklaşık on yıl önce karısını yitirip yalnız kalan Baumgartner, soyadını bile bilmediği otuzlu yaşlarının ortasındaki bu kısa boylu tıknaz kadına gizliden gizliye tutuldu; çünkü karısı beyaz olduğu halde Molly siyah olmasına karşın, ona her bakışında ölen Anna'yı anımsatan bir şey var kadının gözlerinde. Her seferinde hiç aksamadan aynı şey oluyor, ama o şeyin tam olarak ne olduğunu tanımlayamıyor. Belki bir tür uyanıklık duygusu; ama ondan daha fazlası ya da belki *ışıldayan bir cıvıltı*, o da olmazsa *parıltılı bir benliğin* gücü denilebilir; insan hayatiyetinin olanca zarafetiyle kişinin içinden dışarıya duygu ile düşüncenin birbirine kenetlenen karmaşık bir dans olarak taşması olabilir – bir anlamı varsa işte öyle bir şey, ama Anna'nın sahip olduğu o özelliği nasıl tanımlarsanız tanımlayın, Molly'de de aynı özellik var. Baumgartner o yüzden her gelişinde kadının yanında bir-iki dakika geçirebilmek için hiç gereksinmediği, hiç kapağını açmayacağı ve sonunda yerel halk kütüphanesine bağışlayacağı kitaplar ısmarlıyor boyuna.

Kadın bir nimet sunarcasına o ışıltılı tebessümüyle gülümseyerek, Günaydın Profesör, diyor. Size bir kitap daha geldi.

Kadın ambalaj kâğıdına sarılı ince paketi uzatırken, Baumgartner da ona gülümseyerek, Teşekkür ederim Molly, diyor. Bugün nasılsın bakalım?

Saat daha erken –şimdiden kesin bir şey söylenemez– ama göründüğü kadarıyla olumlu özellikler olumsuzlara ağır basıyor. Böyle harika bir günde insanın keyfi kolayına kaçmaz.

İlkbaharın ilk güzel günü – yılın en iyi günü. Fırsat varken tadını çıkaralım Molly. Yarın ne olacağı hiç bilinmez.

Doğru söze nedir, diye cevap veriyor Molly. Suç ortaklığı içeren bir işveyle kısa bir kahkaha atıyor, sonra Baumgartner'ın sohbeti uzatmak için zeki ya da eğlenceli bir cevap bulmasına fırsat kalmadan elini sallayarak vedalaşıp kamyonetine dönüyor.

Bu da Baumgartner'ın Molly'de beğendiği şeylerden biri. Kadın onun beceriksiz açıklamalarına, en nahif, en aptalca sözlerine bile gülüyor.

Baumgartner mutfağa dönüyor, açılmamış kitap paketini masaya yakın köşedeki açılmamış kitap paketleri istifinin üzerine koyuyor. İstif öylesine yükselmiş ki bu bej ambalajlı paketlerden bir ya da iki tane daha gelirse hepsi tepetaklak olacak gibi görünüyor. Baumgartner öğleden sonra bir ara kitapları paketlerinden çıkarıp, arka sundurmada halk kütüphanesine bağışlanacak kitapları biriktirdiği birkaç kolideki boşluklara yerleştirmeyi kafasına koyuyor. Evet, evet biliyorum, diyor kendi kendine, Molly'nin geçen gelişinde de, ondan önceki gelişinde de bunu yapmaya niyetlenmiştim, ama bu sefer gerçekten dediğimi yapacağım.

Saatine bakıyor, onu çeyrek geçtiğini görüyor. Zaman ilerliyor, diye düşünüyor, ama yine de Naomi'nin ağzını bozup hakaret etmesine fırsat verecek kadar geç sayılmaz. Telefona uzanıyor, ahizeyi kaldıracağı anda o beyaz şeytan yine çalıyor. Baumgartner yine kız kardeşinin aradığını sanıyor ve yine yanılıyor.

Onun alo diye mırıldanmasına, alçak, titrek bir ses zar zor duyulan bir soruyla karşılık veriyor: *Mr. Baum-*

gartner? Bu öylesine genç ve öylesine sıkılarak konuşan birinin sesi olunca Baumgartner telaşlanıyor, sanki gövdesindeki her organ normalin iki katı hızla hareket eder gibi oluyor. Kim o? sorusuna *Rosita* yanıtı geliyor; işte o anda Baumgartner, ilk kez Anna'nın cenaze töreninden birkaç gün sonra evi temizlemeye gelen, ondan sonra da haftada iki kez gelip yerleri silen, halıları süpüren, çamaşırını yıkayan ve diğer ev işlerini yapan, böylece de dokuz buçuk yıldır Baumgartner'ı sersefil olmaktan kurtaran Mrs. Flores'in, o iyi, tutarlı, çoğunlukla sessiz sakin ve mesafeli kadının, inşaat işçisi kocası ve iki yetişkin oğlu, her yıl Cadılar Bayramı'nda şeker almak için eve gelen on iki yaşlarında, güzel ela gözlü Rosita adında bir kızı olan kadıncağızın başına bir şey geldiğini anlıyor.

Ne oldu Rosita? diye soruyor. Annene bir şey mi oldu?

Hayır, diyor Rosita, anneme değil, babama.

Kızın zapt etmeye çalıştığı gözyaşları boğuk hıçkırıklarla boşanınca Baumgartner birkaç dakika bekliyor; kızcağız kendini tutmak, kapıp koyuvermemek için zorlanırken kesik kesik soluyor ve titriyor. Baumgartner, Mrs. Flores'in kocasının başına her ne geldiyse onunla ilgilendiğini, ama temizliğe gelme günü olduğu için de haber vermek için okulu bahar tatilinde olan kızını görevlendirdiğini anlıyor.

Kızın solukları biraz düzelip gözyaşları da biraz dinince Baumgartner ikinci sorusunu soruyor. Baumgartner, kızın annesinden, annesinin de başkasından duyup bölük pörçük anlattıklarını birleştirince, Mr. Flores'in bu sabah yeniden dekore edilen bir mutfakta çalıştığını, müşterinin bodrumunda elektrikli testereyle beşe-on santimlik keresteyi keserken, yani şimdiye kadar binlerce, hadi bilemedin yüzlerce kez yaptığı bir işi yaparken sağ elinin iki parmağını dibinden kestiğini anlıyor.

Kopan iki parmağın yerdeki talaş yığının üzerine düşüşü gözlerinin önüne geliyor. Parmakların koptuğu derisi sıyrılmış elden akan kanları görüyor. Mr. Flores'in çığlığını duyuyor.

Sonunda, Merak etme Rosita, diyor. Çok korkunç geldiğini biliyorum, ama doktorlar onu iyi ederler. Babanın parmaklarını yerine takacaklar ve sonbaharda sen okula gideceğin zaman baban tamamen iyileşmiş olacak.

Sahi mi?

Tabii sahi. Sözüm söz.

Kız evde yalnız olduğu ve annesi hastaneye koştuğundan beri müthiş paniğe kapıldığı için Baumgartner onunla bir on dakika daha konuşup yatıştırmaya çalışıyor. Konuşmanın sonlarına doğru kızdan hafifçe gülmeye benzer bir tepki alabiliyor ve telefonu kapattıktan sonra o gülüş kırıntısı aklından çıkmıyor, çünkü o gün başardığı tek önemli şeyin o olacağından neredeyse emin.

Ne var ki, olay onu da sarsıyor. Bir sandalye çekip oturuyor, bir kahve fincanından kalma halka biçimindeki siyah lekeye gözlerini dikerek olanları kafasında canlandırıyor. Kırk sekiz yaşındaki deneyimli marangoz ustası Angel Flores, yıllardır defalarca başarıyla yaptığı işini yaparken, bir anda nedendir bilinmez eli kayıveriyor, bir anlık dikkatsizlik sonucunda kendini sakatlıyor. Neden? Dikkat edilirse basit, edilmezse tehlikeli olan işini yaparken dikkatini dağıtıp aklını çelen neydi? Tam o anda bir başka marangoz merdivenden indi de, ona mı bakmıştı acaba? Beklenmedik bir şey mi düşmüştü aklına? Burnuna bir sinek mi konmuştu? Bir anda midesine bir sancı mı saplanmıştı? Bir gece önce içkiyi fazla mı kaçırmıştı, yoksa evden çıkmadan önce karısıyla kavga mı etmişti ya da... kendisi yanan tencereyi tutup elini yaktığı aynı anda Mr. Flores'in de parmaklarını kesmiş olabileceği aklına geliyor. Birinin şanssızlığı daha büyük olsa bile iki-

si de başlarına gelenden kendileri sorumlu, yine de her iki olayda–

Kapının çalınması Baumgartner'ın düşüncelerini yarıda kesiyor. Sandalyeden ağır ağır kalkıp sokak kapısına yürürken, Bok canına, diyor. İnsanın düşünmesine bile fırsat vermiyorlar.

Kapıyı açınca, karşısında yirmili yaşlarının sonunda ya da otuzların başında, uzun boylu, irikıyım, sol cebinde elektrik şirketinin PSE&G logolu lacivert gömleğiyle dikilen sayaç okuma görevlisini buluyor; logonun hemen altında gömleği giyenin adı cart sarı iplikle işlenmiş: Ed. Baumgartner'ın gördüğü kadarıyla Ed'in gözlerindeki ifade hem umudu hem huzursuzluğu yansıtıyor. Baumgartner bunun tuhaf bir birleşim olduğunu düşünürken Ed iğreti bir gülümsemeyle selam verince, daha da tuhaf bir etki yapıyor – sayaç okuyucusu sanki kapının suratına kapatılmasını beklermiş gibi görünüyor. Baumgartner adamı yatıştırmak için içeriye buyur ediyor.

Teşekkür ederim Mr. Boom Garden, diyor adam eşiği geçerken. Eksik olmayın.

Adının yanlış söylenmesine bozulmak yerine gülerek karşılayan Baumgartner, Birbirimize neden adımızla hitap etmiyoruz? diyor. Ben seninkini biliyorum –Ed– sen de neden *mister* sözcüğünü bırakıp doğrudan Sy demiyorsun?

Sigh[1] mı? diyor Ed. Bu ne biçim ad?

İçini çekmek gibi değil – sadece Sy, S-Y. Doğduğumda annemle babamın taktığı o gülünç Seymour'un kısaltılmışı. Doğrusu Sy da bir halta benzemiyor, ama en azından Seymour'dan iyidir.

Demek siz de? diyor sayaç okuyucu.

1. (İng.) *Sigh* içini çekmek, göğüs geçirmek. "Sy" gibi bu sözcük de "say" diye okunur. (Ç.N.)

Siz de ne demek? diye soruyor Baumgartner.

Siz de benim gibi adınızı sevmiyorsunuz demek.

Ed'in ne kusuru var?

Onun kusuru yok. Beni rahatsız eden, soyadım.

Ya? Neymiş bakalım?

Papadopoulos.

Onda da bir kusur yok. Çok güzel bir Yunan adı.

Yunanistan'da yaşayan birisi için öyle olabilir. Ama Amerika'da alay konusu oluyor. Okuldayken arkadaşlarım alay ederdi, birkaç yıl önce de beyzbol maçında top atıcı olarak adım hoparlörden okununca bütün tribün kahkahayı bastı. Bu insana ister istemez – nasıl derler. Kompleks veriyor.

Soyadın seni bu kadar rahatsız ediyorsa neden değiştirmiyorsun?

Yapamam. Babamın kalbi kırılır.

Baumgartner'ın canı sıkılmaya başlıyor. Bu dolambaçlı ve ilgisiz konuşmayı bir an önce durdurmazsa, Ed Papadopoulos az sonra babasının yaşamöyküsünü anlatmaya ya da kendisinin alt beyzbol liglerindeki iniş çıkışlı serüvenini sayıp dökmeye başlayacak; o yüzden Seymour'un kısaltılmışı Sy birden konuyu değiştirerek Ed'e bodrumdaki sayaca bakmak ister mi diye soruyor. İşte o zaman öğreniyor ki, bugün delikanlının işe ilk başladığı gün ve alt kattaki sayaç da Public Service Electric & Gas Company'nin[1] yetkili görevlisi olarak ilk okuyacağı sayaç olacak; bu da onun randevuya neden tam saatinde gelemediğini açıklıyor – kendi hatasından dolayı değil inanın, meğer bir grup kıdemli sayaç görevlisi ona şaka olsun diye –hem de işteki ilk gününde!– kamyonetinin benzin deposunu boşaltıp ancak yarım mil yol yapacak kadar yakıt

1. New Jersey merkezli enerji dağıtım şirketi Public Service'e bağlı Elektrik& Gaz Şirketi. (Ç.N.)

bırakmışlar; tabii kamyonet de trafiğin en yoğun olduğu saatte yolda kalmış ve o utanç verici gecikmeye neden olmuş. Ed özür diliyor, Baumgartner'ı beklettiği için kusuruna bakmamasını rica ediyor. Yola çıkmadan önce yakıt göstergesine bakmayı akıl etse, zamanında gelebileceğini, ama sırf işin acemisi olduğu için şeften azar işitsin diye yapılan o tatsız şakanın kurbanı olduğunu anlatıyor. Bugünkü yanlış bir daha tekrarlanırsa gözetim altında tutulacakmış. İki yanlış daha yaparsa kovulabilirmiş.

Baumgartner artık çığlık atacak hale geliyor. Bu irikıyım, çenesi düşük herif de nereden çıktı ve bu ardı arkası gelmeyen gevezelik nasıl durdurulabilir? diye düşünüyor. Ne var ki, gitgide sinirlenmesine karşın bu iyi kalpli, saf hödüğe sempati duymaktan da kendini alamıyor; bu yüzden ciğerlerini zorlayarak avazı çıktığınca haykırmak yerine neredeyse duyulmayacak kadar usulca iç çekiyor ve bodruma açılan kapıya gidiyor.

Sayaç orada, arka duvarın sağ tarafında, diyor; ama bodrumun ışığını yakmak için düğmeyi çevirince elektrik yanmıyor, aşağı kat karanlık kalıyor. Tıpkı az önce küçük Rosita'nın telefonda kendini tutmaya çalıştığı gibi Baumgartner da öfkesine hâkim olmaya çalışarak, Bok canına, diyor. Herhalde ampul yanmış.

Ed, Hiç sorun değil, diyor. Bende el feneri var. Bilirsiniz ya, demirbaş aletimiz.

İyi. Sayacı bulacağından eminim.

Belki bulabilirim, belki de bulamam. Yerini göstermek için benimle aşağıya iner misiniz? Bir gösterseniz yeter, daha fazla zamanınızı almam.

Baumgartner, Ed Papadopoulos'un karanlıktan korktuğunu ya da karanlık bodrumlardan, özellikle de kirişlerden örümcek ağlarının sarktığı, yerde koca koca böceklerin gezindiği ve sayaca varıncaya kadar Tanrı bilir kaç şeyin ayağa dolanacağı böyle eski evlerin bodrumun-

dan korktuğunu düşünüyor; o yüzden de son basamağa ayağını bastığı anda Naomi'nin telefon edeceğinden emin olduğu halde, gönülsüzce de olsa, Ed'in önüne düşüp yol göstermeye razı oluyor.

Bodruma inen merdivenler sallanıyor, onarılması gerek; Baumgartner merdiveni onarmak için yıllardır kendi kendine içtenlikle söz vermiş olsa da bir türlü eli değmiyor; çünkü ancak bodruma inmesi gerektiğinde merdivenin durumunu görüyor, ama yukarı çıktığı anda da unutup gidiyor. Şimdi merdiveni aydınlatacak tavan lambası olmadığı için sadece arkasından gelen Ed'in el fenerinin ışığında aşağı inerken Baumgartner kıymık kıymık olmuş tahta tırabzana tutunuyor, ama eli değer değmez iğne gibi binlerce sivri kıymık zaten yanık olan avucuna ve parmaklarına batıyor – eli yeniden yanmış gibi oluyor. Hemen elini çekiyor, ama sol tarafta tırabzan olmadığı için tutunabileceği hiçbir şey yok; yine de bu evde onca yıl yaşadıktan sonra merdiveni avucunun içi gibi bildiğinden bir alt basamağa doğru adımını atıyor, ama bir-iki santim farkla ayağı boşa çıkınca karanlıkta dengesini kaybediyor ve merdivenin dibine kadar yuvarlanıyor; önce bir dirseğini, ardından öteki dirseğini yere vuruyor, sonra sağ dizi şiddetle çimento zemine çarpıyor.

O sabah ikinci kez acıyla çığlık atıyor.

İki büklüm olmuş gövdesi nemli zeminde kıvranırken, attığı çığlık uzun bir spazm halinde devam eden inlemeye dönüşüyor. Kollarının bacaklarının hareket edip etmediğini bilmiyor, ama bilincinin hâlâ açık olduğunun farkında, çünkü kafasında kopuk kopuk düşünceler cirit atıyor; bu düşünceler gerçek düşünce sayılmayacak kadar belirsiz ve anlaşılmaz olsa da Baumgartner onları henüz-olmamış-fikir ya da hiç-olmamış-fikir diye sınıflandıracak; dirseklerini ve sağ dizini zonklatan ağrının dışında başı hiç acımıyor, demek ki düşerken kafasını ciddi yara

alacak biçimde çarpmamış, bu da demek oluyor ki bütün olup bitene karşın atlattığı kaza onu tutkal fabrikasına[1] layık, sızlanan, salyasını tutamayan, saçmalayan budala bir zevzeğe dönüştürmeyecek. Ama bir an sonra Ed tepesine dikilip el fenerini suratına tutunca, Baumgartner feneri başka tarafa tutmasını söyleyecek sözcükleri kafasında toparlayamıyor, konuşmak yerine sağ eliyle gözlerini örterek uzun uzun inliyor. Düşüncelerini dile getirememek onu rahatsız ediyor, hatta korkutuyor. Eğer başka bir nedeni yoksa, eğer beyni kalıcı bir zarar görmemişse, kafası hâlâ karışık, hâlâ doğru dürüst çalışmıyor demektir, belki de geçici olarak beynini uyuşturan şey başı dışındaki bütün organlarını sızlatan acıdır, özellikle de gözlerini örtmek için bu sabah yanan ve halâ ağrıyan elini kaldırdığında alev almış gibi sızlayan sağ dirseğidir; bunun nedeni de şimdi hatırlamasa bile hiç kuşkusuz çimento zemine çarptığı anda elini uzatmış olmasıdır.

Vay anasını, diyor Ed. İyi misiniz?

Baumgartner uzun bir duraksamadan sonra ağzından birkaç sözcük çıkarmayı beceriyor. Söylemesi zor, diyor. Konuşma yetisini yitirmediğini öğrenmek sevindirse de, duyduğu acı sevincini göstermesine izin vermeyecek kadar büyük. En azından ölmedim, diye sürdürüyor sözünü. Bunun için söylenecek bir şeyler olmalı herhalde.

Olmalı tabii, diye yanıtlıyor sayaç görevlisi, bunun için her şey söylenebilir. Ama Sy, önce nerenizin acıdığını söyleyin.

Baumgartner bedeninin darbe alıp sızlayan yerlerini gösterirken, Ed profesyonel bir spor eğitmeni edasıyla çarpmış, ezilmiş her bir kasın, tendonun, kemiğin ne ka-

1. (İng.) Yaşlı ve hasta atların uyutulup kemiklerinin tutkal haline getirildiği yer demek olan bu ibare, işi bitmiş, toprağa bakan anlamında deyim olarak kullanılır. (Ç.N.)

dar zarar gördüğünü dikkatle inceliyor; hepsini kontrol ettikten sonra kendisinin yardımıyla yerden kalkıp merdivenden çıkacak kadar gücü olup olmadığını soruyor Baumgartner'a.

Hele bir deneyelim, diyor Baumgartner. Beceremezsem, gücüm var mı yok mu, anlarız.

Böylece Ed Papadopoulos, yani eve gireli daha on dakika bile olmayan bu yabancı, el fenerini sol elinde tutup yaşlı adamı sağ eliyle yerden kaldırıyor, sonra sağ koluyla Baumgartner'ın kaburgalarına ve beline sımsıkı sarılarak onu dar ve çürük merdivenden yukarıya çıkarmak gibi zorlu bir işe girişiyor. Baumgartner, sızlayan yerlerinin içinde en çok acıyanın dizi olduğunu anlıyor; bu öyle bir acı ki ayakta durmak bile avaz avaz haykırtacak, kırk tane iş makinesinin homurtusuna, gürültüsüne taş çıkaran çığlıklar attıracak gibi; Baumgartner yine de Ed'in gönüllü desteğine ve güçlü kuvvetli koluna duyduğu şükranla elinden geldiğince dayanmaya, şikâyet etmemeye, zonklamalara ve haykırma dürtüsüne direnerek ses çıkarmamaya, sabretmeye kararlı. O yüzden Ed dört yıl önce kendi dizinin başına gelenleri, menisküsü yırtılınca sezonun büyük bölümünde takım dışında kaldığını anlatmaya başlayınca, Baumgartner arada bir homurdanma dışında ses çıkarmıyor; hatta Ed sakatlığı geçtikten sonra dizkapağını kıvıramadığını, bu arada su ısıtıcısının da bozulduğunu ve buraya kadarmış arkadaş, seni tanıdığıma memnun oldum diye beyzbola ve ısıtıcıya veda ettiğini açıklarken de Baumgartner merdiveni çıkıncaya kadar geçen dört dakika boyunca eski beyzbolcunun yıkılan hayalleri ve içilemeyen kahveleri hakkındaki uzadıkça uzayan hikâyesine katlanıyor; Ed'e içerlemiyor, aslında sayaç görevlisinin anlattıkları tatsız olsa da onu dinlerken kendi ağrısını sızısını unutturduğu için Baumgartner'ı rahatlatıyor.

Baumgartner merdiveni çıktıktan sonra da Ed'e yaslanmaya devam ederek sendeleye sendeleye salona gidiyor; koruyucusu onu kanepeye yatırıyor, başının altına iki tane işlemeli yastık koyuyor. Dizinin üstüne buz koyalım, diyor ve Baumgartner'ın buzdolabındaki buzluğun bozuk olduğunu söylemesine fırsat kalmadan odadan çıkıyor. Baumgartner dondurucunun kapısının açıldığını ve sonra kapandığını duyuyor. Birkaç saniye sonra Ed şaşkın ve hayal kırıklığına uğramış bir halde geliyor. Noel Baba'nın olmadığını yeni keşfetmiş bir çocuğun ya da aradığı Tanrı'nın olmadığını yeni keşfetmiş bir yetişkinin veya artık yarın olmayacağını yeni keşfetmiş ölüm döşeğindeki bir adamın umutsuz ses tonuyla, Buz yok, diyor.

Sıkma canını, diye cevap veriyor Baumgartner, ben toparlarım kendimi.

Orasını bilemiyorum, diye sözünü sürdüren sayaç görevlisi, Berbat görünüyorsun Sy, diyor. Saçın başın dağılmış, pantolonun lekelenmiş. Belki hastaneye gidip röntgen çektirsek iyi olur. Bir yerinin kırılmadığından emin olmak için.

Unut gitsin, diyor Baumgartner. Hastane yok, röntgen yok. Tek ihtiyacım biraz dinlenip kendimi toparlamak. Çok geçmeden bir şeyim kalmaz, ayağa kalkarım.

Kafasında ufak, görünmez çarklar dönmeye başlayan Ed, hastasını dikkatle süzerek, Peki, nasıl istersen, diyor. Hiç olmazsa sana bir bardak su getireyim, olur mu?

Teşekkür ederim. Bir bardak su gerçekten makbule geçer.

Bir buçuk dakika sonra Baumgartner suyunu içerken Ed birden yere oturuyor ve suratını neredeyse Baumgartner'ın yüzüne değecek kadar uzatıyor. Söyle bakalım Sy, hangi yıldayız?

Baumgartner'ın yudumladığı su ağzında kalıyor bir an, sonra suyu yutup konuşuyor: Bu ne biçim soru?

Hatırım için cevap ver Sy. Hangi yıldayız?

Bir düşünelim bakalım. 1906 ile 1687'yi, bir de 1777 ile 1944'ü atarsak, geriye kalır 2018. Buna ne buyrulur? İdare eder mi?

Ed gülümsüyor: Tam isabet.

İçine sindi mi?

İki-üç soru daha, hani sırf eğlence olsun diye.

Sabırsızlıkla içini çeken Baumgartner, Ed'in burnuna yumruğunu mu indirsin yoksa nezaketen bu saçmalığı sürdürsün mü kestiremiyor. Gözlerini kapıyor, huysuz ihtiyar ile dünyadan elini eteğini çekmiş bilge olmak seçeneklerinin kesiştiği yerde duruyor, sonunda, Tamam doktor, diyor. Bir sonraki soru.

Neredeyiz?

Nerede miyiz? Buradayız ya işte, her zaman olduğumuz yerde – her birimiz doğduğumuz andan ölünceye kadar kendi "burada"mızın içindeyiz.

Doğru söylüyorsun, ama ben daha çok hangi şehirdeyiz demek istedim. İkimizin şu anda bulunduğu yer haritada neresi?

O zaman, Princeton'dayız, değil mi? Tam olarak Princeton, New Jersey. Güzel, ama bence kasvetli bir yer, fakat bu sadece benim fikrim. Ya sen ne düşünüyorsun?

Bilmem. Daha önce buraya hiç gelmedim. Bana güzel geldi, ama ben senin gibi burada yaşamıyorum, o yüzden bir şey söyleyemem.

Baumgartner geri kalan sorularda da Ed'le dalga geçmeye niyetli, ama bir türlü yapamıyor. Genç adamın iyi niyeti, onunla alay etme dürtüsünü bastırıyor, böylece soru-cevap faslı bitince ve sayaç görevlisi hastasında beyin sarsıntısı ya da başka hayati tehlike belirtileri olmadığına ikna olunca, Baumgartner onun vaktini fazlasıyla aldığını, başka sayaçları da okuması gerektiğine göre bir an önce yola koyulmasını söylüyor; bunun üzerine Baumgartner'ın

merdivenden düşmesini izleyen kargaşa nedeniyle sayacı okumayı unuttuğunu hatırlayan Ed, PSE&C'nin resmî görevlisi olarak ilk işini tamamlamak üzere el fenerini kaptığı gibi odadan fırlıyor.

Baumgartner, bodruma inen merdivendeki botların sesine kulak verirken, bir yandan da yaz sonuna, hatta belki de ömrünün sonuna kadar olmasa bile en az birkaç hafta topallamasına neden olacak zonklayan iki dirsek ve sızlayan bir dizle kendini böyle sırtüstü yatıran olaylar zincirini aklından geçiriyor. Yapılacak bir şey yok, diyor kendi kendine; sonra zavallı Mr. Flores ve kopan iki parmağı aklına takılıyor. Adamcağızın kendi parmaklarını kestiğini görmesi, görmekle kalmayıp sakatlanmasının kendi suçu olduğunu bilmesi ne kadar korkunç bir şey olmalı, diye düşünüyor. Duyduğu kadarıyla şimdilerde doktorlar kopan parmakları yerine dikebiliyor ve yeniden işleve sokabiliyorlarmış; ama başından bu mucizevi deneyim geçen kimseyi tanımadığı için, Rosita'ya babasının eskisi gibi olacağını söylerken yalan söylememiş olmayı diliyor; çünkü yetişkinler için bazen çiğnenebilir olan kural, çocuklara *asla* yalan söylenmemesini öngörür.

Baumgartner, Kierkegaard hakkında yazdığı makaleyi de, cümlesini tamamlamak için yukarıya götürmeyi planladığı kitabı da çoktan unuttu. Kız kardeşine telefon etmeyi de unuttu, hatta bunu önemli ve zorlayıcı bir görev olarak düşündüğü andan bu yana öyle çok şey oldu ki, kardeşiyle ilgili her şey bir başkasının hayatında yaşanmış gibi geliyor, o yüzden de kız kardeşi olup olmadığını bile anımsamıyor. Şimdilik Ed aşağıdaki işini bitirip gelinceye kadar dinlenmekten ve yaptığı iyiliğe teşekkür edip onu uğurlamaktan başka bir şey planlamıyor. Gözlerini kapatıyor, bir-iki dakika aklından çeşitli düşünceler geçiyor, sonra çoğunluğu Anna'yı, Anna'nın gençliğini yansıtan bir dizi düş imgesi o düşüncelerin ye-

rini alıyor; sırasıyla Anna'nın ona gülümsediğini, kaşlarını çattığını, herhangi bir yerdeki bir odada dönüp durduğunu, herhangi bir yerdeki bir koltukta oturduğunu, ayağa kalkıp parmak uçlarında yükselerek kollarını tavana doğru kaldırdığını görüyor.

Uyandığında odaya giren ışık epey zaman geçtiğini gösteriyor. Baumgartner on iki ya da on beş dakika içinin geçtiğini sanıyor, ama saatine bakınca bire on kala olduğunu görüyor, demek ki kırk beş dakika ya da bir saat kütük gibi uyumuş. Sağ tarafındaki sehpaya bakıyor, kitap destesinin üstünde elyazısıyla yazılmış bir not olduğunu fark ediyor. Notu okumak isterse parmak uçlarıyla kâğıdı alabilmek için sağ kolunu iyice uzatması gerekecek, bu da dirseğini zorlayacak; yine de *ne umurumda*, ha gayret yap şunu, diye düşünüyor ve yapıyor; dirseği hâlâ acıyıp ağrıyor, ama artık ağrı usulca homurdanmanın ötesinde bir tepki gerektirmeyecek kadar hafiflemiş.

Sevgili Sy, yukarı çıktığımda uyuyordun. Seni rahatsız etmek istemediğim için uyandırmadan gidiyorum. İşlerim bitince markete gidip sana buz torbası alacağım. Dizine iyi gelir, şişmesini de önler. Bodruma da ampul alacağım. Akşamüstü 18.00-18.30 arası uğrarım.

Saygılar,
Ed Papadopoulos.

Baumgartner, Görülmüş şey değil, diyor içinden. Hiç tanımadığın biri akşam evine gideceği yerde bunları yapıyor. Dangalaklar ve bencillerle dolu bu dünyada bunun gibi iyi kalpli, saf biri iyilik meleği gibi oluyor; buz gerçekten işe yarayacak, çünkü diz çok hassas bir yer ve dizkapağı iyice şişti, vücudun bir yeri şişmeye başlarsa, derinin altında kan ve hasar gören doku ya da her neyse o toplanır ve süngerimsi bir şişkinlik olur.

Baumgartner, Ed'in PSE&G'deki şefini arayıp eki-

bindeki bu yeni elemanın olağanüstü niteliklerini coşkuyla övmeye karar veriyor.

Zemin kattaki tek telefon mutfakta, Baumgartner mutfağa gitmeyi düşünürken acıktığını fark ediyor, hem öyle acıkmış ki mutfağa kadar yürümeyi becerebilirse sadece PSE&G'yi aramakla kalmayıp kendisine öğle yemeği de hazırlayacak.

Yattığı yerde dönerek kanepeden inmek sandığı kadar zor olmasa da ayağa kalkmak gerçek bir işkence oluyor; özellikle sağ bacağını öne atıp sağ ayağını yere basmak da bir başka işkence. İnleyip homurdanmak biraz işe yarasa da fazla etkili değil; sol ayağı üzerinde sekerek gitmek ideal bir çözüm olabilir, ama gençliğinde, okuldayken iyi bir atlet olmasına karşın, insan aradan kaç yıl geçtiğini düşününce o günler artık çok geride, neredeyse ömür boyu geride kaldığı için dengesini kaybedip düşmekten korkuyor; bir zamanlar sol ayağını sağ eliyle tutup elini bırakmadan sol bacağının üstünde sekebilirken şimdi o riski göze alamıyor. Bu, erkek arkadaşlarını şaşırtan, kızların soluğunu kesen bir gösteriydi, çünkü o aptalca, saçma sapan hareketi ondan başka yapan yoktu; Baumgartner, ama o hareket o zamandı şimdiyse şimdi, diyor kendi kendine ve şimdi ağır ağır, dikkatle adım atarak, düşmemeye dua ederek inleye sızlaya mutfağa yürümekten başka çaresi yok.

Neredeyse düşecek gibi oluyor, neredeyse beceremeyecek gibi olsa da beceriyor, kendisini zorlamaktan öyle yorulmuş ki bitiş çizgisini geçtiği anda mutfak masasının etrafındaki sandalyelerden birine bırakıyor kendini. Oturduğu sandalyenin kapıya en yakın sandalye olmasının yanı sıra, oturan kişinin pencereden bakıp arka bahçeyi, kafasını hafifçe çevirince de bütün mutfağı görebildiği tek sandalye olduğunu söylemeye bile gerek yok. Az önce yürürken çektiği eziyetten yorulan ve nefes nefese

kalan Baumgartner, tekrar ayağa kalkıp sandalyeden tencere dolabına, dolaptan buzdolabına, oradan ocağa, sonra musluğa, sonra da duvara asılı telefona gidebilecek hale gelmesinin epey zaman istediğini biliyor; çünkü şimdilik bir sızı ve yorgunluk sisi içinde nereye baktığını ya da ne gördüğünü hatta herhangi bir şey görüp görmediğini bile kestirecek durumda değil. Sandalyeye, başı mutfağın içine dönük olarak yığıldığından nefesi az çok normale dönünce etrafına bakınıyor ve yerde duran yanık tencere gözüne ilişiyor. Her şeyin başı oydu, diyor kendi kendine, aksiliklerle dolu günün bütün aksiliklerini başlatan şey oydu; ama odanın öteki ucunda yerde yatan kararmış alüminyum tencereye bakarken düşünceleri ağır ağır bu sabahki aptal saptal tersliklerden geçmişe, belleğin ta dibinde titreşen çok eskilere dönüyor; o geçmiş, "O Zaman"ın kayıp dünyası bölük pörçük toparlanıp geliyor aklına; yirmi yaşını yeni bitirmiş, cebi delik, üniversite birinci sınıf öğrencisi, eylül sonu bir öğleden sonra Manhattan'ın Yukarı Batı Yakası'nda ilk kez tek başına oturacağı eve bir şeyler almak için yola koyuluyor, Amsterdam Bulvarı' ndaki Goodwill mağazasından mikroskobik mutfağının dolabını dolduracak kadar ucuz, elden düşme mutfak araç gereci alıyor; o sarı duvarlı, loş floresan ışıklı, boş ama yine de dağınık yer, Anna'yı, aynı mahallede oturan, güzel gözlerinden hiçbir şey kaçmayan, daha on sekizindeki öğrenci kızı ilk gördüğü yerdi. Tek kelime bile konuşmadılar, uzaktan birkaç kez bakışıp birbirlerini tartmanın, aralarında bir şey olacaksa o ilişkiye başlamanın olumlu, olumsuz olasılıklarını değerlendirmenin, kızın hafiften gülümsemesinin, delikanlının belli belirsiz tebessümünün dışında hiçbir şey olmadı, hepsi o kadarla kaldı; işte o eylül günü öğleden sonra, Bay Çekingen o zamanki ve hâlâ da süren salaklığıyla markette durmuş, bu sabah yanıncaya kadar onca yıldır kullandığı lanet olası alüminyum tencereyi on cent'e alırken kız da sokağa çıktı.

Kızla ancak sekiz ay sonra ikinci kez karşılaştı, ama hemen tanıdı tabii ve hâlâ anlayamadığı nedenlerden dolayı kız da onu tanıdı; ilişkileri işte o zaman başladı, yavaş yavaş başlayan o ilişkinin beşinci yılında evlendiler, Baumgartner'ın gerçek yaşamı da, dokuz yaz önce Massachusetts'teki Cod Burnu'nda Anna'nın sırtına vurup omurgasını kırarak ölümüne neden olan o korkunç, o canavar dalga çarpıncaya kadar süren gerçek yaşamı işte o gün başladı; o öğleden sonradan beri, o öğleden sonradan bu yana – *hayır*, diyor Baumgartner kendi kendine, şimdi o zamana geri gitmeyeceksin, seni gidi bok çuvalı, sızlanmayı kes, o tencereye bakmayı bırak geri zekâlı, yoksa seni ellerimle boğup öldürürüm.

Baumgartner bakışlarını yerdeki tencereden küçük ve bakımsız bir çim tarhı ile tek bir kızılcık ağacından başka bir şey olmayan arka bahçeye çeviriyor, ağaç henüz çiçek açmamış ama birkaç tomurcuk patlamak üzere; vay şuna bakın hele, diyor Baumgartner, çimlere bir nar bülbülü konmuş, mutlaka etrafı kolaçan edip solucan avlamaya niyetlidir; hah işte bir tane buldu bile, gagasıyla solucanı çekiyor, sonra *pat* diye vurup atıyor ve başka şeyler arayarak birkaç saniye çevresine bakınıyor, sonra birdenbire yine solucanın üstüne sıçrıyor, ufak bir parça ısırıp koparıyor ve yine *pat* diye yere atıyor, biraz daha sıçrayıp dolandıktan sonra son kez kafasını solucana yaklaştırıp gagasını saplayarak bir seferde yutuyor.

Baumgartner, gözlerini solucan avlayıp yutma işini sürdüren nar bülbülünden ayırmıyor; meğer arka bahçedeki toprağın altında bu minik yaratıklardan sandığından çok daha fazlası varmış, nar bülbülü onları birer birer çıkarıp yutarken Baumgartner solucan tadının nasıl bir şey olduğunu ve kıvrım kıvrım kıvranan canlı bir solucanı ağzına alıp yutmanın ne menem bir şey olacağını merak ediyor.

2

Baumgartner yeni bir konu üzerinde çalışıyor. Artık haziran geldi, Kierkegaard hakkındaki kitapçığı bitiren, zedelenen dizi iyileşen Baumgartner da *hayalet uzuv sendromu* denilen o girift, o zorlu zihin-beden muammasını araştırmaya başladı. Bu muammanın ta nisanda, Rosita babasının elektrikli testereyle geçirdiği kazayı anlattığı zaman aklına takıldığını düşünüyor; çünkü kız, annesinden öğrendiği kadarıyla ona ayrıntılı bilgi veremese de Baumgartner hikâyedeki boşlukları zihninde tamamlamış, haberi aldıktan sonraki birkaç saat içinde kazayı kafasında öyle çok kez canlandırmıştı ki, testerenin marangozun etini yarmasını gözüyle görmüş kadar oldu. Neyse ki Mr. Flores'in kopan iki parmağı hemen o sabah dikilebildi, ama Baumgartner'ın daha sonra öğrendiği üzere, kolunu ya da bacağını kesin olarak yitirenler kesik uzuvlarının hâlâ yerinde olduğunu hissetmeye yıllarca devam ediyor, hatta birden saplanan sızı, kaşıntı, istem dışı spazm hissediyor ve o uzuv dibine çökmüş ya da dayanılmaz acı verecek biçimde bükülmüş duygusunu yaşıyorlarmış. Baumgartner aslında sendromun biyolojik ve/veya nörolojik yorumlarından çok, bir insanı yitirmenin ve onun acısını duymanın metaforu olup olamayacağıyla ilgilense de, her zamanki titizliğiyle bu konudaki

tıbbi literatürü elden geçirdi, Mitchell, Sacks, Melzack, Pons, Hull, Ramachandran, Collins, Barbin gibi psikoloji ve sinirbilim uzmanlarının ve daha da nicelerinin yapıtlarını inceledi.

O sendrom, on yıl önce Anna'nın beklenmedik ölümünden bu yana Baumgartner'ın arayıp durduğu mecazi tanımdı; tanrıların, gençliğinin en canlı dönemini yaşayan karısını ondan çalmaya karar verdikleri 2008 Ağustos'undaki o sıcak, rüzgârlı öğleden sonra olanları tanımlayabilen en inandırıcı, en ilginç eğretilemeydi; o olay olduğu anda Baumgartner'ın da kolları ve bacakları koptu, bu saldırıdan kafasının ve yüreğinin nasibini almamasının tek nedeni de kıs kıs gülen o sapık tanrıların Baumgartner'a karısı olmadan yaşamı sürdürme gibi kuşkulu bir hak bahşetmiş olmasıydı. O artık dalları kopmuş bir kök kalıntısı, kendisini bütünleyenin yarısını yitirmiş yarım bir insan ve kopan kollarıyla bacakları hâlâ yerinde duruyor, hâlâ acı veriyor, kimi zaman gövdesi tutuşup kendisini oracıkta yakıp bitirecek duygusuyla acıyor canı.

İlk altı ay öylesine yoğun bir şaşkınlık içindeydi, kafası öylesine karışıktı ki, bazı sabahlar uyandığında Anna'nın öldüğünü unutuyordu. Anna her zaman ondan erken uyanır, Baumgartner'ın gözlerini zar zor aralamasından en az kırk dakika ya da bir saat önce yataktan kalkmış olurdu; o yüzden Baumgartner boş yatakta uyanıp kalkmaya, kendisine bir fincan kahve yapmak için boş mutfağa gitmeye alışıktı; çoğunlukla kahvesini içmesine karısının zemin katın öbür ucundaki ufak odadan gelen daktilo makinesinin sesi ya da üst kattaki odalardan birinde dolaşan ayak sesi eşlik ederdi yahut bazen hiç ses gelmez, o sessizlik Anna'nın kitap okuduğu ya da pencereden dışarıya baktığı veya evin başka bir tarafında sessiz bir iş yaptığı anlamına gelirdi. Baumgartner sabahları uyanıp kafasını tam toplamadan, Anna'yla paylaşılmış koca bir

ömür boyu edinilen alışkanlıklara uygun davranırken belleğindeki o tuhaf yanılmaların, karısının öldüğünü unutmasının nedeni yalnız başına uyanmaya alışık olmasıydı; tıpkı cenazeden on gün sonra kahve fincanını alıp mutfaktaki sandalyelerden birine oturunca masanın üzerinde kapakları açılmış, dağınık duran dergilere gözünün iliştiği sabah da onun öldüğünü unuttuğu gibi. Dergilerden birinin açık duran sayfası ötekilerden daha öne çıkmıştı ve *New York Review of Books* dergisinin o sayfasında "Hava Nedir" başlıklı yazı yer alıyordu. Eleştirilen kitap *Dünyanın Suları* adlı kitaptı, yazarı da Sarah Dry adında biriydi.

Dünyanın Suları – yazan Sarah Dry![1]

Bu birleşim öylesine beklenmedik ve o çocukça simetrisi içinde o kadar basitti ki Baumgartner kendini tutamayıp kısa bir kahkaha attı, ellerini masaya vurup ayağa kalktı.

Anna, şuna bir bak hele, diyerek salona doğru yürüdü. Gülmekten altına işeyeceksin.

Daktilo sesi gelmediği, üst kattaki yer döşemesi de gıcırdamadığına göre karısının salonda olduğuna hükmetti. Anna da kitabını ve ilginç yerleri işaretlemek için kalemini alıp kanepeye kıvrılmış olmalıydı, eğer şu anda not almıyorsa kalemin ucunu ağzına götürüp pembe silgiyi tutan metal halkayı dişliyordu herhalde. Baumgartner bir unutkanlık karmaşası içinde karısına doğru yürürken bütün bu imgeler aklından geçiyordu – sonra boş salona girdi ve anımsadı. Bir anda belleği cenaze gününe geri döndü, on yıl önce, tropikal fırtına yüzünden giderek şiddetlenen rüzgârın kıyı boyunca ilerlediği uğultulu, ağır havada herkesle birlikte açık mezarın başında

1. Yazar "kuru" anlamındaki *dry* ile sözcük oyunu yapıyor. (Ç.N.)

duruyordu; sert rüzgâr kız kardeşinin şapkasını uçurdu, siyah şapka çıldırmış bir kuş gibi havalandı, zikzaklar çizerek yükseldi, sonra bir ağacın üst dallarından birine kondu.

Yas danışmanı[1], Donup kalmışsın, hiçbir şey hissetmiyorsun. Başına gelen şeyi henüz kavrayıp anlayamamışsın, dedi. Başa gelen her neyse, diye karşılık verdi Baumgartner, benim başıma değil Anna'nın başına geldi. Karım o yüzden öldü ve ben onun ölüsünü kıyıda gördüğüm için, onun ölüsünü kucağımda taşıdığım için onun başına geleni çok iyi kavrıyorum. Anlayamadığım tek şey, rüzgâr şiddetlendiği, deniz kabardığı ve giderek büyüyen dalgalar kıyıya vurmaya başladığı halde Anna'nın son bir kez daha denize girmekte neden ısrar ettiği, işte bunu içime sindiremiyorum; artık geç olduğunu, eve dönmemiz gerektiğini söylediğimde bana gülüp dalgaya doğru atıldı. Anna böyle biriydi, aklına eseni estiği anda yapan, yapma etme uyarılarını umursamayan, içinden geldiği gibi hareket eden, cıvıl cıvıl bir insan ve harika bir yüzücüydü.

Danışman, Kendini suçluyorsun, dedi. Bana anlattıkların bu kapıya çıkıyor.

Hayır, kendimi suçlamıyorum. Israr etmemin yararı olmazdı. Anna ne yapmasını söyleyebileceğin, yönlendirebileceğin biri değildi. Çocuk değildi ki, koskoca kadındı ve koskoca bir kadın olarak yeniden denize girmeye karar verdi, onu durduramazdım. Bunu yapmaya hakkım yoktu.

Madem kendini suçlamıyorsun, öyleyse pişmanlık ya da vicdanı azabı duyuyorsun.

1. ABD'de yakınlarını kaybedenlere ya da başka bir travma yaşayanlara yardımcı olan "yas danışmanı" ya da "keder danışmanı" denilen psikoloji ve davranış bilimi eğitimi almış uzmanlar var. Bu uzmanlar özel bir alanda çalıştıkları için çeviride psikolog ya da psikiyatr yerine "yas danışmanı" tanımı kullanıldı. (Ç.N.)

Hayır, buna da hayır. Yüzündeki ifadeden anladığım kadarıyla, sana direndiğimi, içimi açmadığımı düşünüyorsun, ama öyle değil. Anlatmaya ve karşılıklı konuşmaya başlamadan önce, bir noktayı açıklığa kavuşturmamız gerek. Evet, şayet Anna yeniden denize girmese şimdi sağ olurdu, ama o denize girmek isterken durdurmaya kalksaydım bizim ilişkimiz otuz yılı aşkın bir süre yürümezdi. Yaşam tehlikelidir Marion, her an herhangi birimizin başına herhangi bir şey gelebilir. Bunu sen de biliyorsun, ben de biliyorum, herkes de biliyor – eğer bilmiyorlarsa umursamıyorlar demektir ve eğer umursamıyorsun gerçekten yaşamıyorsun demektir.

Şimdi kendini nasıl hissediyorsun, tam şu anda?

Berbat, perperişan. Paramparça.

Bir başka deyişle, dağıttın, artık eski kendin değilsin.

Galiba öyle. Ama şu anda yaşadığım süreci nasıl tanımlıyorum dersen, dürüstçe diyebilirim ki kendime acımıyorum, kendime acıyıp ah vah etmiyorum, Tanrı'ya da, Neden Ben? Neden ben *değil* de o? diye isyan etmiyorum. İnsanlar ölür. Gençken de ölünür, yaşlıyken de ölünür, elli sekizindeyken de ölünür. Onu özlüyorum, hepsi bu. Anna bu dünyada en sevdiğim insandı ve şimdi onsuz yaşamayı öğrenmek zorundayım.

Baumgartner, on yıl önce yas danışmanı Marion'la ilk ve son seansını bitirdiği o gece, Anna'nın zemin kattaki ufak çalışma odasına girdi ve birkaç saat karısının yazılarını ve belgelerini inceledi. Dolap Anna'nın son yirmi beş yılda, çoğu Fransızca ve İspanyolcadan, birkaçı da Portekizceden çevirdiği, en az on beş-on altı roman ve şiir antolojilerinin müsveddeleri ve prova baskılarıyla tepeleme doluydu; Baumgartner hepsini iki-üç kez okuduğu ve çok iyi bildiği için dolabı kapattı; Anna'nın lise yıllarından boğulmasından üç hafta öncesine kadar yazdığı şiirlerin, yarım kalmış iki romanın elyazısıyla yapılmış

düzeltilerinin, birkaç öykünün, bir düzine kitap eleştirisinin ve en alt çekmecede orta büyüklükte bir kutuda otobiyografik yazılarının durduğu, odanın köşesindeki dört derin ve geniş çekmeceli dosya dolabına gitti. Kutuyu aldı, çalışma masasına götürdü, karısının koltuğuna oturdu, kutunun kapağını açtı. Kâğıt destesinin en üstündeki sayfaların tutturulduğu ataş paslandığı için yazı hayli eskiden, yıllarca önce, belki evliliklerinin ilk yıllarında belki daha da önce yazılmış olmalıydı. Baumgartner yazıyı alıp okumaya başladı.

FRANKIE BOYLE

Çocukluğun şafak-öncesi döneminde, beş ve altı ve yedi ve sekiz gibi ufak yaşlarda beyzbol en sevdiğim spordu, oğlanlarla beraber koşturur, oyun kurucu Martin Howells'ın burnunu kanatma pahasına takımdaki yerimi korurdum, gruba kendimi kabul ettirip okul sonrası ve hafta sonu maçlarına katılmama izin verilince onlar kadar, hatta çoğundan daha iyi oyuncu olduğumu gösterdim, çünkü kızların oğlanlardan pek de farklı olmadığı o yaşlarda hepsinden hızlı koşardım, o yüzden oynadığım bütün takımlarda hep orta saha oyuncusu seçilirdim. Bacaklarımın ve ayaklarımın hızı bir yana kolum da çok iyiydi, çünkü topu kızlar gibi değil, oğlanlar gibi atan bir kızdım ve henüz atışlarım yeterince güçlü olmasa da topa her vuruşumda bir kaleye, arada bir de iki kaleye koşabiliyordum; o kadar çok tek kale atışı yaptığım için ana kalede fazla kalmıyordum, bu da beni falsolu atışların değişmez oyun kurucusu ve öncüsü yapıyordu. Sonra hepimiz dokuz yaşına geldik ve cehalet tanrıları suratıma ilk şamarı indirdi. Artık Minikler Ligi'ne girebilecek, yıllarca parklarda ve bulabildiğimiz arka bahçelerde oynadıktan sonra örgütlü beyzboldaki ilk atışımızı yapabilecek, kurallara uygun sahalar, takım formaları, koçlar,

hakemler, seyirci tribünleri olan yepyeni, pırıl pırıl bir dünyamız olacak, gerçek beyzbolun minyatürünü oynayacaktık; ne var ki zamanın kurallarına, bana yararlanma fırsatı vermeyecek kadar uzun süre yürürlükte kalan Ortaçağ kurallarına göre Minikler Ligi'ne sadece oğlanlar girebiliyordu; işte o yüzden ayağına çabuk, falsolu atış ustası, orta saha oyuncusunun o büyüleyici âleme girmesi engellendi ve Büyük Amerikan Oyunu'ndaki kısa süreli kariyeri sona erdi.

O günlerin revaçtaki deyimiyle hiçbir şeyi iplemezdim, ama o hayal kırıklığı çok ağırıma gitti, fazlasıyla uzun bir süre asık suratla dolaştım, neredeyse altı ay yüzüm gülmedi, tek tesellim ilkokul bitene, yani on bir-on iki yaşına kadar devam eden karma eğitim düzenindeki jimnastik dersleriydi; karma softbol maçlarında ve yakar top oyunlarında artık bana cephe alan, benim beş para etmez, hiçe sayılan bir dişi olduğumu kanıtlamaya çalışan o incecik çükleri ve gıcır gıcır Minikler Ligi formalarıyla kutsanmış oğlanlara haddini bildiriyordum hâlâ; sol orta sahada onların sert atışlarını yakalayıp kesin kale vuruşlarını önlemek çok hoşuma gidiyordu, hele ben olanca serinkanlılığımla topu yeniden iç sahaya atarken onların şaşkın bir öfkeyle ellerini havaya kaldırmalarını seyretmekten müthiş zevk alıyordum ya da yağmurlu havada veya kışın kapalı salonda yakar top oynadığımız zaman, sert atışlarımı oğlanların suratına indirdikçe, hatta bir seferinde daha önce de yaptığım gibi Marvin Howells'in burnunu yine kanatınca keyfime doyum olmuyordu. En değerli olduğu için hepsinden iyisi de, saat üçte son ders zili çaldıktan sonra okulun spor sahasına çıkıp beyzbolcuların hız değerlendirme antrenmanı olan altmış yarda koşusunda oğlanlarla birebir yarışmaktı, bir yığın çocuğun kenardan izlediği yarışta oğlanlarla yarışan bir kız olmak bambaşka bir şeydi. İlk iki yıl hiçbir yarışı kaybetmedim, bu başarıların verdiği özgüvenle hızımın sonsuza dek süreceği yanılgısına kapıldım, ama üçüncü yılda Frankie Boyle adında biri, sınıfta bana cephe almayan ve benimle hâlâ arkadaşlık

eden tek oğlan, o ince yapılı, kusursuz erdem timsali çocuk ortaya çıktı; benzer yarışlarda onu daha önce iki kez yenmiş olmama karşın, o zaman benden kısa olan Frankie yaz aylarında çok güçlenmiş, altıncı sınıfa başlarken parmak uçlarıma bastığım halde beni sekiz-on santim geçecek kadar boy atmıştı; okul açıldıktan sonraki güzel bir eylül gününde oyun sahasındaydık, erkek olduğu için ona tezahürat yapmak üzere her zamanki oğlanlar güruhu kenara dizilmişti ve bu sefer ben yenildim, hem de ne yenilme, Frankie Boyle beni önce altı-yedi adım geçtikten sonra yarışı sonuna kadar başta götürdü, ben ancak ondan bir saniye sonra bitirebildim koşuyu. Kalabalık coştukça coştu, –"*bitmiş bu, hepten işi bitmiş", "sürtük hezimete uğradı*" gibi– alaycı naralar attılar; ama çok sevecen, çok merhametli olan Frankie Boyle ona alkış tutanlara aldırmadan kolunu omzuma atıp (bana ilk kez bir erkek bunu yapıyordu) beni okulun bahçesinden çıkardı, yolda yürürken bunun adil bir yarış olmadığını, çünkü kendisinin benden daha yapılı ve güçlü olduğunu, benim hafifsıklet olmama karşın kendisi artık ağırsıklet sayılacağını ve hafifsıklet bir sporcunun ağırsıklet sporcuyu yenmesi hiç görülmemiş bir şey olduğu için üzülmemem gerektiğini usul usul anlattı, kiloyu hesaba katmazsak benim okuldaki en hızlı koşucu, New Jersey'in en iyi atleti olduğumu ve eğer istersem milli takıma girecek yaşa gelince olimpiyat oyunlarına katılabileceğimi, bana antrenörlük yaparak beni kısa zamanda altın madalya kazanacak forma sokacağını söyledi. Bu belki de bana söylenen en güzel sözdü, ama yediğim sillenin farkındaydım ve okul bahçesindeki yenilgimin sonraki aylarda yaşayacağım daha başka yenilgilerin habercisi olduğunu da seziyordum. Oturup gücüm azalıyor diye karalar bağlayacağıma, kız-erkek koşularından usulca elimi ayağımı çektim, yerinde duramayan kıpır kıpır bedenimin düzenli ve büyük dozlarda beklediği hareket arzusunu doyuracak yeni etkinlikler aradım, bunu gerçekleştirmek için de ruhsal vitesimi değiştirip hafta sonu partilerine gitmeye, pistte kalan son

kişi oluncaya kadar çılgın vahşiler gibi dans etmeye ya da göllere, havuzlara, denizlere atlayıp *tutkulu yalnızlık* dediğim bir ortamda yüzmeye başladım, bir sonraki kulaçtan ve ondan sonra atacağım kulaçtan başka hiçbir şey düşünmeden kafamı boşaltıyor, beni benden koparıp suyla bütünleştiren bir transa giriyordum. Gelecekteki değişikliklerin ilk işaretiyle kabarmaya başlamış yassı memelerim ve tek parçalı mayomla, burada ya da orada veya şu garip dünyanın herhangi bir yerinde olmadan ağırlıksız ve yapayalnız olarak suda kayıyordum.

Dünya tatlısı Frankie Boyle'e gelince, kolunu omzuma atıp beni okuldan çıkardığı anda ona fena halde vuruldum. Buna yol açan onun eli, bedeni bedenime değdiği anda beni tepeden tırnağa titreten elektrik akımıydı; eli omzumu sımsıkı tutmaya devam ederken kolunun sırtıma değmesi o elektriklenme duygusunu uzatıyordu; Frankie altmış yarda yarışının tahtından düşmemi atlatıp bütün koşu mesafelerinin kraliçesine dönüşebilmem için yatıştırıcı ve hiç olmayacak şeyler söylüyordu. Sadece o öğleden sonra ona âşık olmakla kalmadım, katı kuralcı annesiyle babasının hafta sonu partilerine gitmesine izin vermemeleri yüzünden, dahası diğer çocuklar etrafımızdan eksik olmadığından ancak üç-dört kez başarabildiğimiz uzun uzadıya öpüşme ve kucaklaşma hevesimiz kursağımızda kaldığı halde onu sevmeye altıncı sınıfın sonuna kadar da devam ettim. O yılın sonunda ilkokulu bitirince hepimiz yaz tatili için bir yerlere dağıldık; sonbaharda okullar açılırken ben sınıf arkadaşlarımın çoğu ile birlikte devlet okuluna giderken Frankie bizimle gelmedi. Ailesi onu Kilise okuluna gönderdi, üstelik Frankie beni arayıp o haberi verdiğinde duyduğum üzüntüye uygun düşse de bir okul için hiç yakışık almayan *Acıların Kutsal Meryem Anası* adındaki o okul ta Güney Orange kentindeydi. O eylül birkaç kez telefonda konuştuk; ne var ki dünyanın ne kadar tatsız ve umutsuz bir yer haline gelmesinden yakınmanın dışında birbirimize söyleyecek bir şey bulamıyorduk; o sırada hâlâ çocuk olduğumuz ve birbirimizle

eskisi gibi her gün birlikte olamadığımız için zamanla telefon konuşmaları da sona erdi.

Ondan sonra birkaç yıl haberleşmedik, ama lise birinci sınıfın ortalarında yeniden karşılaştık, cumartesi sabahları, pazar öğleden sonraları çalışmaya başladığı babasının kentin ucundaki benzin istasyonunun önünde duruyordu; on yedi yaşına gelmişti, boyu uzamış, omuzları genişlemişti ve yüzü her zamanki gibi hoştu. Dört buçuk yıllık ayrılık, saatin on dört tik takıyla geçip gidivermiş gibi arkadaşlığımız yeniden başladı, bu tuhaf gibi görünse de hiç tuhaf değildi. Arada geçen sürede birçok oğlanla öpüştüğüm de, onlardan biriyle bekâretimi kaybettiğim de doğruydu; Frankie'nin de ilk karşılaştığımız sabah evlenmeye niyetlendiği kız arkadaşının fotoğrafını göstererek ondan umudu kesmemi nezaketle belirttiği de bir gerçekti, ama genç Mr. Boyle her zamanki gibi öylesine çekici ve ona olan zaafım da hafifsıklet günlerimdeki kadar güçlü olduğu için, hafta sonları ne zaman benzincinin önünde dursam onunla cilveleşiyordum, o da karşılık veriyor, bana (kızıla çalan kumral saçlarımdan dolayı) Kızıl diye takılıyordu, ben de ona (bir başka Frankie'nin, ünlü ikinci kaleci Frankie Frisch'in lakabı Fordham Flash'ten esinlenerek) Flash diye hitap ediyordum. Bu, çocukluk arkadaşlarının şaka yollu, anlam yüklemeye gerek olmayan, ama artık eskisi gibi çocuk olmadığımız ve hızla büyüdüğümüz için hoşumuza da giden bir yakınlıktı.

Frankie'nin Boyle Benzin İstasyonu ve Oto Tamircisi dükkânındaki işi pek ağır değildi; sadece arabaların camını siliyor, depolara yüksek oktanlı ya da normal benzin dolduruyor, motor yağını ve lastiklerin havasını ölçüyordu. Yeniden karşılaşmamızdan sonraki ilkbaharda onun yanına düzenli olarak gitmedim, belki iki ya da üç haftada bir uğruyordum, ama vardiyası tam bitmek üzereyken orada olmak için elimden geleni de yapıyordum; böylece Frankie'nin işten sonrası için planı olmadığı günlerde annemin arabasıyla dolaşıp sohbet ede-

biliyorduk. Neler konuştuğumuzu tam olarak anımsamak zor; bölük pörçük hatırladıklarım Albert Camus'den söz edişimiz, Beatles ile Stones gruplarını karşılaştırmamız, İsrail'deki Altı Gün Savaşı hakkında konuştuklarımız; babasının İkinci Dünya Savaşı'nda Anzio Muharebesi'ne katılmış bir gazi olmasına, Vietnam Savaşı'nı desteklemesine ve ailesinin koyu muhafazakâr tutumuna karşın Frankie de benim gibi savaşa karşıydı, bu da aramızdaki bağın güçlenmesini sağlıyordu.

Gençler için çok korkunç bir zamandı, hele on sekizini ve liseyi bitirmek üzere olan bir delikanlıysan, özellikle de ülkedeki her şeyin paramparça olduğu, askerlik şubelerinin tam gaz çalışarak on binlerce genci yutup, delikanlıları anlam veremedikleri bir nedenle uzaklardaki balta girmemiş ormanlarda savaşmaya gönderdiği 1967'nin ikinci ve 1968'in ilk yarısında yaşayan bir gençsen. Lise son sınıftaydık, birimiz Livingston Lisesi'nde, diğerimiz Seton Hall Prep Kilise Okulu'nda eşek gibi ders çalışıyorduk; Frankie'nin 68'in ilk aylarındaki şaşkınlığı, bocalaması yetmezmiş gibi, hemen hemen aynı günlerde Johnson ikinci kez başkanlığa aday olmayacağını açıkladı, Martin Luther Memphis'te vurularak öldürüldü, ülkenin çeşitli şehirleri kundaklandı, son üç yıldır birlikte olduğu sevgilisi Mary Ellen Bilmemkim tam da mayıs ayında artık bir zamanlar âşık olduğu delikanlı olmayıp insanın içini karartan somurtkan birine dönüştüğü gerekçesiyle onu terk etti; üstüne üstlük savaşa karşı olduğu için onu korkaklık ve komünistlikle suçlayan, aklını başına toplayıp orduya katılmazsa üniversiteye gitmesi için tek bir penny vermeyeceğini, ancak cesedini çiğneyerek okula gidebileceğini söyleyen babasıyla mücadelesi giderek şiddetleniyordu. Bobby Kennedy suikastı ile lise mezuniyeti arasındaki birkaç haftanın o çalkantılı kargaşasında Frankie'yle birbirimize kilitlendik, kısa bir süre de olsa iyi vakit geçirdik, özellikle de South Mountain Doğal Koruma Parkı'nın, baykuşların bile bizi göremeyeceği bir köşesine çektiğimiz annemin Buick arabasının arka koltuğunda umutsuzca

ama unutulmaz bir hazla dört kez çırılçıplak seviştik. Frankie'nin kolları arasındayken mutlu olsam da beraberliğimizin uzun sürmeyeceğini, koşulların er geç bizi ayıracağını seziyordum, o yüzden şimdi birbirimize ve yaşama sıkı sıkıya sarılmak çok daha önemliydi.

Ne var ki Frankie bocalamaya devam ediyordu, çok geçmeden dengesini yitirmeye başladı. O tarihe kadar üç ya da dört üniversiteden olumlu yanıt almıştı, bunlardan biri olan Rutgers devlet okulu olduğu için öğrenci harçları azdı; yani babası yeminini tutup okul parasını vermese bile Frankie öğrenci kredisi ya da burs alıp veya kampüste çalışıp, hatta bunların hepsini birden yaparak üniversiteye girebilir, böylece dört yıl askere gitmekten kurtulurdu. Bu da o dönemde savaşa karşı olan bir gencin verebileceği en mantıklı karar olurdu; Frankie de ilkbahar boyunca bunu planlıyormuş gibi konuşuyordu, ama sonra bir gün içinde değişiverdi.

Fikrini neden değiştirdiğini bana hiç açıklamadı ya da açıklayamadı, açıklamak istemedi, hatta belki kendisi bile bunu neden yaptığını tam olarak anlayamadı; o günden bugüne geçen yıllar boyunca bunu uzun uzadıya düşündükten sonra, Frankie'nin iki yıl dur durak bilmeden kendisini karı kılıklı, zayıf karakterli, omurgasız bir hanım evladı olarak niteleyen ve bunu siyasal görüşünü hamhalat biçimde ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda Frankie'nin erkekliğine hakaret eden babasına duyduğu öfke yüzünden yaptığı kanısına vardım; babasının geri zekâlı zulmünden nefret ederek büyümüş, ama ona karşı çıkıp "çeneni kapat" diyemeyecek kadar nazik ve onurlu bir delikanlı olduğu için, liseyi bitirdiğinin ertesi günü askere gitmeye karar vererek babasının ağzını kapatmıştı. Babası hiç kuşkusuz oğlunun kararına sevinmişti, oysa aslında Frankie, belki de bilinçsizce, babasını hoşnut etmek için değil, ondan intikam almak için yapmıştı bunu.

Ne kadar gözyaşı döktüm, ne kadar yalvardım, günlerce ağlayıp sızlandım, ama ne yaptımsa kâr etmedi. İşin tuhafı

Frankie son derece sakin ve kendisiyle barışık bir tavırdaydı; yerel askerlik şubesine başvurup kaydını yaptırarak askerlik yemini edeceği âna kadar, sanki iki yıldır sırtında taşıdığı ağır yük gizemli bir biçimde yok oluvermiş ve o ağır yük yüzünden duyduğu kuşkulardan, kararsızlıktan, sıkıntıdan kurtulup yeniden özgürce hareket edebiliyormuş gibi rahat ve canlı bir hali vardı.

"Bir durup düşününce hiç de sanıldığı kadar kötü değilmiş," dedi. "Ömrümün iki yılını Sam Amca'ya verince karşılığında dört yıl gazi eğitim ödeneği alarak okul harcı için babama yüzsuyu dökmeden kendi ayaklarımın üstünde durabileceğim." İyi, güzel de, dedim, seni balta girmemiş ormanın içine attıkları ve nerede olduklarını göremediğin bir bölük adam sana kurşun yağdırmaya başladığı zaman ne olacak? Frankie gülümseyerek, "Hiç sorun olmaz," dedi. "On bir yaşındayken yarışta efsanevi Anna Blume'u geçebilmişsem, şimdi de o kurşunlardan kurtulacak kadar hızlı koşabilirim."

Frankie Boyle Vietnam'ın balta girmemiş ormanlarına hiç ulaşamadı. Askere yazıldığının beşinci haftasında Fort Dix'teki askerî eğitim sırasında bir kaza oldu, roketatar tekledi ve Frankie'nin elinde patladı. Patlama Frankie'nin gövdesini paramparça ederek havaya savurdu, döne döne dört bir yana savrulan parçalar havaya saçıldıktan sonra toprağa düştü. Ambulans görevlileri parçaları toplamaya gelince bölgeyi iki saatten uzun süre taradılar, el ve ayak parmaklarının, kol ve bacakların, ellerin ve ayakların un ufak olmuş parçalarını, tanımlanamayan deri ve kemik parçalarını topladılar, ama güneş ufukta alçaldığı ve karanlık basmaya yüz tuttuğu için aramaya son vermek zorunda kaldılar. Onca emek ve çabaya karşın, Frankie Boyle'u toprağa verdikleri gün tabutun içindekiler yalnızca yirmi yedi buçuk kilo tutuyordu.

Baumgartner bu olayı biliyordu. Ta 1969'da beraberliklerinin başlangıcındaki ilk konuşmalarında Anna, Fran-

kie Boyle'u anlatmış, o korkunç ölümün kendisini de bir kılıç gibi delip geçtiğini ve *ruhunda hiç geçmeyen bir yara* açtığını söylemişti. Fort Dix'te olanların haberini aldığında Barnard Üniversitesi'nde birinci sınıf yatakhanesinin kapısında oturup on saat aralıksız *hıçkıra hıçkıra* ağladığını, o güne dek hiç ağlamadığı kadar ve öylesine çok ve öylesine uzun süre ağlamak insanı mahvettiği, insanın bünyesi böyle bir sarsılmaya ömründe ancak bir kez dayanabileceği için o günden sonra da bir daha hiç ağlamayacağı kadar gözyaşı döktüğünü anlatmıştı. Yazısında buna değinmemişti, o yüzden yazıda Baumgartner'ın bilmediği bir şey yoktu; ona rağmen, hatta daha da önemlisi karısının sararmış sayfalarda dans ederek uçuşan çocukluk anıları onu çok derinden sarstı, çünkü onun sözcüklerini okumaya başlayınca Anna'nın sesi o kâğıtlardan yükseliyor ve öldüğü, artık olmadığı ve Baumgartner'ın ömrünün sonuna kadar ona bir tek sözcük bile etmeyeceği halde onunla gerçekten konuşuyor gibiydi.

Baumgartner koltuğu sola doğru çevirdi ve Anna'nın eski daktilo makinesine bakmaya başladı. Anna'nın Princeton'da Poe Yolu'ndaki eve taşınmalarından bir hafta önce New York'ta Columbus Bulvarı'ndaki ikinci el mobilya dükkânından altmış dolara aldığı 1930'lardan 40'lardan kalma kunt, koyu maun rengi makine, masa yüzeyinin hemen altındaki 2,5 santimlik açıklıktan çıkan sürmeli tahta rafın üstünde duruyordu. Daktilo makinesi annesiyle babasının Anna'ya on beşinci doğum günü –7 Mayıs 1965– armağanıydı; Anna da bilgisayar kullanmaya başlayıp yumuşak tuşlu klavyenin parmaklarını ağrıttığı, oysa portatif makinenin sert tuşlarının ellerini güçlendirdiği gerekçesiyle Mac'i en büyük kuzeninin on altı yaşındaki oğluna hediye edip daktilo makinesine kâğıt takmanın ve odasını makinenin ağaçkakan sesine benzer tuş melodileriyle doldurmanın keyfine kavuşuncaya dek

geçen kısacık ara dışında ömrünün sonuna kadar o koyugri/açık-yeşil portatif Smith Corona'yı kullanmıştı. O ses duvarlardan ve tavandan sızıp hafifleyerek bütün eve yayılırdı; üniversitede çalıştığı ve bütün diğer bölümler ve yönetici ofisleri gibi kendi bölümü de dijitale geçtiği için ister istemez bilgisayar kullanan Baumgartner da zemin kattaki odalarda gezinirken ya da üst kattaki çalışma odasında bilgisayarın başındayken havai fişekleri andıran o hafif sesleri dinlemeyi severdi. Anna herhangi bir kuruma bağımlı olmayıp serbest çalışan bir çevirmen ve yazar olduğu için kendi kendinin patronuydu, o yüzden işini canı istediği biçimde ve canı istediği yerde yapar, e-posta yerine mektupla, telefonla, faksla iletişim kurup çok eski ama vazgeçilmez çalışma arkadaşının yardımıyla işlerini yürütürdü. Baumgartner kendi kendine, Bunun için Tanrı'ya şükürler olsun, dedi; Anna'nın parmakları tuşlara vururken çıkan seslerin sonatıyla, yani Anna'nın aklından geçenleri tuşlara vurarak aktardığı şarkıyla uyandığı sabahlar için Tanrı'ya şükretti; boş evde tek başına bir ay geçirdikten sonra o sesleri öylesine özlemeye başladı ki, bazen karısının odasına gidiyor, sessiz makinenin karşısına oturuyor, sırf o sesleri yeniden duyabilmek için bir şeyler –herhangi bir şey– yazıyordu.

Zamanda bir yarık, bir kopukluk olan bu durum, Baumgartner'ın daha sonra *Kayboluş* ya da *Kederden Çıldıran Adam* diye tanımlayacağı ilk altı ay boyunca sürdü. Baumgartner o yarım yıl içinde kendisinin bile doğru dürüst tanıyamadığı biri, çocukluğundan beri bildiği, içinde yaşadığı varlıktan daha farklı bir kişi oldu; yeni durumuna alışamadığı ve mantıksız tepkiler verdiği bu geçiş döneminde, saçma sapan, plansız programsız şeylerle kendini oyalayarak günlerin içinden yalpalaya yalpalaya yol alıyordu. Anna'nın daktilo makinesinde anlamsız şeyler yazmakla kalmadı, tam iki akşam karısı-

nın şifonyer çekmecelerinde ne varsa –dantel külotlar, pamuklu külotlar, sutyenler, gecelikler, çoraplar, külotlu çoraplar, soket çoraplar, spor şortları, tenis şortları, mayolar, tişörtler– hepsini çıkarıp yeniden katlayarak çekmecelere yerleştirdi, gardıroptaki metal ve plastik askıların yerine pahalı ahşap askılar alıp Anna'nın elbiselerini, eteklerini, bluzlarını, ipek pantolonlarını, yün pantolonlarını, keten pantolonlarını, kapüşonlu kazaklarını, ceketlerini, kot pantolonlarını yeni askılara astı, ayrıca gardırobun üst rafındaki süveterleri koymak için fermuarlı, plastik torbalar aldı; her sabah kahvesini içmek üzere mutfak masasının başına oturduğunda karısına da bir fincan kahve yapıp ilk yudumu almadan önce fincanını karısının şerefine kaldırdı; ona düzinelerce açık saçık aşk mektupları yazdı, hiç üşenmeden mektupları zarflara koydu, üzerlerine adres yazıp pul yapıştırdı, posta kutusuna attı, bir-iki gün sonra da mektuplar gelince sevindi ve o mektupları alan Anna olsaydı nasıl sevineceğini hayal etti.

O yılın sonbahar sömestrında izinli olması da toparlanmasına pek yardım etmedi, derslere ara vermesi zaten bir süredir planlanıyordu, ders vermeyeceği o dört küsur ayı Anna'yla birlikte Paris'te, ikisinin de eskiden yaşadığı ve birkaç aylığına olsa da yeniden yaşamayı özledikleri o şehirde geçirmeye hazırlanmışlardı. Bir daire kiralanmış, gidiş dönüş biletleri ayırtılmıştı; Cod Burnu'nda yaşayan arkadaşlarında bir hafta kalıp eve döndükten iki gün sonra, Ağustos'un yirmisinde yola çıkacaklardı; ne var ki Baumgartner yirmi Ağustos günü Anna'yla birlikte Atlantik üzerinde uçmak yerine, kendini Princeton, New Jersey'deki açık mezarın başında, bir makinenin karısının tabutunu toprağa indirişini izlerken buldu; sert rüzgâr suratını dövüyor, arkadaşı Jim Freeman yere yığılmasın diye sağ kolunu onun beline sarıyordu, düşme tehlikesi-

nin rüzgârla uzak yakın ilgisi yoktu, ama Baumgartner'ın bacakları her an bükülüverecek gibi durduğu için yuvarlanıp kendini mezarın içinde bulabilirdi.

Ders hazırlaması gerekmiyordu, o yüzden hiçbir sorumluluğu, zamanını nasıl geçireceği konusunda hiçbir zorunluluğu ve evden çıkmasını gerektiren hiçbir acil ihtiyacı yoktu. Üniversiteyle ilgili durumuna gelince, resmen izinli değildi ve okulda olmadığı bu süreçte evde kalabilir, kent dışına çıkmayabilirdi, ama Paris'e, Parma'ya veya Patagonya'ya gitse de üniversite yönetimini ilgilendirmezdi bu. Gidebilecekken gitmedi, ayakları yere yapışmışçasına evden çıkmamak, dört duvar arasında yaşamak, onu nasıl geçireceğini bilmediği kadar boş zamanı olan birine dönüştürdü; çünkü Thoreau hakkında yazmaya başladığı kitaba devam edecek ya da başka bir işe başlayacak durumda olmadığı için bomboş geçen o günleri iç çamaşırlarını tekrar tekrar katlamakla, vücudunu bir daha hiç görmeyeceği, hiç dokunamayacağı bir kadına yazdığı azgın, müstehcen mektupları ABD Posta İdaresi'ne yağdırmakla dolduruyordu.

Yine de günün her saati sadece anlamsız uğraşlarla ziyan olmuyordu, Baumgartner Anna'nın kabaca kırk yıl içinde yazdığı basılmamış iki yüz on altı şiirin elyazmalarını incelerken şiirlerin dünya okurlarına ulaştırılacak kadar iyi olduğunu gördü. Hepsi olmasa bile içlerinden seçilecek seksen-yüz şiir güzel bir kitap olurdu, Baumgartner böylece Anna'nın şiirlerinden bir derleme hazırlamaya girişerek o kayıp, anlamsız aylarda elle tutulur tek bir iş yapmış oldu; çünkü kitap Redwig Press adında, ufak ama üstün nitelikli kitaplar basan bir yayınevi tarafından yayımlandı ve yayınevinin yetkin dağıtımcısı sayesinde ilk baskı on sekiz ayda tükendi, hemen arkasından ikinci baskı, dört yıl sonra da üçüncü baskı yapıldı.

Tabii baskı adedi azdı, ama Amerikan edebiyatının göksel alanında şiirin bir gezegen değil minicik bir asteroit olduğunu düşünürsek, Anna da gök kubbenin altındaki kendi ufak yerini bulmuş sayılırdı.

Baumgartner, karısının zaten öteden beri o noktada olabileceğini hissediyordu; ama Anna bilinmeyen, dile getirilmemiş bir nedenle şiirlerini yayımlatmak için parmağını bile kıpırdatmamıştı. Baumgartner karısının bu davranışına çok şaşırırdı, çünkü Anna başka her konuda hakkını yedirtmeyen, inandığı şeyler için sonuna dek mücadele eden biriydi ve şiirlerinin iyi olduğunu da pekâlâ biliyordu. Kuşku, tabii olur; umutsuz anlar, o da olur; ama hangi yazar ya da hangi sanatçı özgüven ile kendini küçük görme arasında gidip gelmez? Anna'nın şiirlerine güvendiğinin kanıtı onları her zaman Baumgartner'la paylaşmış olmasıydı, hem de kocası merak ettiği için değil kendisi istediği için ya yüksek sesle okur ya da altı-yedi şiirlik bir desteyi okusun diye ona verirdi; Baumgartner da şiirleri okuduktan sonra karısına kaç kez kıçını kaldırıp onları yayımlatmasını söylerdi, ama her seferinde Anna ya umursamaz bir tavırla omuz silker ya da o günkü ruhsal durumuna göre "Haklısın", "Bugünlerde bir ara", "Bakarız" diye geçiştirirdi. Baumgartner o belirsiz yanıtlara dayanarak şimdi yapmaya hazırlandığı şeye karısının itiraz etmeyeceğinden emindi yahut emin sayılırdı, çünkü o *"bugünlerde bir ara"* artık gelmişti ve Baumgartner'ın ömrünün üçte ikisinden fazlasını birlikte geçirdiği o naif, o coşkulu şairin şiirleri, kocası olacak yaşlı kemik torbasının dışında da birinin ya da birilerinin okumasını hak ediyordu.

Baumgartner'ın derleme için seçtiği ilk şiir 1971'in Eylül'ünde, Anna'nın yirmi birinci doğum gününden dört ay, Paris'te bir yıl öğrenim görüp (araya İspanya'da iki yaz tatili sıkıştırarak) Amerika'ya dönüşünden bir ay sonra yazılmıştı; o ilk şiirin adı da kitabın adı oldu: *Lek-*

sikon[1]*: Seçme Şiirler 1971-2008*. Leksikon şiirlerin en iyisi sayılmazdı, ama Baumgarten bundaki hevesi, çekingenliği, hem Anna'nın hem yapıtının ruhunu yansıtan coşkuyu, canlılığı seviyordu. Dahası kendi genç benliğinin anıları da bu şiirle doluydu; bu şiir sadece Anna'ya deliler gibi âşık olduğu günlerde yazılmakla kalmamış, sevgilisinin ona yüksek sesle okuduğu ilk şiir olmuştu – hem de Batı Seksen Beşinci Cadde'deki devren kiraladığı evde harika bir sevişmeden sonra yatağın buruşuk çarşafları üzerinde çırılçıplak otururken.

LEKSİKON

Küçük çiçek öyle ufaktı ki
yoktu bir adı bile
keşfime ad taktım ben de
"Savurganlık" diye
sonra düşündüm de yine
parlak alev kırmızısı
mini minnacık noktaya
taktım yeni adını
"Nasılsın Mrs. Dolittle
ve nerelerdesin bunca zamandır?"

Dilsiz bir çiçekti minik kırmızı nokta
cevap veremedi bana o yüzden
hiç bilemem sevdi mi sevmedi mi
yeni adını. Ben de yürüyüp gittim.
Ertesi sabah gidince oraya yine
bakalım çiçek boy atmış mı dün gece diye

1. Bir dilin, bir bilgi dalının söz varlığı, sözlük ya da bir kişinin kullandığı bütün sözcükleri içeren bellek deposu. (Ç.N.)

yeller esiyordu yerinde
çoktan gitmişti minik kırmızı nokta

Bir daha dönmeyeceksen geriye
nereye gittin Mrs. Dolittle nereye
lütfen söylesin biri neden sırıtır bana
şu karşıdaki cin kılıklı minik adam
hani karanlıkta kibrit alevi gibi parlayan
mini minnacık kırmızı bir noktayı
düğmesinin iliğinde taşıyan.

On yıl sonra, Baumgartner çıldırmak üzere olduğu o ilk aylardan bu yana ne kadar az şeyin değiştiğine şaşırıyor. Tabii kendini toparlamış gibi görünmeye çalıştı, yerden doğrulup ayağa kalkmayı ve yeniden yürümeyi becerdiğinde, yeniden dünyaya, insanların arasına dönmüş gibi göründü. Yeniden ders vermeye başladı. Bir ay sonra yavaş yavaş kitabını yazmaya koyuldu yeniden ve sonra yeniden kaptırdı kendini yazmaya, bir kitap, sonra ikinci bir kitap, şimdi de üçüncüsü tamamlandı – yaşamının başka hiçbir on yıllık sürecinde yazmadığı kadar çok kitap yazdı. Eski dostluklar tazelendi, yeni dostluklar kuruldu, Anna'yı hayal ettiği hüzünlü mastürbasyonlar dışında cinsellikten kopuk geçen bir yılın sonunda, yaklaşık kırk yıldır ilk kez kadın peşinde koşmaya başladı. Bu yaşam belirtileri ya da görünürdeki yaşam belirtileri, Baumgartner'ın Anna'sız yaşamanın yolunu bulduğuna dostlarını inandırdı. Kendisi bile çoğu zaman öyle olduğuna inanma eğiliminde; oysa bunun tek nedeni kolsuz, bacaksız kalan gövdesine takılan yapay organlara fazlasıyla alıştığı için artık onları fark etmemesi. Ama titanyumdan yapılma bu uzantılar bütün yetkinliklerine, sağladıkları yarara karşın hiçbir şey hissetmeyen cansız nesneler. Baumgartner ise hâlâ hissediyor, hâlâ seviyor,

hâlâ arzu duyuyor, hâlâ yaşamak istiyor, ama en derindeki canının içi ölü. Kendisi de son on yıldır bunu biliyor ve son on yıl boyunca bu gerçeği bilmemek için elinden geleni yaptı.

Ne var ki o gerçek, tencerenin yandığı, kendisinin merdivenlerden yuvarlandığı gün kafasına dank ediverdi. Baumgartner, o zamana kadar Anna'yla bağlantılı her şeyde nasıl bir ikilemde olduğunu, bunca yıldır bir yandan Anna'yı kendinden uzağa iterken öte yandan ona dört elle sarıldığını; evde onu anımsatacak hiçbir şey bırakmazken çalışma odasına el bile sürmediğini kavrayamamıştı; ölüm sonrasındaki yıkılmışlığı sırasında metodik bir özenle tekrar tekrar katlayıp kaldırdığı çamaşırlar ve tekrar tekrar astığı giysiler yığınını birilerine verdi; sonra karyolayı, fırını, buzdolabını, mutfaktaki masayla sandalyeleri, salonun mobilyalarını, çarşafları, yastıkları, havluları, çatal bıçak takımlarını, tabakları, kâseleri, fincanları, kupaları, kadehleri, çaydanlığı, kahve makinesini, üst kattaki odaların hepsinde ve alt katta biri hariç bütün öteki odalarda irili ufaklı binlerce şeyi yenileriyle değiştirdi; ancak, alt kattaki o odaya çok seyrek girse de Anna orada, evin içinde onunlaydı, bazen yakında bir yerde gizleniyor, bazen çok daha yakına geliyor, ama hep Baumgartner'ın görüş alanının dışında kalıyordu; sonra nisandaki o berbat öğleden sonra Baumgartner mutfaktaki masanın başına oturup yerde yatan yanmış tencereye, atmak zahmetine girmediği tek nesneye bakarken Anna'yı hayal edip onunla birlikte zaman geçirme fırsatını tepmiş, tencereye attığı tekmeyle karısını öylesine acımasızca, düşüncesiz bir şiddetle iterek kendinden uzaklaştırmıştı ki yaptığından dehşete kapıldı. Ardından bahçedeki solucanları yutan nar bülbülü olayı oldu ve işte o zaman, kabullenmekten kaçındığı gerçek açığa çıkıverdi; çünkü ancak o anda, iki çelişkili ve yıkıcı ruh

hali arasında bocalayarak yaşama savaşı verdiği dokuz yıl sekiz ayın sonunda her şeyi nasıl eline yüzüne bulaştırdığını, nasıl hiçbir şey beceremediğini iyice anladı. Yaşamak acı çekmektir, diye söylendi; ve acıdan korkarak yaşamak da yaşamayı reddetmektir.

İki ay sonra, kendi durumuna uygunluğu nedeniyle hayalet kişi sendromu olarak değiştirdiği hayalet uzuv sendromu hakkındaki denemesini yazmaya koyuldu. Bu noktadan sonra denemesini nasıl geliştireceğini bilmiyor, hatta bitirebileceğini bile kestiremiyor; yine de yazmak bir gereksinimi karşılıyor; yazmak zihinsel ve ruhsal acıyı beden diline çevirmek için beyin haritaları, duyu alıcıları, sinirsel devre sistemi hakkındaki araştırmasını sürdürmeyi sağlayan itici güç oluyor. Ölen çocuklarının yasını tutan annelerle babaları, ölen anneleriyle babalarının yasını tutan çocukları, ölen kocalarının yasını tutan kadınları, ölen karılarının yasını tutan erkekleri ve onları çektiği acının uzuvlarını kaybedenlerin duygularıyla ne kadar yakın olduğunu düşünüyor; çünkü yok olan kol ya da bacak önceden canlı bir gövdeye bağlıdır, yok olan bir insan da önceden başka bir canlı kişiye bağlıdır ve eğer siz o geride kalan canlı iseniz, o kopan parçanızın, o hayalet parçanızın size hâlâ derin acı vermeyi sürdürdüğünü hissedersiniz. Belirli birtakım çözümler acıyı biraz hafifletebilir, ama o acıyı kesinlikle yok edecek hiçbir çare yoktur.

Gece yarısı olmak üzere, Baumgartner bir saattir yatağa uzanmış uyumaya hazırlanıyor, ama karanlıkta denemesini düşünmekten, yarın sabah neler yazacağını kurmaktan gözüne uyku girmiyor. Yine de, boyun ve omuz kasları çözülüp nasıl yavaş yavaş yumuşayarak kol, bacak, sırt kaslarının gevşemesiyle bütünleşiyorsa, düşünceleri de ağır ağır kopmaya, giderek daha da ufak parçalara bölünmeye başladı. Uyukluyor, ama farkında

değil. Yalnızca uykusunun geldiğini, uyumak üzere olduğunu, o yüzden de henüz çevresinden kopmadığını sanıyor. Yattığı karyolanın kendi yatağı olduğunu, yatak odasının kendi yatak odası olduğunu, yatak odasının kendi evinde, yirmi dört yıl Anna'yla birlikte, şimdi de tek başına yaşadığı aynı evde oluğunu biliyor. Anna 16 Ağustos 2008'de öldü, bugün de 20 Haziran 2018, eğer saat gece yarısını geçmişse o zaman Haziran'ın 21'idir. Baumgartner evde bir yerden, galiba alt kattaki odalardan birinden bir ses duyuyor, birkaç saniye süren hafif bir vızıltı, sonra bir saniye durup yeniden birkaç saniye vızıldıyor, tekrar duruyor, bir sesin ardından bir sessizliğin sürekli dönüşümü nabız atışı gibi düzenli aralıklarla sürüyor, daha uzun süreli ses ve onu izleyen daha kısa süreli sessizlik dizisi on ya da on iki kez tekrarladıktan sonra duruyor. O sırada Baumgartner çoktan başucu lambasını yaktı, yataktan kalktı, çıplak tenine ekose robdöşambrını giyip kuşağını bağladı. O sesler, araştırmayı gerektirecek kadar olağandışıydı, şimdi kesilmiş olsa da Baumgartner zemin kata inmek için harekete geçiyor, koridorun lambasını yakıyor, merdivenlerden iniyor, alt kattaki koridorun, sonra da salonun ışığını açıyor, salonda bir karışıklık ya da birinin girdiğini belirten bir şey görmeyince mutfağa gidip lambayı yakıyor, mutfaktaki her şey de saat onda yatmaya giderken nasıl bıraktıysa öyle duruyor, hatta sabah ovmadan önce kabaran yerleri gece boyunca ıslanıp yumuşasın diye su doldurup musluğun içine koyduğu yanık tencere bile yerli yerinde.

En sona Anna'nın çalışma odası kaldı, odada bahçeye açılan camlı bir kapı olduğu için Baugartner hırsız girmesinden ya da başka bir aksilik olmasından endişeli. Bugünlerde kendisi odaya çok seyrek girse de, orayı tertemiz ve *her şeyi yerli yerinde* bırakma talimatı verdiği Mrs. Flores her salı silip süpürmek, toz almak için odada otuz-

kırk dakika kalıyor. Baumgartner tavan lambasını yakınca arka bahçeye açılan kapının kapalı olduğunu, kapı camlarının kırılmadığını görüyor. Dahası, odadaki her şey yerli yerinde görünüyor. Yine de uykusu iyice açılmış olan ve artık yorgunluk da duymayan Baumgartner, hiçbir şeyin eksik olmadığından emin olmak için yukarıya çıkıp yatağa girmek yerine odada oturmayı yeğliyor.

Anna'nın daktilo makinesi hâlâ masanın yanından çıkan sürgülü maun tahtanın üzerinde duruyor. Kurşunkalemleriyle tükenmezkalemleri de yeşil sümenin birkaç santim yukarısındaki New York Mets armalı kupanın içinde hâlâ. Karısının kâğıt ağırlığı olarak kullandığı iki obje, biri 1989'da bir Alman arkadaşının Anna'ya verdiği Berlin Duvarı'ndan alınmış şekilsiz bir beton parçası, diğeri Anna'nın yıllar önce Güney Fransa'da Ardèche Dağları'ndaki doğal parkta trekking yaparken tesadüfen yerde bulduğu milyon yıldan daha eski, soyu tükenmiş bir deniz yumuşakçasının fosili, biri sümenin üst sol köşesindeki, öteki üst sağ köşesindeki yerlerinde. Ve karısının kırmızı telefonu, o özel hat kapatıldığı ve telefon bir daha hiç çalmayacağı halde, sümenin sağ tarafında durmaya devam ediyor.

Dolap hâlâ Anna'nın çeviri metinlerinin durduğu kutularla dolu, öteki elyazmaları da hâlâ çalışma masasının sağındaki duvarın öbür ucunda duran dosya dolabında. Dosya dolabının yanında ahşap kitaplık var, bir buçuk metre uzunluğundaki üç rafa sığmayan kitaplar kitaplığın üstüne istiflenmiş, kitap yığınının yüksekliği 1.90 boyundaki Baumgartner'ın kalçası, 1.75'lik Anna'nın beli hizasında. Kitaplığın yanında köşeye yakın bir yerde, fişi çekildiği için sessizce uyuklayan faks makinesi, kanatları aşağı kıvrılmış dar daktilo masasının üzerinde duruyor. Zeminde duran bu üç eşyanın yukarısındaki duvarlar yeri değiştirilmemiş ya da yerinden kaldırılmamış çerçeveli ve çer-

çevesiz nesnelerle kaplı; çeşitli arkadaşların yaptığı bir düzine ufak yağlıboya tablo ve desen, (aralarında Emily Dickinson ve Emma Goldman'ın da olduğu) beğenilip örnek alınmış kişilerin portreleri ve fotoğrafları, Anna'nın *Fernando Pessoa'nın Seçilmiş Şiirleri* çevirisi için aldığı 1997 PEN Çeviri Ödülü, *Blonde Crazy*[1] filminden Joan Blondell'in James Cagney'nin çenesine yumruğunu indirdiği sahnenin fotoğrafı, eskiz defterinden bir sayfaya aktarılıp çerçevelenmiş olan, Blondell'in *Dames* adlı bir başka filmindeki bir cümle: "On yedi cent'ten ve sırtımdaki giysiden başka hiçbir şeyim yok – ama yine de bizim kızda iş var." Baumgartner'ın basılan ilk kitabı *Somutlaşmış Benlik*'in (1976) özgün kapağı, ilk buluşmalarından birinde sarmaş dolaş olup çılgınca öpüşerek fotoğraf kabininde çektikleri dört fotoğrafın yan yana dizildiği çerçeve.

Baumgartner o grenli, siyah-beyaz fotoğraflardaki kızışmış iki çocuğa gülümsüyor, sonra teatral bir edayla başını eğerek gençliğin o yitik ülkesini saygıyla selamlıyor. Hiçbir şeye dokunulmadığına, duvarların, odanın ve evdeki diğer odaların, akşam yatarken bıraktığı gibi el değmemiş olduğuna seviniyor. Öte yandan, eve kimse girmemişse, onu yatağından kaldırıp alt kattaki bu odaya getiren o gizemli sesleri nasıl açıklamalı? Sesler bitişik evden geliyor olabilir miydi? Yoksa duyduğunu kendisi mi hayal etmişti? Ne de olsa uyku ile uyanıklık arasındaki sınır çizgisinde dolanıyordu; zihnin panayır yerine dönüp halüsinasyonlar yarattığı o yarı uyur yarı uyanık süreçte görülen hayalî imgeler gibi, belki bu sefer de o halüsinasyon ses olarak oluşmuştu. Ama seslerin karmaşıklığını düşününce bunu pek olası görmüyor, yine de kesin olarak reddetmiyor.

1. Joyce Carol Oates'un *Blonde* romanının 1931'de çekilen ilk filminden söz ediliyor. Sonra aynı roman M. Monroe'ya uyarlanarak çevrildi. (Ç.N.)

Baumgartner çalışma masasının başındaki koltuğa oturuyor. Poposunu rahatça yerleştirdiği anda telefon çalıyor. Kırmızı telefon. Hattı kesik olduğu için çalması olanaksız olan, ama az önce çalan ve çalmaya devam eden telefon.

Hem ürken hem merak eden Baumgartner, zil sesinin yukarda yatarken duyduğu sesle aynı olduğunu, uzun bir ses, ardından kısa bir sessizlik dizisi, ikinci katta alçak sesle duyulan, zemin katta ise açık seçik işitilen aynı ses olduğunu anlıyor; eğer öyleyse daha önce telefon eden ya da şaka yapan veya bilinmeyen kişi yeniden arıyor demektir.

Baumgartner ahizeyi kaldırıyor ve kararsız, şaşkın bir tonda alo diyor – sonuna soru işareti eklenmiş bir alo. Bir sessizlik oluyor, uyanık olduğu için rüya görmesi olanaksız olsa da o sessizlik ânında Baumgartner rüya görüyorum herhalde, diye söyleniyor; sonra Anna konuşmaya başlıyor, sağlığındaki çınlayan sesiyle konuşuyor, ona *sevgilim* ve *sevgili erkeğim* diye hitap ediyor; ölümün hiç de sanıldığı gibi bir şey olmadığını, ikisinin de, bütün diğer materyalistlerin de ölümden sonra yaşam olmadığı varsayımında yanıldıklarını, Hıristiyanların, Yahudilerin, Müslümanların, Hinduların, Budistlerin ve geri kalan herkesin de yanıldığını açıklıyor. İlahî cezalar ya da ödüller yok, mahşer yerinde sûr üflenmiyor, cehennem ateşi de cennette mutluluk alanları da yok, insanlar kelebek, timsah ya da Marilyn Monroe olarak yeniden dünyaya gelmeyecekler. Ölümden sonra olan tek şey Büyük Bir Hiçliğe, hiçbir şeyin görünmediği zifirî karanlık bir boşluğa, sessiz bir hiçliğe, unutulmanın boşluğuna yuvarlanmak, diyor. Başka bir ölüyle ilişki kurulmuyor, öldükten sonra neler olacağını anlatmaya gelen göklerin ya da yeraltı âleminin elçileri yok, diyor. O yüzden böyle bir yerde, hatta yer bile değil de böyle bir boşlukta, sonsuz hiçliklerden çıka-

rılmış bir boşlukta *şimdi* kavramı hâlâ geçerliyse şimdiki durumunun ne kadar süreceğini bilmiyor. Artık bir gövdesi, eski filozofların deyimiyle bir *kaplam* olmadığı için, hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyor, yorulmuyor, acıkmıyor, hiçbir nedenle acı çekmiyor, hiçbir şeyden zevk almıyor ve şayet *uzay* terimi hâlâ geçerliyse ve uzay boşluğunda kendisini ölçme olanağı olsa, muhtemelen atomaltı bir parçacıktan, kozmik Şey'in en ufak, en minnacık parçasından daha büyük değil. Baumgartner'ın isterse ona Şey ya da ruh veya o uçsuz bucaksız, şekilsiz ortamın bir sızıntısı yahut basitçe düşünen bir monad adını takabileceğini söylüyor ve kendisi düşündüğü zaman, aklı ve gözleri olsa, bazen aklından geçenleri görebildiğini anlatıyor, artık aklı ve gözleri olmadığı halde o imgeleri açık seçik, sağlığındaki kadar belirgin biçimde gördüğünü söylüyor.

Baumgartner hiçbir şey söylemiyor. Konuşmak istiyor, ona yüzlerce şey söylemek, yüzlerce soru sormak istiyor, ama ağzını açıp konuşma yetisini kaybetmiş sanki. Konuşma her an kesilebilir, öyleyse süre dolup Anna yeniden karanlıkta kaybolmadan önce onun sesini dinlemek varken neden konuşsun?

Anna hiçbir şeyden emin olmadığını söylüyor; ama kendisini hâlâ bu anlaşılmaz ölüm sonrası yaşamda, bu bilinçli yok oluşun paradoksal konumunda tutanın Baumgartner olduğundan kuşkulanıyor; bu durumun bir noktada sona ermesi gerektiğini, ama Baumgartner sağ olduğu ve onu düşünebildiği sürece, kendi bilincinin tekrar tekrar uyanacağını, hatta bazen kocasının zihnine girip onun düşüncelerini duyacak, gördüklerini onun gözünden görecek kadar uyarılacağını hissediyor. Bunun nasıl olduğu hakkında en ufak bir fikri olmadığı gibi, şimdi onunla nasıl konuşabildiğini de anlamıyor; ama dirilerle ölüler arasında bir bağ olduğunu biliyor, sağlığında bir-

birlerine olan güçlü bağlılığın ölümden sonra da sürebildiğini anlıyor; çünkü birisi diğerinden önce ölürse, sağ kalan öleni var olmakla yok olmak arasında geçici bir boşlukta tutabiliyor, ama sağ kalan da ölünce o geçici durum sona eriyor ve ilk ölenin bilinci sonsuza kadar kapanıyor. Anna soluk almak için bir an susuyor, sonra soluğunu verip Baumgartner'a telefonu açmasından bu yana geçen süredeki ilk sorusunu soruyor: Bütün bunların sence bir anlamı var mı? Baumgartner'ın yanıtlamasına fırsat kalmadan Anna'nın soluğu tükeniyor, sözcükleri bitiyor ve hat kesiliyor.

3

Baumgartner o rüyayı gördükten sonra içinde bir şeyler değişmeye başlıyor. Hattı kesik olan telefonun çalmadığından, Anna'nın sesini duymadığından, ölülerin *bilinçli yok oluş* konumunda yaşamaya devam etmediklerinden kesinlikle emin; yine de rüyada gördükleri her ne kadar gerçekdışı olsa bile, Baumgartner bunu gerçek bir deneyim gibi yaşadı ve o gece uykusunda yaşadıkları, rüyaların çoğu gibi belleğinden silinmedi. Rüyanın üzerinden altı gün geçti. Bu, kısa bir süre olmasına karşın, Baumgartner kendisini yepyeni bir içsel alana itilmiş, yaşam koşulları tamamen değişmiş gibi hissediyor. Artık penceresiz bir yeraltı odasına hapsolmuş değil; belki hâlâ bir odanın içinde, ama yerüstünde bir yerlerde, hiç değilse dış duvarın üstünde parmaklıklı bir pencere var, böylelikle gündüz içeriye gün ışığı giriyor ve Baumgartner yere uzanıp başını uygun bir açıyla çevirince yukarıya bakıp üzerinden geçen bulutları izleyebiliyor. Hayal gücü işte bu, diyor kendi kendine. Ya da daha basit bir tanımla rüyaların gücü. Kurgusal bir yapıttaki hayalî olayların, o öyküdeki kişiyi değiştirmesi gibi, Baumgartner da rüyasında kendine anlattığı öykünün etkisiyle değişti. Mademki penceresiz odanın artık penceresi var, kim bilir belki çok da uzak olmayan bir gelecekte penceredeki

parmaklıklar da ortadan kalkar ve sonunda pencereden tırmanıp açık havaya çıkabilir.

Kendi düşüncelerinin Anna'yı bir çeşit bedensiz, göksel ölüm sonrası yaşamda tuttuğuna inanmak, kendisi yeryüzünde sağ olduğu sürece Anna'nın o Büyük Boşlukta'ki atomaltı yerinden onunla iletişim kurmasını sağladığını kabullenmek saçmalık olur; ama o saçmalıkları yaratan kendisi olduğu için onları yok sayması ya da bir ölçüde ruhsal huzur verdiğini yadsıması olanaksız; çünkü Anna boğulduğu günden itibaren Baumgartner onunla ilişkisini, bağını hiç kesmedi ve şimdi de Anna'yı, kocasının onu düşündüğünü bildiği, onu düşündüğünü hissettiği, onun kendisini düşündüğünü de düşünebildiği alternatif bir âleme yerleştirmişse, bunda gerçek payı olmadığını kim iddia edebilir? Belki bilimsel bir gerçek değil, belki kanıtlanabilir bir gerçek değil, ama duygusal bir gerçek, uzun vadede geçerli olan da bu zaten – önemli olan adamımızın duyguları ve bu duygulara ilişkin algıları. Felsefe, estetik ve siyaset konularında dokuz kitabın ve çok sayıda makalenin ünlü yazarı, Princeton Üniversitesi'nin otuz dört yıllık saygın öğretim üyesi, ömrünü somut alandaki çalışmalarla geçirmiş, insan algısının ontolojik bataklığına beline kadar gömülmüş yaşı geçkin bir fenomenoloji uzmanı olan S.T. Baumgartner sonunda dini keşfetti. Ya da dini olmayan ve asla yanıtlayamayacağını bildiği halde canlı olmanın anlamı hakkında güzel sorular sormaktan başka bir şeye inanmayan biri için din yerine geçebilecek şeyi keşfetti.

Altı gün sonra penceredeki demirler ortadan kayboluyor. Baumgartner yukarıya tırmanıp gövdesini pencere boşluğundan geçirmenin yolunu ararken, odanın duvarları da yok oluyor ve Baumgartner kendini bir anda açık havada buluyor. Ülkenin ortalarında bir yerdeki çayırda duruyor, görünürde ne bir ev var, ne telefon direkleri, ne

de insanların yaşadığını gösteren başka bir belirti. Dört yanı diz boyundaki otlarla çevrili, yukarıdaki kurşuni gökyüzü gidererek kararan bulutlarla kaplı. Yağmur ha yağdı ha yağacak. Baumgartner ellerini ceplerine sokup yürümeye başlıyor.

Böylece hareket etmenin, bir ayağını ötekinin önüne atıp kendini ileriye götürmek gibi basit bir hareketin canlandırıcı, kinestezik[1] hazzını yeniden keşfediyor; bütün bedeni, çarpan kalbinin, büzülüp genişleyen akciğerlerinin, bacaklarının tekdüze sol-sağ-sol-sağ hareketinin ritimlerine paralel uyum sağlıyor; sonraki günlerde eski yürüme temposunu kazanıp önünde uzanan uçsuz bucaksız içsel çayırda yürüdükçe özgüveni giderek artıyor. Yürüme hızının eskisinden daha ağır oluşuna aldırmayın; arada bir ani sağanaklardan yılmasını, sert, çarpıcı doğu rüzgârlarıyla dövülmesini umursamayın; o dimdik ayakta ve hareket edebiliyor, yürüyebiliyor; kalbinin, akciğerlerinin ve bacaklarının ritmi artık uzun mesafe yürüyüşlerine uygun olduğu için Baumgartner'ın zihni yeni bir berraklık kazandı, kendi geleceğiyle ilgili bir şeyler yapmak konusunda cesaretlendi, bir an önce hareket geçmeliydi – *yoksa.* Ne de olsa yetmişine gelmişti, kararsızlıkla, kuruntuyla yitirecek zamanı yoktu artık.

Her şeyden önce emeklilik vaktinin geldiğine karar veriyor. Aktif ders vermeyi bırakıp anlamsız olsa da saygın *emeritus profesör* konumuna geçecek, bölümdeki kürsüsünü kendisinden sonraki kuşaktan bir taze kana devredecek. Kısacası emekli olmasına olacak, ama kitaplıktan yararlanmak, Princeton e-posta adresini kullanmak gibi ayrıcalıkları devam edeceği ve böylece üniversiteyle bağı kopmayacağı için sonsuz bir sürgüne mahkûm ol-

1. Devinim duyum, profriyosepsiyon, kendi kendine hareket etme, kuvvet ve vücut pozisyonunu algılama. (Ç.N.)

mayacak. Çeşitli bölümlerdeki meslektaşlarıyla olan dostlukları eskisi gibi sürecek; canı isterse ve canı istediği zaman konferanslara, münazaralara ve resmî olmayan toplantılara katılmaya devam edecek; ama görevinin ağır, yorucu, angarya yanları neyse ki bir anda yok olacak: Artık korkunç komisyon toplantıları, aldıkları notu beğenmeyen öğrencilerle tartışmalar, pazarlıklar, bürokratik saçmalıklar olmayacak. Bir başka deyişle, aktif görevdeyken aldığı ücretin biraz altında olsa bile aşağı yukarı aynı olan aylık gelirle dilediği gibi, özgürce yaşayabilecek. Son birkaç ayda, kafasında yeni bir kitap şekillenmeye başladı; benliğin diğer benliklerle ilişkisi üzerine, eskiden hiç denemediği, alışılmamış, tuhaf, ciddi-komik, yarı-kurgusal yapıda *Çarkın Gizemleri*[1] adında bir kitap; artık zaman çok önemli olduğu ve ne kadar zamanı kaldığını bilmediği için bu kitaba olabildiğince fazla zaman ayırmak istiyor. Mesele sadece tahtalıköyü boylamaya kaç yıl kaldığı değil; daha çok, beyni ya da bedeni veya ikisi birden teklemeye başlayıp artık okumayı, düşünmeyi, yazmayı beceremeyen, birkaç saniye önce kendisine söylenileni unutan, maslahatı kaldıracak gücü de isteği de kalmayan iktidarsız, yeteneksiz, her yanı ağrıyıp sızlayan, ahmak, aklına getirmekten bile korktuğu bir kemik torbasına dönüşmeden önce, kaç yıl aktif, üretici bir yaşam süresi olduğu. Beş yıl mı? On yıl mı? On beş yıl mı? Artık günler ve aylar çok daha çabuk geçip gidiyor, geride kalan ömrü göz açıp kapayana kadar bitecek. Akademik koşum takımına bağlı olarak ahlayıp oflamaya, masanın üzerine kapanıp sınav kâğıtlarının kenarına yorum yazmaya de-

1. *Wheel* sözcüğü İngilizcede çark, tekerlek, dümen, direksiyon simidi vb. birçok anlamda kullanılıyor. Kitapta da yerine göre çark, dümen, direksiyon olarak kullanıldığı ve çark temelde hareketi sağlayan aygıt olduğu için kitabın adında "çark" sözcüğü kullanıldı. (Ç.N.)

vam etmek ne kadar korkunç olur. Buna fırsat vermemek gerekir ve ecel geldiğinde, kalbine en azından kendi istediği bir cümleyi yazarken, tercihen dünyaya hükmeden iktidar hırsıyla gözü dönmüş çılgınlara ağız dolusu siktir çekerken durmak onuru bahşedilmelidir. Hatta daha da iyisi, bir gece yarısı sevdiği kadınla buluşmaya giderken sokağın ortasında cızlamı çekmek.

Kadının adı Judith, Baumgartner'ın derhal atması gereken ikinci adım olarak düşündüğü kadın – bu hafta, bu dakika, şu anda bu adımı atması gerek. Anna ile Judith arasında geçen süreçte yaşamına girip çıkan birkaç dul ve boşanmış kadınla gözü kapalı ciddi bir bağ kurmasını engelleyen, kendini esir ettiği on yıllık Anna saplantısından bir anda kurtaran rüya, iki yıl boyunca Judith'le giderek artan samimiyetin ardından sonunda bu adımı atmasına fırsat verdi; bu sefer durum farklı, bu sefer âşık oldu, bu sefer evliliğe ikinci kez kadeh kaldırmaya hazır, tabii Judith'in de gönlü varsa, kesin olmasa bile bu daha büyük olasılık – Baumgartner öyle olmasını umuyor.

Artık Judith var, ama bu durum, Baumgartner'ın gördüğü rüya sayesinde Anna'nın hayaletiyle ilişkilerini yeni bir aşamaya getirerek şimdiye dek hapsolup kalma korkusu yüzünden giremediği geçmişin odalarına dönmesiyle gerçekleşti; o odalara yeniden girip çıkabildiği için bütün enerjisini bugüne, yani Judith'e odaklamaya hazır; bu aynı zamanda Judith'in yanıtı hayır yerine evet olduğu sürece bugünkü Baumgartner'ın aklından geçenleri kesinlikle geleceğe aktarması anlamına geliyor.

On sekiz yaşındaki Anna'yı ilk görüşünden elli sekizindeki Anna'nın kumsaldaki cesedini görünceye kadar olan kırk yılın içinde düşünerek, yaşananları anımsayarak gezindiği "*o zaman*"ın içine gömülmüş son üç haftanın büyük bölümünü bu ânı, bu "*şimdi*"yi bekleyerek geçirdi. İşin tuhafı kendini hiç yalnız hissetmedi. Anna

yanı başındaydı; anılar sarayının odalarına, ölgün ışıklı koridorlarına girip çıktıkları, kırk yıl boyunca yaşadıkları, deneyimledikleri irili ufaklı yüzlerce şeyi yeniden ziyaret ettikleri o yolculuğu birlikte yürüyerek, konuşarak, birbirlerini sırayla dinleyip cevaplayarak tamamladılar. Gerçi Anna'nın somut olarak onun yanında olmadığını söylemeye bile gerek yok; ama Baumgartner Tanrı bilir ne kadar uzun zaman sonra ilk kez onun mektuplarını, elyazmalarını okurken karısının sesini yeniden duydu, Anna'nın ömrü boyunca kendisinin ve başkalarının çektiği sayısız fotoğrafını elden geçirirken onun bedenine yeniden kavuştu. Hiç kuşkusuz, gerçek bedenine ve gerçek sesine değil – ama neredeyse öyle. Çünkü bellek, hattı kapalı telefonda konuşan ölmüş karısının sesini dinleyebilmek ayrıcalığını bahşedecek kadar güçlü.

Dosya dolabının alt çekmecesindeki kutudan çıkan: Anna'nın ölmeden birkaç ay önce yazdığı, ama çok eskilere, ilişkilerinin sonunu getirebilecek olan ama getirmeyen 1972'deki o zorlu gecenin sabaha karşı saatlerine kadar giderek Baumgartner'ın sonunda ve nasıl, neden, hangi koşullarda evlenme teklif ettiğinin hikâyesini aktaran son otobiyografik yazısı.

KENDİLİĞİNDEN OLUVERDİ

Üniversiteyi bitirdiğim sırada S.'ye âşıktım. Biraz olsun ilgi duyduğum başka birisi yoktu, yani kalbim onun avucundaydı ve S. de beni benim onu sevdiğim kadar sevdiği için onun kalbi de benim avucumun içindeydi, o yüzden kendimizi bir çift olarak, önemli her konuya aynı bakış açısıyla bakan ve yollarımızı ayırmaya hiç niyetli olmayan iki karasevdalı olarak görüyorduk. Bu kesin duygulara karşın, aynı evde yaşamayı düşünmediğimiz gibi ikimiz de *evlilik* sözcüğünü dile getirmedik. Henüz hayatı-

mızla ilgili planlar yapamayacak kadar gençtik, geleceğimiz konusunda belirgin bir fikir oluşturamayacak kadar toyduk; önceden düşünüp planlayabildiğimiz bir şeyler olsa bile bunlar ancak önümüzdeki birkaç haftanın ya da birkaç ayın ötesine uzanıyordu. Daha yirmi beş yaşını doldurmamış olan S. için gelecek demek, ilkbahar ortalarında Merleau-Ponty hakkındaki tezini tamamlamak ve felsefe doktorası yapmaya hak kazanmak demekti, daha sonra ne yapacağına doktora derecesini alınca karar verecekti. Yirmi iki yaşındaki benim için de gelecek demek, nereye varacağı belli olmayan minik dizelerimi ilerletmek ve haftada seksen yedi dolar elli cent kazandıran ilk tam zamanlı işimin gereklerini yerine getirmek demekti.

O tarihte Heller Books henüz kendini kanıtlamış, güçlü bir yayınevi değil, sonbaharda ilk yayın listesini hayata geçirmeye çabalayan yeni bir kuruluştu. Bütçesi kısıtlıydı, o kadar kısıtlıydı ki, o yaz yirmi sekiz yaşındaki Morris Heller'ın yanında çalışan sadece üç kişiydik – bir yönetici editör, bir üretim müdürü, bir de ekibin en genç elemanı olarak ben vardım; hem editörlük yapıyordum hem de yayın programının büyük bölümü çeviri romanlardan oluştuğu, ben de Fransızca ve İspanyolcayı iyi bildiğim için beni işe alan Morris'in kişisel asistanıydım. Hepimiz asgari ücretle çalışıyorduk ve Batı Broadway'in aşağısında, Dünya Ticaret Merkezi inşaatının on sokak kuzeyinde ve şimdilerde Tribeca –Canal Caddesi'nin altındaki üçgen– denilen ama o zamanlar adı sanı olmayan küçük bir mahallenin ortasındaki her yanı dökülen ofise gidip geliyorduk. 19. yüzyıl imalathanelerinden oluşan ve az sayıda sanatçının atölye açtığı semt ıssız bir yerdi, akşamüstü beşten sonra her taraf karanlık olurdu, ama bin dokuz yüz yetmişlerin başında kiralar düşüktü, Aşağı Manhattan'daki en düşük kiralar bu mahalledeydi ve Morris de elindeki sınırlı parayla olabildiğince uzun süre idare etmek zorundaydı.

Üç duvarı madenî kitap rafları ve dolaplarıyla kaplı o büyükçe odadaki masalarımızda çalışan dördümüzü otuz beş yıl

sonra hâlâ gözümün önüne getirebiliyorum; sac tavanlı, çentilmiş tahta zeminli, çırılçıplak, eski püskü bir çatı odasıydı, klima yoktu, sokağa bakan duvardaki üç büyük pencere bize bol ışık sağlıyordu, yazları her zamanki gibi sıcaklar basınca sanayi tipi üç tane ayaklı vantilatörü çalıştırıp her beş nokta iki saniyede bir saçlarımızı dağıtan hava üflemesini beklerdik. Kısa süreli olsa da kavurucu sıcaklarda biraz olsun soluk aldıran o vantilatörler bir kızın saçlarını darmadağın etmek için birebirdi, o yüzden izinli olduğum ilk cumartesi kuaföre gittim, Jean Seberg'in *Serseri Âşıklar*'daki, Audrey Hepburn'ün *Roma Tatili*'ndeki fotoğraflarını berber kadına gösterip ikisinin saçları gibi bir model istedim. Böylece buklelerim kesildi ve S. kısa saçın bana ne kadar yakıştığını söyleyince saçımı bir daha hiç uzatmadım, o gün bugündür hep kısacık saçla gezerim.

Ofis şehir merkezinde olduğu için, yürüme mesafesinde, tercihen On Dördüncü Cadde'nin aşağısında bir yerde yaşamam mantıklı olurdu, ama bütçem Village yöresinde fare deliği gibi en berbat yerlerin kirasına bile yetmiyordu. Üç hafta deliler gibi ev aradıktan sonra, son dört yıldır yaşadığım ve şehrin kaçıp kurtulmak istediğim yöresi olan Morningside Heights semtinde kalmayı sürdürmekten başka çare bulamadım; Barnard Üniversitesi'nden bir arkadaşım Claremont Bulvarı'ndaki evinden çıkıyordu, ben de onun yerine taşınıp o üç büyük, çirkin odalı daireyi üç kızla paylaşmaya başladım, kızlardan ikisi Columbia'da yüksek lisans yapıyordu, mahzun bakışlı, umutsuz aktris adayı olan üçüncüsü ise üç sokak güneydeki bir Broadway lokantasında garsondu. Şanslıymış doğrusu. Oturduğu eve yürüme mesafesinde iş bulabilmişti. Oysa ben haftada beş kez sabah akşam 116. Cadde ile Chambers Caddesi arasındaki yaklaşık yedi millik yolu metroyla gidip gelerek yaklaşık iki saatimi harcıyordum. İşim bu zahmete değer diye düşünüyordum, ama tımarhaneler kapatılınca sokaklara dökülen bir alay deli ve esrarkeşle dolu rezil bir semtteki böcekli, döküntü daireden nefret ediyordum. Dünyanın başken-

tindeki, namı diğer Eğlence Kenti'ndeki o aşağılık çevrede işe gidip gelmek için zamanımı harcıyordum. New York tuğla tuğla dökülerek kendini yıkıp tüketiyordu. Kamu düzeni giderek bozuluyor; suç sayıları haftadan haftaya yükseliyordu – hırsızlıklar artıyor, cinayetler artıyor, soygunlar artıyor, tecavüzler artıyordu. Yaşadığım çevrede onca tacizci, onca soyguncu varken, o delici bakışlı, gözü dönmüş serserilerden birinin yanından her geçişimde hemen yumruklarımı sıkıyor, sonunda bir sustalının suratıma doğrultulup şunu, bunu, üzerimde ne varsa hepsini *derhal* vermezsem gırtlağımın kesileceğini söyleyen titrek bir sesi duyma sırasının bana gelip gelmediğini merak ediyordum.

Neyse ki, kaçış fırsatı vardı, hem okuyup hem çalıştığım o ilk aylar boyunca hemen hemen gecelerimin yarısını S.'nin evinde geçiriyordum. Ne var ki, hiç istemediğimiz halde birlikte yaşamayı düşünsek bile orada yaşayamazdık. Sevgilimin minik evi sadece tek odaydı ve o oda bir kişinin dahi rahat yaşamasına uygun büyüklükte olmadığı için iki kişinin uzun süre kalması söz konusu değildi. Tuğla bir duvara bakan iki kirli pencerenin, zifaf karyolası yerine geçecek dokuz süt şişesi kolisinin üzerine yerleştirilmiş köpük şiltenin, vakitlerinin büyük bölümünü yazarak geçiren, üstelik biri editör olan iki kişi için tek bir masayla tek bir sandalyenin, tepeleme dolu altı raflı kitaplığın yer aldığı odadan, sığ bir madenî eviyenin, fırınsız iki gözlü ocağın, fırın için yapılmış yere sığıştırılan minibar tipi buzdolabının, ufak bir yemek masasıyla kullanılmadıkları zaman masanın altına itilen iki taburenin bulunduğu minicik bir mutfaktan, giysi askıları için yatay borulu bir gömme dolap, askıdaki ceketlerle gömleklerin altındaki boşluğa yerleştirilmiş alçak bir konsol, pençe-ayaklı banyo küveti ve duvarlardan birinde istiflenmiş birkaç kitap kulesinin daha sığabileceği kadar boş alandan ibaret olan bu ıkış tıkış stüdyo daireyi paylaşacak mutlu çifti hele bir hayal edin. S. bu üçüncü kattaki asansörsüz daire konusunda kendini kandırmıyor, oranın söz-

cüklerle tanımlanamayacak kadar berbat olduğunu kabul ediyordu, yine de yaşamımın en mutlu anlarından bazıları orada geçti ve şimdi ne zaman o günleri düşünsem, en çok o yatağın üstünde çırılçıplak yatıp yuvarlanmalarımız, geceleri birbirimizi yutarcasına sevişmelerimiz ya da sabah erkenden S. daha uyurken işe gitmek için yataktan fırlayışım, bir an durup sere serpe yatan uzun bacaklı, dağınık saçlı, güzel gözlü sevgilime, yoldaşıma, düzüşme eşime, önümüzdeki uzun yolda bana eşlik edecek esprili, sözünün eri arkadaşıma bakışım, ona hoşça kal demeden gitmek istemediğim için gözlerini açtığında yanında hâlâ benden bir parça bulunsun diye havaya müge çiçeği kolonyamdan yarım düzine damla püskürtüşüm geliyor gözümün önüne.

Sonra Şükran Günü arifesine ve Dallas'taki Kennedy suikastının dokuzuncu yıldönümüne rastlayan 22 Kasım Çarşamba akşamı oldu. Her zamankinden uzun bir işgününün sonunda Morris, ekibi Village'daki bir Fransız lokantasında bayram öncesi yemeğine götürdü. Üç ya da üç buçuk saat süren, neşeli, bol kahkahalı, bol gürültülü bir yemek yendi ve şen şakrak edebiyat savaşçıları konyaklarından son yudumu aldıktan sonra, çantamda yedi dolar ve biraz bozuk parayla Sheridan Alanı'ndaki metro istasyonunun yolunu tuttum; 116. Cadde'ye kadar hızlı metroyla mı gitsem, yoksa 14. Cadde'de eksprese aktarma yapıp sonra 96. Cadde'de tekrar yerel metroya mı geçsem diye kararsızdım – on beş saatlik aşırı çalışma ve aşırı yemek üstüne gece on birde eve gitmeye çalışan çakırkeyif birinin derin düşünceleri işte. Hangi trene ya da trenlere bindiğimi anımsamıyorum, ama on ikiye çeyrek kala bizim mahalleye vardım. Karanlık bir kasım gecesiydi, soğuk iliklerime işliyordu ve sokak lambalarının ışığını donuklaştıran yoğun bir sis vardı. Ay bulutların ardına gizlenmişti, gökyüzünde hiç yıldız yoktu. Broadway ile 116. Cadde'nin köşesinde metrodan inip 116. Cadde'den aşağıya, nehre doğru yürümeye başladım, Claremont Bulvarı'nda sağa döndüm, önümde daha altı blokluk yol vardı. İlk

birkaç blok boyunca gidecekleri yere geç kalmadan yetişmeye çalışan birkaç kişi vardı görünürde, sonra sokaklar ıssızlaştı. Kaldırımda eve gidip kendimi yatağa atmayı hayal ederek yürüdüğüm nokta ile ev arasında ayak seslerimden başka çıt çıkmayan karanlık bir yol uzanıyordu. 119. ile 120. caddelerin arasında bir yerde gölgelerin içinden bir adam çıktı, ağır ağır, sanki hareket etmeye üşenerek olduğu yerde dönüp kaldırımın ortasında, yolumu kapatarak durdu. Nasıl biri olduğunu kestiremeyeceğim kadar karanlık ve sisliydi hava. Güçlü kuvvetli mi çelimsiz mi, yaşlı mı genç mi belli değildi, neredeyse burnumun dibine girecek kadar yakınımda olan yüzü bile seçilmiyordu, sadece bir-iki kez gözlerinin akı parladı; bir muamma, gecenin içinde bir leke gibiydi; ama kokusunu alabiliyordum, ağzından yüzüme, burnuma, bütün gövdeme giren leş kokulu soluğunun kokusunu duyuyordum; adam, "Sökül paraları bakalım, yoksa bu sustalı karnına gömülür," dedi. Sustalıyı açtığını işittim, bıçağın yüzüme doğru kalktığını gördüğüm anda beynimin içinde her şey yavaşladı, bu yavaşlamanın ölümüm demek olduğunu, hayatımın son anlarını yaşadığımı anladım ya da anladığımı sandım. Daha kaç saniye ömrüm kaldı diye merak ederken soluklarım sıklaştı, benim nefesim onun yüzüme üflediği nefesine karıştı, tam o anda o gün topuksuz ayakkabı giydiğim aklıma geldi ve içimden eğer yeryüzündeki son saniyelerimi yaşıyorsam teslim olmak yerine direnmek daha iyidir, diyerek çantamı açıp yedi dolarımı vermek ve parayı az bulduğu için beni bıçaklamasını beklemek yerine olduğum yerde dönüp tabanları yağladım, canımı dişime takıp koşuyordum, altıncı sınıfta Frankie Boyle'un beni geçtiği yarıştan bu yana hiç koşmadığım kadar hızlı koşuyordum, sanki Frankie beni ölümden kaçmam için eğitmiş gibi koşuyordum; o sisli kasım gecesinde eli bıçaklı adamdan kaçmak için Claremont Bulvarı'nda can havliyle koşuyordum ve adamın ani fırlayışımdan düştüğü şaşkınlıktan mıdır, hızlı koşamadığından mıdır yoksa koşacak gücü olmadığından mıdır nedir arkamdan gelmediğini sezdiğim halde 116. Cadde'ye, ora-

dan yokuş yukarıya ve sonra Broadway'den aşağıya beş ya da altı veya yedi blok boyunca koşmaya devam ettim; soluklanmak için bir an durunca karşıdan bir taksinin geldiğini gördüm, kolumu kaldırıp işaret ettim ve şaşılası bir şey oldu, sürücü duruverdi. Arabaya atladım, sürücüye beni Columbus ve Amsterdam bulvarları arasında 85.Cadde'ye götürmesini söyledim. Kışlık paltomun içinde hem terliyor hem titriyor, hem sıcak basıyor hem üşüyordum, içim bomboştu, kafamın içinde tek bir düşünce bile yoktu.

85.Cadde'ye yaklaşırken S.'nin evde olmayacağından korkmaya başladım. Belki basketbolcu arkadaşlarıyla bara gitmişti, belki 82.Cadde ile 83.Cadde arasında Columbus Bulvarı'ndaki sabaha kadar açık lokantanın garsonu olan iri memeli, boyalı sarı saçlı kızla flört ediyordu; dairenin zilini çaldığımda kapının açılmayacağına kendimi hazırladım. Kapı açılmadı. Emin olmak için zili bir kez daha çaldım, yine tık yoktu. Apartmanın girişindeki küçük antrenin çatlamış karo döşeli zeminine oturdum, sırtımı zillerin ve posta kutularının olduğu duvara dayayıp gözlerimi yumdum, ne yapacağımı düşünmeye çalışıyordum, ama kafamın içi hiçbir şey düşünemeyecek kadar boştu hâlâ. Kendi kendime, şöyle bir güzel ağlarsam belki iyi gelir dedim, ağlamak için kendimi zorlayarak otururken binanın kapısı açıldı ve saat çok geç olmadan bir koşu sigara almaya giden S. içeri girdi. Gideli daha on dakika olmamış. O on dakika dışında, bütün gece evde, tezini yazmakla meşgulmüş.

Tabii çok korktu, çok telaşlandı, bir hayli de öfkelendi. O eve dönemeyeceğimi, Claremont Bulvarı ile 122. Cadde'nin köşesindeki daireden nefret ettiğimi, hemen yeni bir yer aramaya başlayacağımı söyledim; ama yeni yeri buluncaya kadar ne yapacaktım? Tabii onun yanında kalacağımı söyledi, başka bir şey düşünülebilir mi? dedi. Ama burası çok ufak, dedim.

"Ufak olmasına ufak, ama çok kısa bir süre kalacağız burada, belki bir ay, bilemedin iki ay," dedi. "Bu arada da daha büyük bir yer aramaya başlarız. Burayı bu evin kiracısı olan

arkadaşımdan devraldım, zaten 1 Şubat'ta çıkmak zorundayım. Şehir merkezine ineriz, şehrin göbeğine; o zaman işe yürüyerek gidebilir ve metroya veda edebilirsin."

"Beraber mi oturalım diyorsun? Emin misin?"

"Bu akşam ölebilirdin, öyle bir şey olursa ne hale geleceğimi düşününce kesinlikle emin oluyorum. Hem de her zamankinden çok, seni ilk gördüğüm andan itibaren emin olmaya başladım. Artık o kadar eminim ki Anna, sadece seninle aynı evde oturmak değil, sonsuza kadar seninle yaşamak istiyorum."

"Sonsuza kadar mı?"

"Sonsuza kadar."

"Bana evlenme mi teklif ediyorsun?"

"Tam üstüne bastın. Sana evlenme teklif ediyorum. Elimizi ne kadar çabuk tutarsak o kadar iyi."

Ne diyeceğimi bilemiyordum, o yüzden hiçbir şey demedim, S. banyoya girip musluğu açarken bu çılgın, benzeri görülmemiş fikri askıda bıraktım. S. şöyle sıcak bir banyoda uzun uzun dinlenmenin bana iyi geleceğini söyledi, ben de soyunup suyun içine uzandım, S. kalın, yumuşak süngerle beni usul usul yıkarken gözlerimi yumdum. Suyun küvetteki şapırtısını dinlediğimi anımsıyorum, ama onun dışında ne evde başka bir ses vardı ne de dünyada. Bana saatler kadar uzun gelen bir süreden sonra gözlerimi açtım, gülmeye başladım, bir saniye sonra da evet dedim.

Baumgartner, kırk altı yıl sonra yaşamında ikinci kez evlenme teklifi yapmaya hazırlanıyor; ama Judith onu kendisinden çok yaşlı olduğu için reddeder diye kaygılanıyor. Anna ile aralarında sadece iki buçuk yaş fark vardı. Judith ile on altı yaş; elli dört yaşındaki kadının gücü kuvveti hâlâ yerinde, hâlâ koşar adım yürüyor; oysa Baumgartner (kendini en iyi hissettiği günlerde) ancak sallapati bir yürüyüş tutturuyor, (kötü hissettiği günlerde ise) tutuk tutuk yürüyebiliyor. Şu âna kadar bu uyum-

suzluk cinsel alanda da, Baumgartner'ın aklına gelen başka bir alanda da sorun yaratmadı ve görebildiği kadarıyla şimdiki günlük yaşamın akışında ilişkilerini tehdit eden hiçbir şey yok, ama evlenme teklifi bu denkleme yeni bir öğe katacak ve Judith'i ister istemez geleceği düşünmek zorunda bırakacaktır; on ya da yirmi yıl sonra yaşantısının nasıl olacağını düşününce seksen ya da doksan yaşında bir ihtiyarın koynunda yatma fikri onu kaçıp kurtulmaya yöneltebilir. Sen neden söz ediyorsun benim tüyleri seyrelmiş moruğum, teşekkür ederim ama eksik olsun. Baumgartner gülünç duruma düşmekten korkuyor, ama bu teklifi yapmayı göze alamazsa kendini korkaklıkla suçlayacağını ve yavaş yavaş huysuz bir ihtiyara dönüşeceğini, ömrünün sonuna kadar pişmanlık duyan titrek bir Prufrock[1] olup çıkacağını biliyor.

Kadının tam adı Judith Feuer, Princeton'da film incelemeleri dersi veriyor. Kampüse iki binlerin başında, daha Cod Burnu faciası olmadan ve otuzların, kırkların eski Amerikan filmlerine bayılan, bu filmler hakkında kendinden daha bilgili bulduğu Judith'i ideal bir muhatap seçen Anna ile dostluk kuracak kadar uzun süre önce geldi; o sırada –bir zamanlar gelecek vaat eden ama başarıyı yakalayamayıp ikinci sınıf, popüler polisiye romanları yazan– Joseph Frederickson'la evliydi, iki çift arada bir birlikte lokantaya giderler ya da birinin ya da diğerinin evindeki akşam yemeklerinde buluşurlardı. Baumgartner'ın kanı Judith'e hemen kaynadı, kocasından ise pek hazzetmedi, ama onun için en önemlisi pek çok arkadaşı olan ama yakın dost olarak ancak birkaç kişiyle ilişkisini sürdüren Anna'nın Judith'le dost olmasıydı; o dostluk gerçekten ilerliyordu, ne var ki Anna ölünce dostluğun da sonu gel-

1. T.S. Eliot'un "J. Alfred Prufrock'un Aşk Şarkısı" adlı şiirinde anlattığı kararsız ve çekingen âşık karakteri. (Ç.N.)

di. Judith, karısını yitirdikten sonra iyice dağılan Baumgartner'a ilk aylarda içtenlikle destek oldu –telefondaki uzun uzun konuşmaları, adamı yoklamak için çıkıp gelmeleri Baumgartner'ın onu daha da çok sevmesine yol açtı– Judith'in Anna'nın ölümünden duyduğu büyük acı, bir bakıma Baumgartner'a teselli oldu. Sonra Judith bir yıllık ücretli izinle kent dışına gitti; geri geldiğinde ise Baumgartner çoktan Princeton, New Brunswick, Brooklyn, Manhattan, hatta bir keresinde Long Island'ın doğusundaki Kuzey ve Güney Çatalları arasında kalan Shelter Adası'na uzanan alanda boşanmış ya da kocasını yitirmiş dullar arasında rasgele serüvenlere başlamıştı bile. Hiçbir yere çıkmayan bir yoldaki nafile gidiş gelişlerdi bunlar, yine de bu kısa vadeli ilişkiler Baumgartner'ı oyalıyor, kalıcı olmasa da avutuyordu, zaten o sırada onun da başka bir beklentisi ya da uzun ömürlü bir ilişkiye girecek gücü yoktu. Judith'le bağını koparmıyor, ama eskisinden daha mesafeli ve giderek uzayan aralıklarla görüşüyordu. Sonra 2014'te irikıyım Joe Frederickson, yöredeki yarı yaşında bir emlakçı kadınla New Mexico'ya kaçtı ve Judith birdenbire boşanmanın getirdiği sarsıntıyı bir yıldan uzun süre atlatamadı. O süreçte Baumgartner'ı yeniden aramaya, akıl danışmaya başladı; çünkü Anna kadar değerli (*değerli* tanımı Judith'indi) biriyle uzun, mutlu evlilik yapan kişinin kendisine de yaşadığı sarsıntıyı atlatmakta yardımcı olabileceğine inandığını belirtti. Baumgartner'a *akıllısın* dedi, bu o zamana kadar Anna dışında hiç kimsenin Baumgartner için kullandığı bir sözcük değildi; Judith, akıllı olduğu için ona herkesten çok güvendiğini söyledi. Bu övgüyü duyunca hem koltukları kabaran hem de aklı karışan Baumgartner, yanıt vermeden önce birkaç kez öksürüp boşanma meselesini çocukların nasıl karşıladığını sorarak konuyu değiştirdi. Judith, iki çocuğun da kendisine hak verdiğini, ikisinin de sonunda annelerinin o *kay-*

paktan (bunu söyleyen Colorado, Boulder'da teknisyenlik yapan yirmi dört yaşındaki Eric'ti) ve o *bencil erkek bozuntusundan* (bunu söyleyen de Berkeley'de belgesel film öğrenimi gören yirmi iki yaşındaki Libby idi) kurtulduğuna sevindik dediklerini anlattı. Baumgartner güldü, Bence sen kendini toplamanın yolunu yarılamışsın, dedi; bunun üzerine Judith de güldü ve zamanla Baumgartner'ı evlilik teklifine götüren ağır, muhteşem dans başladı.

Baumgartner bu konuyu enine boyuna düşündükten sonra Anna ile Judith arasındaki irili ufaklı farkların en büyüğünün Judith'in bir anne olmasına karşılık Anna'nın anne olmayışı olduğu sonucuna vardı. Kendisi de Anna da çocuk sahibi olmayı, belki birden fazla çocuk yapmayı istemişlerdi, ama evliliklerinin altıncı yılında bunu gerçekleştirmeye kalktıklarında hiçbir sonuç alamadılar. Yüzlerce gece ve sabah ve öğleden sonra akıllarına gelen her türlü açıda ve her türlü pozisyonda korunmasız seks yaptıktan sonra talihleri yaver gitmeyince hem birlikte, hem ayrı ayrı doktorlara gitmeye başladılar; önce bir doktora, sonra ikinci bir doktora ve sonunda üçüncü bir doktora başvurdular, her üçü de Baumgartner'ın da Anna'nın da genetik olarak çocuk yapma yetisinin olmadığına karar verdi; böylece başka partnerlerle deneseler bile ikisinin de çocuksuz evliliğe mahkûm olduğu üç kez kanıtlanmış oldu.

Bu sarsıcı bir darbeydi, hiç kuşkusuz o güne kadar karşılaştıkları en ağır sorundu; ama en azından başlarına gelen bu talihsizlikten ikisi de eşit derece sorumlu olduğu için birbirlerine öfkelenmeden, birbirlerini içten içe suçlamadan hayal kırıklıklarını paylaşabildiler ve birbirlerini eskisi gibi, hatta daha da fazla sevmeyi sürdürdüler. Bir sabah bir-iki saat süreyle evlat edinme meselesini konuştular, ama ikisi de bu işe pek gönüllü değildi. Bir başkasının bebeğini istemediklerine karar verdiler, ya kendi

bebekleri olurdu ya da hiç olmazdı, eğer kaderlerinde hiç çocuk sahibi olmamak varsa, bunu kabullenmekten başka seçenek var mıydı? Yıllar geçtikçe her dem taze bir çifte, Baumgartner ve Blume'a çoğunlukla acıyan bazen de çocukları olmadığından sadece birbirleri ve meslekleri için yaşamalarına gıpta eden diğer evli çiftlerin sorumlulukları ve kaygılarından uzak olarak ağır ağır yaşlanan iki çocuğa dönüştüler. Bu durum Baumgartner'a Anna'yla geçirdiği bütün yıllar boyunca yetti, hatta şimdi bile çocukları olsa hayatları ne kadar farklı olurdu diye düşününce de halinden hoşnutluğu devam ediyor. Yeterinden fazla değil, ama yeterince hoşnut.

İlk fark bu –annelik– ama fiziksel yapılarındaki zıtlık başta olmak üzere daha başka farklılıklar da var, bunlar uzun vadede Baumgartner'ın pek üzerinde durmadığı, zaten de önemli olmayan ayrıntılar. Yüzücülere özgü, güzel vücutlu, ufak memeli, dar kalçalı, uzun kollu, geniş ama zarif omuzlu, kızıla çalan kısa kumral saçlı ve ışıl ışıl gri-yeşil gözlü Anna'nın aksine, daha yumuşak, daha yuvarlak hatlı, daha geniş kalçalı, daha geniş çatılı, daha iri memeli, koyu kahverengi gözlü, koyu kahverengi, gür saçlı Judith, Baumgartner'ın Anna'ya her bakışında gördüğü o ışıltılı güzellikte olmasa da hızlı, neredeyse sıçrayarak yürüyen Anna'dan daha ağır ve daha sakin hareket etse de, Baumgartner her karşılaştığında kendine çeken ve kendi yörüngesinde tutan o sıcak, içtenlikli yüz ifadesiyle, rahat ve özenli tavrıyla onu son derece çekici bir kadın olarak görüyor, bir zamanlar Anna'nın uyandırdığı canlılığı, yaşam gücünü Judith'le de duyumsuyor. Başka hiçbir kadın onda bu duyguyu uyandırmamıştı. Sadece Anna ve Judith – belki bu özellik, onun neden önce biri sonra diğeri olmak üzere ikisine de âşık olduğunu, evlenmek ve ömrünün sonuna kadar birlikte yaşamak istediğini açıklar.

Vücut yapıları farklı, ama huyları da farklı. Bu farklar bir ölçüde doğuştan gelen özellikler, ayrıca bebekliklerinde ve küçüklüklerinde annelerinin onlara nasıl dokunduğuna, nasıl kucakladığına, nasıl baktığına bağlı nitelikler, ama aynı zamanda çocukluklarındaki neredeyse aynı koşullara verdikleri değişik tepkilerden kaynaklanan farklılıklar. Kısıtlı olanaklarla ayakta kalmaya çabalayan alt-orta-sınıf bir ailenin çocuğu, meteliksiz Baumgartner'ın bir yanı, Anna ve Judith'in gençliklerindeki zengin ve rahat yaşam koşullarına hâlâ ağzı açık bakakalıyor. Yoksul bir aileden gelen Dr. Leo Blume, bir yandan çalışarak tıp öğrenimini tamamlamış ve kulak burun boğaz uzmanı olarak öylesine para kazanmış ki, 1954'te karısı ve tek çocuğuyla birlikte Brooklyn'in Crown Heights Mahallesi'ndeki iki yatak odalı daireden, New Jersey'nin Livingston banliyösünde iki katlı, büyük bir eve taşınmış, burası Anna'nın on dört yıl sonra liseyi bitirinceye kadar değişmeyen adresi. Anna, o bol çimenli, bol ağaçlı bahçe içindeki evin debdebesinde baba parasının sağlayabileceği bütün nimetlere kavuştu: kendine ait büyük bir oda, oyuncaklarla dolup taşan raflar ve kutular, piyano dersleri, bale dersleri, yığınla kitap, pahalı giysiler, sağlıklı, bol yiyecekler, yaz kampları, ısmarlama pastaların sunulduğu doğum günü partileri, bir köpek, o ilk köpek ölünce ikinci bir köpek, kısacası istediği ya da istemediği ne varsa hepsi. Çoğunlukla da istemediği şeyler. En azından on bir-on iki yaşına gelip kendi adına düşünmeye başladıktan, yaşadığı koşulları üst-orta sınıfın üst kesimindeki ailenin bir dediği iki edilmeyen, çok şımartılmış çocuğu olarak yorumlayıp bu koşulları düşüncesiz bir suç ortağı gibi körü körüne kabullenmekten inatçı bir direnişe dönüşen, sonra da düpedüz isyan noktasına varan değişimin sonucunda bu nimetleri istemekten vazgeçti. Annesiyle babasının kendisini sevdiklerini biliyordu; o da kendine

rağmen onları seviyordu, ama aynı zamanda ailesi her ne kadar kazananlar diye adlandırılan kesimde yer almalarını sağlayan aynı sistemin çarklarında ezilen, yoksullaştırılan milyonların sefaletine üzülüyor gibi görünseler de her şeyin ölçütü paradır diyen Amerikan efsanesine kapıldıkları için onlardan nefret ediyordu. Anna, bu tutumun annesiyle babası için övünülecek bir şey olduğunu düşünüyor, ama kendisi o tavrı benimsemek istemediği gibi gelecekte de bu yaşantının bir parçası olmayı aklından geçirmiyordu; ne var ki o sırada Livingston şatosunda yaşamaya mahkûm, hesaba katılmayan güçsüz bir ergen olarak, ebeveyninin hükümran olduğu o krallıkta kendine ait bağımsız bir alan yaratma mücadelesinin dışında yapabileceği pek bir şey yoktu. İlerleyen yıllarda o alanı kazanmanın kolay olmadığını bilerek sayısız savaşım verdi, giderek okulda aldığı iyi notların, kendisini ailenin sitemlerinden bağışık kıldığını, eğer kendi görüşleri onlarınkine uymuyorsa bunu kabullenmek zorunda olduklarını savunarak annesiyle babasını kendi çizdiği sınırlara saygı göstermeye alıştırmayı başardı. Hem en başta onu okumaya yönlendiren, yüreklendiren onlar olduğuna, kendisinin de kitaplar dünyasına göç ettiğine ve şair olmayı kafasına koyduğuna göre, ailesi onun son bir-iki yıldır birçok arkadaşı gibi yoldan çıkmadığına şükretmeliydi; örneğin Debbie ve Alice gibi esrar içen bir çiçek çocuğu ya da onunla yatmaya tenezzül eden her erkeğe bacaklarını ayıran Maureen veya eski bir araba hırsızına âşık olan Angela gibi olmamıştı, ailesine böyle iyi ahlaklı, pırıl pırıl bir kız yetiştirdikleri için talihli olduklarını söylüyordu.

Geleceğiyle ilgili düşüncelerinin daha da yoğunlaştığı lise son sınıfın ilk haftalarında, Anna anne ve babasıyla bir pazarlık yaptı. Üniversiteye gitmek istediğini, üniversiteye gitmesinin şart olduğunu, ailesinin de bunu isteyip gerekli parayı ödemeye hazır olduğunu bildiğini,

o dört yıllık öğrenim için verecekleri parayı seve seve –ve şükranla– kabul edeceğini söyledi. Ama bunun son olacağını, ondan sonra ebeveyninden, akrabalarından veya başka birilerinden yardım istemeden bağımsız bir yetişkin olarak yaşayacağını belirtti. Baba Leo ile anne Rachel, bu açıklamayı Anna'nın beklediğinden çok daha sakin karşıladılar; hiç kuşkusuz dediğim dedik, inatçı kızlarının beş yıl sonra söz konusu edilecek bir şeyden bahsettiğini ve o zaman da fikrini değiştirecek kadar büyümüş olacağını hesaplıyorlardı. Babası en makul ses tonuyla konuşarak bunun hayran olunacak bir tavır olduğunu söyledikten sonra, ya o zaman sıkıntı çekersen ne olacak? Sen yavaş yavaş açlıktan ölürken biz elimiz kolumuz bağlı seyirci mi olacağız? dedi. Anna güldü. Hayır, tabii seyirci olmayacaksınız, diye yanıtladı ve konuşmanın yönü böyle değişince annesiyle babası, dara düştüğünde onları arayacağına dair söz aldılar. Pazarlık biraz daha sürdü, sonunda Anna onları *dara düşmek* teriminin *Çok ciddi acil durum dışında kutunun camını kırmayınız* demek olduğuna ikna etti.

Tabii ki annesiyle babası onu hafife almışlardı. Beş yıl geçti, on yedi yaşındaki Anna yirmi ikisine geldi ve Barnard Üniversitesi rektörünün elinden diplomasını aldığının ertesi günü burjuva Amerikan prensesi tahtından inip çalışma hayatına atıldı. İlk başlarda Claremont Bulvarı'ndaki köhne çatı katının, Baumgartner'ın Batı Seksen Beşinci Cadde'deki daha ufak çöplüğünün ve Heller Books'taki düşük ücretli işinin çekici gelmesi önemli değildi, önemli olan kendi ayakları üzerinde durabilmesi, kendi yolunda yürüyebilmesiydi. Baumgartner'ın bir sabah ona hayalî bir mikrofon uzatarak yaptığı şaka gibiydi: Miss Blume, ekonomistlerin ve sosyologların çoğu, bu sizin yeni, yarı-proleter yaşam biçiminizi hızla yokuş aşağı yuvarlanmanın bir uç örneği olarak yorumlayacak-

lardır. Siz bu konuda ne diyorsunuz? Anna'nın cevabı şöyle oldu: Teşekkür ederim Mr. Baumgartner. Profesörlere vereceğim tek yanıt şudur: Daha hiçbir şey görmediniz çocuklar!

Sonra Anna'nın can havliyle sisin ve korkunun içinden koşarak gelip ilk fırsatta Baumgartner'la evlenmeye söz verdiği 22 Kasım Gecesi oldu. Ertesi gün öğleden sonra Anna'nın ailesinin evindeki şükran yemeğine gitmek üzere New York Liman İdaresi Terminali'nden otobüse atlayıp Livingston'ın yolunu tuttular. Yüz bir dakika süren yolculuk boyunca Baumgartner, mesken sorunlarının *çok ciddi acil durum* olduğuna Anna'yı ikna etmeyi becerdi; çünkü daha büyük bir yere taşınmak zorundaydılar, ama taşınacak paraları yoktu; kontrat imzaladıkları anda ilk ayın kirasını, boşaltacakları evin son kirasını ve bir aylık kira tutarındaki depozitoyu ödemeleri gerekiyordu. Baumgartner, Anna'nın ailesinden para istememe kararını anlayışla karşıladığını, onlarla göbek bağını kesme nedenlerini anladığını, ama evlilik planlarını aileye bugün açıklayacaklarını, bu açıklamanın yaratacağı heyecan ve sevinç ortamında Anna'nın annesinin hiç kuşkusuz yıllardır hayalini kurduğu, şimdi de gerçekleşme aşamasına gelen düğünden söz açacağını söyledi; bu ikisinin de göze alamayacağı aşırı maliyetli bir fanteziydi; ama aile istese de istemese de onlar için binlerce dolar harcayacaktı; o yüzden en iyisi onlara paralarını bir günlük, geçici, amaçsız bir düğüne harcamak yerine o parayı ya da hiç değilse bir kısmını kızlarıyla damatlarının geleceğine yatırım olarak kullanmalarını önerebiliriz, dedi. Böylece doğru dürüst bir daireye yerleşip birlikte iyi bir başlangıç yaparız. Bu işi bana bırak, dedi. Yirmi yıllık deneyimden sonra seninle tartışmanın hilelerini öğrenmişlerdir, ama beni tanımıyorlar daha, o yüzden konuşmayı ben yaparsam şansımız artar. Onlara be-

lediyede şahit olarak sadece ikisinin katılacağı bir nikâh töreni yaparız, sonra da dördümüz şehirdeki şık bir lokantada harika bir yemek yeriz, diyeceğim. Annen buna itiraz edip ne kadar hayal kırıklığına uğradığını, kalbinin kırıldığını söylerse, iki hafta sonra bir pazar öğle sonrası, onların evinde bizim için konukların kendi içkilerini getirecekleri bir açık ev partisi düzenlemelerini önererek gönlünü alırım; bu partinin anlı şanlı düğün masrafının binde birine mal olacağını, o siyah, daracık, seksi kokteyl giysinle seni de ortalıkta dolaştırarak iki büyükannene ve beş teyzenle dört eniştene, on iki kuzenine ve birkaç düzine eşe dosta gösteriş yapmış olacaklarını anlatırım, benim bu ufak numaram bitince inanıyorum ki, iyi yürekli, pratik biri olan babanın, biraz düşüncesiz ama zeki bir kadın olan annene dönüp, Çocuk doğru söylüyor Rachel, öyle bir tören istiyorlarsa, bırak istedikleri gibi olsun, diyeceğine kalıbımı basarım. Bu sözler üzerine Anna gülümsedi, sonra gözlerini kısarak Baumgartner'a bir yabancıyı süzercesine baktı. Herr Baumgartner, nasıl olup da böylesine sinsi, böylesine ikiyüzlü biri olabildiğini bana bir anlat bakayım, dedi. Herr Baumgartner cevap vermek yerine müstakbel karısını dudağından öptü, Son bir şey daha söyleyeceğim Anna, dedi. Dün gece Claremont Bulvarı'nda başına gelenle ilgili tek kelime etmeyeceksin, tamam mı? Anna, Tamam, dedi. Ne bugün, ne yarın, ne de hiçbir zaman tek kelime yok.

Anna'nın ailesinden aldıkları tek parasal destek bu oldu, ama on bin dolarlık düğün armağanı o tarihte öyle çok paraydı ki, artık gök kubbenin üzerlerine çökmesinden korkmadan başlarını kaldırıp gökyüzüne bakabilirlerdi. Batı Village, Barrow Caddesi'nde iki buçuk yatak odalı ufak, sevimli bir daire buldular; sonbaharda Baumgartner New School Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde yardımcı doçent olarak göreve başlayınca, ikisi de işe yü-

rüyerek gidip gelebileceklerdi. Sonraki on iki yıl boyunca hiçbir şey değişmedi. Barrow Caddesi'ndeki sığınaklarında yaşamayı sürdürdüler, Anna yardımcı editörlükten yönetici editörlüğe terfi ettiği ve çeviri yapmaya başladığı Heller Books'ta çalışmaya devam etti, Baumgartner da yardımcı doçent, sonra doçent, sonra da profesör olarak New School'da ders veriyor, Anna'nın şiirlerini yazdığı, yazarların kitaplarını yayına hazırladığı küçük odanın ilerisinde, dairenin arka tarafındaki yarım buçuk odada, okumanın fenomenolojisi ve korku politikası hakkındaki kitaplarını yazıyordu. Birlikte yaşadıkları altın çağın bu başlangıç dönemine değinirken belirtmek gerekir ki: Anna inatçılıktan vazgeçip biraz ödün vererek, kendi adına başlattığı savaşımı ikisi adına bir mücadeleye dönüştürüp ailesinin para yardımını kabul etmese bunların hiçbiri olamazdı.

Judith'in yaşamındaki her şey de benzer koşullardaydı, ama onun tutumu tam aksi yöndeydi. New York banliyösünde (Westport, Connecticut) yaşayan hali vakti yerinde bir ailenin, Manhattan'da bir hukuk bürosunun sahibi, gözü yükseklerde, çalışkan bir babanın, çalışmayan ve tam bir kitap kurdu olan annenin kızı, bir erkek bir de kız kardeşi olan Judith, Anna'ya sunulan bütün ayrıcalıklara sahipti, ama bu koşullara başkaldıran Anna'nın aksine Judith içine doğduğu el bebek gül bebek yaşamı hiç sorgulamadan itirazsız kabullendi. Lisedeki her etkinlikte rol aldı, lise üçte sınıf başkanı oldu, notları yüksekti, yüz arkadaşı vardı, otuz mil uzaktaki Yale'e gitmeyi başardı. Benzer ortamlardan gelmelerine karşın, Judith'le Anna'nın hiç ortak yanı yoktu ya da hiç denecek kadar azdı; işte o *hiç*, Baumgartner'ın kafasını karıştırıyor, bu kadar farklı iki kadına nasıl âşık olduğunu kendisine sorunca şaşırıyor. Doğal, özü sözü bir, içinden geldiği gibi hareket eden Anna'ya karşılık, dengeli, hesaplı, zarif, et-

kileyici, özgüvenli Judith; bütün önemli festivallerde jüri üyesi olmuş, sinema âleminde önemli bir kişi haline gelmiş, yayımlanmış dört kitabı, beşincisi de yolda olan Judith'e karşılık, üretken, çalışkan, ama içine dönük Anna edebiyat alanındaki büyük yeteneğini başkalarının kitaplarını çevirmeye adamış, şiirlerini dünyadan gizleyerek en güçlü, en iyi yanını saklamıştı.

Judith o şiirleri okudu, ne kadar iyi olduklarını biliyordu; dokuz ay kadar önce, Judith'in kendisi için neler ifade ettiği kafasına dank ettikten kısa süre sonra bir gece, Baumgartner oyunla, şakayla karışık bir konuşmaya başlayıp Anna'nın ilk şiirlerinden birinde gelecekte Feuer adında bir kadına âşık olacağı kehanetinde bulunduğunu anlatmaya koyuldu; şiir o kadar eskiden yazılmıştı ki, o sırada Judith'in olsa olsa ilkokul iki ya da üçte olacağını, ama şimdi Judith'in salonundaki kanepede yan yana olduklarını söyleyip Almanca *ateş* anlamındaki Feuer adı ne zaman aklına gelse bir yandan da Anna'nın adı olmayan minik çiçekle, sokakta gözüne çarpıp onu büyüleyen o alev rengi noktayla ilgili "Leksikon" şiirini de hatırladığını, çünkü Anna'nın soyadı Blume'un Almanca *çiçek* demek olduğunu belirtti; tuhaf, bilinmedik bir simya işlemiyle aleve dönüşen çiçeğin aslında Blume'un Feuer'e dönüşümü, meşalenin Anna'dan Judith'e aktarılışı ve şiirin sonunda karşıdan Anna'ya sırıtan, alev gibi parlayan mini minnacık kırmızı noktayı düğmesinin iliğinde taşıyan cin kılıklı adamın da kendisi olduğu hayaline kapıldığını söyledi; adam sırıtıyordu, çünkü mutluydu ve Anna'nın kendisine verdiği armağana teşekkür etmek istiyordu. İşte o armağan sensin sevgili Judith, diye tamamladı sözünü Baumgartner, benim ışıl ışıl, *karanlıkta kibrit alevi gibi parlayan* kadınım.

Bu, Baumgartner'ın, Judith'e kafasında onu Anna'nın yanına oturttuğunu anlatma yöntemiydi; Judith onun eli-

ni alıp dudaklarına götürerek öpünce, Baumgartner anlatmaya çalıştığı şeyin anlaşıldığına emin oldu. Düpedüz aşk ilan ederek bütün ilişkiyi tehlikeye atmanın sırası değildi; Baumgartner da sonunda ona gönül verdiğini söyleyecek cesareti bulma yolunda bir adım olarak pek de edebî analiz sayılmayacak o dolambaçlı yönteme başvurmuştu. O geceden sonra ilişkileri eskisi gibi devam etti; haftada iki ya da üç kez birinden birinin evinde buluşuyor, yemek pişirip yedikten sonra ya film seyrediyor ya da işleri, Judith'in çocukları veya Beyaz Saray'daki dengesiz Übü'yle ilgili sohbet ediyor yahut birbirlerine geçmişlerine ait hikâyeler anlattıktan sonra sabaha kadar koyun koyuna yatıyorlardı. Aynı düzen sürüyordu, yine de Baumgartner giderek yakınlaştıklarını, aralarındaki görünmez bariyerlerin (temkinli davranmak? Kendinden emin olamamak? Korkmak?) yavaş yavaş ortadan kalktığını hissediyordu. Sonra Baumgartner o rüyayı gördü ve o rüyada Anna'yla anılar sarayında yaptığı uzun yürüyüşten dönünce temkinli davranışı da, kendinden emin olmayışı da, korkuları da yavaş yavaş yitip gitti. *Ortak hiçbir şey olmaması* hâlâ kafasını kurcalıyor, ama bunu yaşama tutarsız ve yanlış bakış açısına bağlıyor ve o *hiçbir şey* kavramını olumlu bir güç olarak görüyor. Judith, Anna değildi, onu evlenmeye ikna edebilirse onunla süreceği yaşam Anna'yla yaşamının bir devamı değil, tamamen farklı ve yepyeni bir şey olacaktı, onun kadar uzun yaşamış biri daha başka ne isterdi ki? Yeniden başlama fırsatı. Yeniden şansını denemek, bundan sonra olacak iyi ve kötü şeylerin rüzgârına kapılıp gitmek fırsatı.

Günlerden 11 Ağustos 2018, Cumartesi. Baumgartner akşam yedide evinden dört blok ötedeki Judith'in evine gitmek üzere yola çıkıyor, büktüğü sağ kolunda on iki kırmızı gül var, sol eliyle de güllerin dikensiz saplarını sıkı sıkı tutuyor ve bir yandan da bu gece o teklifi hangi

anda yapmasının uygun olacağını düşünüyor. Sonraya bırakmaktansa erkenden söylemenin daha iyi olacağına karar veriyor, çünkü dakikalar ilerledikçe heyecanı ve gerginliği artacak ve erken davranmak en iyi seçenekse neden hemen harekete geçmesin? Sahne zihninde canlanmaya başlıyor ve şöyle devam edecek gibi görünüyor: Judith kapıyı açar açmaz çiçekleri ona uzatacak, Judith gülümseyerek onu yanağından öpüp teşekkür edecek, sonra yeterince büyük bir vazo bulup çiçekleri yerleştirmek için mutfağa gidecekler, mutfak çok samimi, çok rahat bir ortam olduğu için zor, yaşamın akışını değiştirecek sorular sormanın tam yeri; Judith çiçeklerin sapındaki fazlalıkları keserken kendisi de vazoya su dolduracak, vazoyu musluktan alıp tezgâhın üstüne, Judith'in önüne koyacak, Judith gülleri vazoya koymaya başlayacak, şöyle dursa mı iyi olur böyle dursa mı daha iyi diye düşünerek çiçeklerin yönünü değiştirme işini bitirdiği anda Baumgartner onun arkasına yaklaşıp kollarını beline dolayacak, ağzı Judith'in ensesine değecek kadar eğilip en yumuşak, en güven uyandıran ses tonuyla konuşacak: *Düşünüyordum da, diyorum ki...*

Turna yemişi bataklıklarının, sivrisinek yuvalarının, uzun, nemli yazların memleketi Orta New Jersey'de yine sıcak mı sıcak bir akşamüstünün son dakikaları. Baumgartner evinin kapısını kapattığı anda tahmin ettiği gibi, Judith'in sokağına bile gelmeden sırılsıklam ter içinde kaldı. Güneşin batmasına daha bir saat var, ama gökyüzünde yaklaşan alacakaranlığın ve karanlığın ilk işaretleri görünmeye başladı; bulutların kenarına süzülen pembe ve turuncu lekeler, uzaklardaki aceleci bir kırlangıç sürüsü, bunlar terden yapış yapış olarak geçirilen saatlerin sıkıntısını telafi eden küçük, görsel harikalar. Baumgartner artık Judith'in sokağında yürüyor, aradaki altı evi geçti mi kadının kapısında olacak. Ciğerlerinin daraldığını hissediyor, midesi sıkışmaya başlıyor, ama heyecandan

tepeden tırnağa titrese de adımlarını hızlandırmaya çabalıyor, çünkü ölse de bu işi tamamlaması gerektiğini biliyor. Sola dönüp Judith'in kapısının önündeki kaldırıma çıkıyor, bir an durup koluna yasladığı çiçekleri düzeltiyor, derin soluk almak için bir an daha duruyor ve sonra kapının zilini çalıyor.

İlk başta her şey tahmin ettiği gibi yürüyor, ama çiçeklerin sapı kesilip vazoya yerleştirildikten ve Baumgartner Judith'in arkasından yaklaşıp kollarını beline doladıktan sonra, konuşmaya *Düşünüyordum da, diyorum ki...* diye başlamak yerine, bir soru soruyor: *Bu kadarı sana yetiyor mu – yoksa daha fazlasını mı istiyorsun?* Judith havada kalan, belirsiz, anlamsız sözcüklerle kurulmuş bu cümleyi anlamakta zorluk çekiyor. Baumgartner'a *bu kadarı* demekle neyi kastettiğini ve daha fazlasını isteyip istemeyeceği şeyin ne olduğunu soruyor. Mutfakta Baumgartner'ın kollarını beline doladığı, dudaklarını boynuna değdirdiği şu anda halinden hoşnut olduğu için, bu çok saçma bir soru, diyor; hem zaten yeterinden fazla olan bir şeyin daha fazlası nasıl istenir? Baumgartner ne demek istediğini doğru dürüst açıklayamadığı için özür diliyor. Zaten daha iyi, daha mükemmel olamayacak olan bu andan söz etmediğini, ama kendisinin de Judith gibi düşündüğü *(kadının boynunu öpüyor)* ve son birkaç yıldır sürdürdükleri ilişki çok derin ve güzel olduğu için *(kadının boynunu bir daha öpüyor)* ona böyle devam etmek mi, yoksa bazı değişiklikler yapmak ister mi diye o aptalca, o saçma sapan soruyu sorduğunu anlatıyor *(kadının memelerini avuçlayıp boynunu bir daha öpüyor)*; işin doğrusu, haftada iki-üç kez buluşmanın artık ona yetmediğini, birlikte daha fazla, olabildiğince uzun zaman geçirmeye başlamalarını istediğini söylüyor ve, Senin de aynı şeyi düşünüp düşünmediğini, eğer düşünmediysen bu fikre karşı olup olmadığını merak ediyorum, diyor.

Judith, Ah, şimdi anladım, diye yanıtlıyor. Baumgartner'ın o kocaman, güçlü beyninde yüz tane minik topaç dönüp duruyor ve oturup konuşmalarını istiyor, öyle değil mi? Sol kolunu belini saran Baumgartner'ın kolundan kurtarıp mutfak masasını işaret ediyor; Baumgartner kollarını yanına indiriyor, şık Çin patikleri giyen Judith bir şişe soğuk şarap çıkarmak için buzdolabına gidiyor. Bumgartner da tezgâhın üzerindeki dolaptan iki kadehle, alttaki çekmeceden tirbuşonu çıkarıyor, bunları masanın üstüne koyarken Judith de şarap şişesini masaya getiriyor. Birer sandalye çekip, masada karşı karşıya oturuyorlar ve Baumgartner yanıt alacağı o önemli ânın geldiğini seziyor.

Şarabı açıp kadehleri dolduruyor. Birbirlerine kadeh kaldırıp birer yudum içiyorlar, kadehleri masanın üzerine bıraktıktan sonra Judith konuşmaya başlıyor.

Birlikte harika bir noktaya geldiklerini, tanıdığı erkeklerin hepsinden çok onunla mutlu olduğunu söylüyor. Meselenin buraya kadar olan bölümü kesin. Onu seviyor, Baumgartner hiç dile getirmemiş olsa da onun da kendisini sevdiğinden emin olduğunu ve artık Baumgartner'ın kafasının nasıl çalıştığını iyice anlamaya başladığı için, birlikte daha uzun zaman geçirme konusunun, üç ya da dört dakika içinde sormaya hazırlandığı daha büyük soru için bir girizgâh olduğunu da bildiğini belirtiyor. Baugartner, Kafamın içinden geçenleri bile görüyorsun, değil mi? diyor.

Aslında pek öyle değil. Son iki aydır yaklaşık altı yüz kez ben de aynı şeyi düşündüm.

Ve neye karar verdin?

Bunu her aklımdan geçirişimde çok heyecanlandığıma karar verdim. Bunu her aklımdan geçirişimde çok korktuğuma karar verdim. Karar vermek için biraz daha zamana ihtiyacım olduğuna karar verdim, şimdilik aynı şekilde devam etmek ve kararı geleceğe bırakmak istiyorum.

Judith'in son sözleri üzerine Baumgartner hissizleşmeye başladı. Başında bir tuhaflık vardı, sanki kafatası birden genişlemiş ve içinde boşluklar oluşmuş gibiydi, o boşluklar giderek arttı arttı, sonunda Baugartner'ın gözleri karardı, başı döndü, uzaklara, çok uzaklara sürükleniyormuş gibi oldu. Bir boksör gibiyim, diye düşünüyordu; kendi sıkletinin dışında birisiyle dövüşüyor gibiyim; sol kroşeyle yere serilmişti, ama henüz bilinci kapanmamış, henüz hakemin saymaya başlamasına sıra gelmemişti, kanvas döşemeli sandalyeden ağır ağır doğrularak titreyen bacaklarının üzerinde dikilirken şu kadarını söylemeyi beceriyor: Seninle yatmaya başlamadan önce, sekiz yıl, çok yalnızlık çekmeden yaşadım, dayanılabilir ölçüde bir ıstıraplı izolasyon içinde yuvarlanıp gidiyordum; ama sen hayatıma girdiğin anda yaşamım bambaşka bir yaşantıya dönüştü ve artık yalnız yaşamaktan nefret eder duruma geldim. Benim evimde bir gece geçirdiğimiz zaman, sen sabah kalkıp gidiyorsun, ben de senin hâlâ yanımda olmanı isteyerek o odaların boşluğunda mahsur kalmışım duygusuna kapılıyorum; geceyi burada geçirdiğimiz zaman da sabah kalkıp o bomboş, lanetli eve gitmesi gereken ben oluyorum. Yalnızlık insanı öldürüyor Judith, seni tamamen yutup yok edinceye kadar bedeninden parçalar koparıp yiyor. Başkalarıyla bağı olmayan insanın yaşamı yok demektir ve eğer şansın var da bir başkasına derinden bağlanıyorsan, bir kişiye kendin kadar önem verecek biçimde bağlanıyorsan, o zaman yaşam katlanılabilir olmaktan çok daha anlamlı bir noktaya geliyor, güzel oluyor. Bizim ilişkimiz güzel, ama artık en azından benim için yeterince güzel değil ve senin benimle evlenmekten neden korktuğunu anlayamıyorum.

Baumgartner, Judith'in gözlerindeki ifadeden müthiş bir yoğunlukla düşüncelerini toplamaya çalıştığını anlıyor, sonra Judith o her zamanki tatlı sesiyle konuşma-

ya başlıyor: Durumlarımız tamamen farklı Sy. Sen Anna'yı güzel, uzun bir evlilikten sonra yitirdin ve yıllarca kendini toparlayamadın. Ben, sonunda tiksindiğim bir adamla uzun ve çekilmez bir evlilik yaşadım ve adam bavullarını toplayıp gidince sevindim. Bunlar olalı ancak dört yıl geçti, o zamandan beri özgür bir kadınım; tabii işimde patronuma olan sorumluluğum sürüyor, ama onun dışında kendi kendimin efendisiyim, her kararı kendi başıma veriyorum. O yüzden New York'a bu kadar sık gidiyorum – çünkü orada olmak istiyorum. Çeşitli etkinliklere davet ediliyorum, izlemek istediğim bir konferans, bir film ya da oyun prömiyeri varsa gidiyorum. O koşuşturmayı seviyorum, beni canlandırıyor ve sonra ders vermek, seninle, sevdiğim erkekle, benden bıkıncaya, umarım sonsuza kadar beraber olmayı istediğim erkekle birlikte olmak için Princeton'a geliyorum, daha başka ne isteyebilirim? Hep hayal ettiği yaşam işte buydu Sy ve şimdi o yaşantının içinde elimden geldiğince doya doya yaşıyorum.

Konuşmaları bir buçuk saat daha sürüyor, ama yirminci ya da otuzuncu dakikada kendilerini tekrar etmeye, yaklaşımlarını sadece ufak farklılıklarla dile getirip aynı konu üzerinde dolaşıp durmaya başlıyorlar; çünkü bundan sonra ne yapılması gerektiği hakkında zıt görüşleri olsa da, birbirlerini anlıyor, empati kurabiliyorlar; Baumgartner, Judith'in özgürlüğüne, özerkliğine düşkün olmasını, kendi kendine yetmesini desteklediğini söylerken, bir yandan da birlikte yaşarlarsa bu ayrıcalıkların elinden alınacağını düşünmesini anlamsız bulduğunu vurguluyor; o noktada konuşma ilk evlilikleri gibi hassas bir konuya bağlanıyor, Baumgartner ile Anna'nın aynı evde yaşarken yine de özgür ve kendi kendilerine yeten bir yaşam sürdükleri, öte yandan Judith'in düşüncesiz, bencil, kendini beğenmiş Joe'nun yanında boğulacakmış

gibi yaşadığını konuşuyorlar; Judith onun bir an önce denize atlamaya hazır olarak tramplenin üzerinde sıçradığını, kendisinin ise suya dalmaktan çekindiğini anlatıyor. Zamana ihtiyacı olduğunu, daha hazır değilken Baumgartner'ın onu zorlamaması gerektiğini söylüyor; Baumgartner da bunun mantıklı olduğunu ve bir uyarı sayılması gerektiğini anladığı için diretmekten vazgeçiyor, bütün bunların Anna ya da Joe ile hiç ilgisi olmadığını, ısrarının önünde Judith'inkinden daha az zamanı kalmasından kaynaklandığını, Judith'in *zaman* kavramı her neyse o daha kararını vermeden kendisinin çoktan ölmüş olabileceğini tam söyleyecekken dilini tutmasını biliyor. Yine de bu stratejik suskunluk odadaki gergin havayı yumuşatmaya yarıyor ve çok geçmeden Judith ufak ama önemli bir ödün veriyor. Baumgartner, şimdiki düzenlerindeki sorunlardan biri olan *haftada iki ya da üç* buluşma yönteminin çok belirsiz olduğunu söylüyor. Salı ve perşembelerin o *iki* gün olduğu aşağı yukarı kesinleşmiş durumda, ama üçüncü gün sürekli sorun yaratıyor, her seferinde heyecanla telefona sarılarak ya da bir yere not kâğıdı iliştirerek buluşulacak mı buluşulmayacak mı, eğer buluşacaklarsa bu sefer de nerede, ne zaman ve nasıl meselesini çözümlemek gerekiyor, buluşmayacaklarsa Baumgartner sonuçsuz kalacak ve küçük düşürecek bu saçma çabası yüzünden kendinden iğreniyor. Büyük soruya cevap vermek için zamana ihtiyacın olmasına itirazım yok, diyor; ama şu daha ufak soruyu çözersek ikimiz için de daha iyi olur, o üçüncü buluşma genellikle cumartesilere denk geliyor, o zaman cumartesiyi kesinleştirelim, eğer senin New York'a gidişin cumartesiye rastlarsa ben de seninle gelir, gitmeyi planladığın konferansa, film ya da oyun prömiyerine seninle beraber giderim, geceyi şöyle gösterişli bir otelde geçiririz pazar sabahı da oda servisine brunch ısmarlarız. Tabii eğer İkinci Bulvar'ın

kuytu bir köşesinde ateşli bir Johnny saklamıyorsan, ama eğer öyleyse o zaman hiç ısrar etmem.

Judith, Baumgartner'ın sert erkek tipli film karakterini beceriksizce taklit etmesini kahkahayla karşılıyor. Benimle dalga geçme beyefendi, diyor. Ömrümde bir tek ateşli Johnny oldu, anladın mı? Onun adının baş harfleri de seninkiler, bunu da anladın mı? O yüzden çeneni kapat ve beni öp.

Konuşma böylece sona eriyor. Judith onu reddediyor, ama aynı zamanda bir ödün kırıntısı da veriyor, Baumgartner'ın buna şükretmesi bekleniyor, o da şükretmesi gerektiğini düşünüyor; ama o kadar çok şey beklerken bu kadar azına razı olmanın kendisini, kral sarayının arka kapısını tıklatıp bulaşıkhanedeki hizmetçi kızdan kraliçenin tabağında kalan artıkları isteyen bir dilenci durumuna düşürdüğünü seziyor.

Ertesi gün, yani Anna'nın ölümünün onuncu yıldönümünden dört gün önceki öğleden sonra eve yürürken ömründe sadece bir kez evlilik yaşayacağını biliyor. Judith'ten vazgeçerek çekip gideceği güne kadar kadın onu oyalayacak ya da Judith çekip gidene kadar Baumgartner onun koyduğu kuralları kabullenip o kurallara göre davranacak. Judith'e kıyasla kendisi fazlasıyla yaşlı ve kadın onu kendince sevse de, hatta belki kendisinin onu sevdiği kadar sevse de onunla evlenmeyecek ve o, Joe ile evliliğinde aldığı yaralar geçinceye kadar Judith'in yaşamındaki bir mola olmaktan öteye geçmeyecek, Judith kendini toparladığı zaman ondan daha genç ve daha ilginç birinin kollarına atılacak, bu iş de orada bitecek.

Bütün bunlar dokuz ay içinde aynen yaşandığı ve Judith, Baumgartner'ı başka bir erkek için terk etmekle kalmayıp, UCLA sinema bölümünde çalışmayı kabul ederek New Jersey'yi de terk edip California'ya gittiği için, o ayların ayrıntılarına girmeyeceğiz. Bunu yapmak

yerine, Baumgartner 12 Ağustos 2018'de Judith'in evinden döndükten bir saat sonra elinde kalemiyle çalışma masasında otururken bitireceğiz bu bölümü. Yıllardır yazdığı, önemsiz bulduğu, önemsemediği için de kimselere, hatta Anna'ya bile göstermediği birçok kısa masaldan birini daha karalıyor. Önemsemese de, fazlasıyla gergin olduğu günlerde yazmaya devam ediyor: Aşktaki son şansı olarak gördüğü ilişkinin ölümü yüzünden yas tuttuğu o öğle sonrasında morali öylesine bozuk ki, belki bu tuhaf masal anlatımı, okurların o özel günün özel ânında kahramanımızın ruhsal durumunu anlamalarına yardımcı olur.

MÜEBBET HAPİS

Kuzey Bölgesi'nin yargıcı beni *ömür boyu cümle kurma* cezasına mahkûm ettiğinde on yedi yaşımı yeni bitirmiştim. Bu, yarım yüzyıldan daha uzun bir süre önceydi ve o zamandan beri 7 No.lu Islahevi'nin üçüncü katındaki bir hücrede yapayalnız yaşadım. Bu cezanın ağır olduğunu itiraf etmem gerekir, ama yetkililerin hakkını yememek için de hücre kapısının hiç kapanmadığını ve hiç kuşkusuz canım istediği anda oradan rahatça çıkıp gidebileceğimi de söylemeliyim. Gitmeyi düşünmedim de değil, ama asla anlayamadığım birtakım nedenlerden dolayı kalmayı seçtim.

Artık yaşlı biri olan, benden yaşlı değilse bile en azından benim yaşımda olan gardiyanım benimle tek kelime etmedi. Elli küsur yıldır günde üç öğün yemeğimi getirdi, ilk yirmi yıl boyunca da günde üç kez hücreme girip beni yazarken görünce güldü. Sonraki yirmi yılda elini ağzına kapatıp kıs kıs güldü. Şimdilerde ise sadece başını sallayıp içini çekiyor.

Benimkinden iki sonraki hücrede adı Bronson ya da Brownson olan başka bir mahkûm daha vardı, arada bir konu-

şur, yemeklerin kötülüğünden, yataklarımızdaki battaniyelerin inceliğinden yakınırdık; ama Bronson ya da Brownson son beş-altı yıldır benimle hiç konuşmadı, herhalde öldü. Bir gece ben uyurken ölüsünü alıp götürmüş olmalılar.

Bugünlerde koridordaki sessizliğe bakınca, hapishanenin tek kişilik hücre cezası bölümündeki son kişinin ben olduğumu sanıyorum. Yalnızlık çekiyormuşum gibi görünse de, o kadar kötü değil. Bir cümle kurmak için büyük çaba gerekir, büyük çaba da fazla yoğunlaşmayı, fazla odaklanmayı gerektirir ve cümlelerden oluşan bir yapı için de bütün gün fazlasıyla odaklanmak zorunludur; bu yüzden günlerim hızla geçiyor gibi ve sanki her saat, saat kadranı üzerinde bir dakikayı geçmiyor. Hızla geçen elli küsur yıldan sonra, ömrüm göz açıp kapayana kadar geçmiş gibi geliyor. Yaşlandım, ama günler çok hızlı geçtiği için büyük bir bölümüm hâlâ genç ve hâlâ elimde bir kalem tutabiliyor, önümdeki cümleyi görebiliyorsam, buraya geldiğim sabahtan bu yana sürdürdüğüm düzene devam edeceğimi düşünüyorum. Ve eğer sonunda bunu sürdüremeyeceğim bir noktaya gelirsem, yapmam gereken tek şey kalkıp gitmek olacak. O zaman yürüyemeyecek kadar yaşlanmışsam, gardiyanımdan bana yardım etmesini rica ederim. Gittiğimi görmekten büyük sevinç duyacağına eminim.

4

Bir yıl, bir ay sonra Baumgartner aynı odada, aynı çalışma masasında oturmuş, yeni bitirdiği cümleyi olduğu gibi bıraksın mı yoksa silip yeni baştan yazsın mı diye düşünüyor. Cümleyi siliyor, ama yeniden yazmaya başlamadan önce yerinden kalkıyor, açık pencerenin önüne gidiyor, arka bahçeye bakıyor. Eylül ortalarında, güneşli, güzel bir öğle sonrası, hani evin içine dolup sizi yakanızdan yakalayan, kıçınıza indirdiği tekmeyle evden dışarıya atan o gönül çelen günlerden biri; Baumgartner da masasına dönüp üçüncü ya da dördüncü kez aynı cümleyle boğuşmak yerine havanın çekici çağrısına uyarak arka bahçeye gitmek için odadan çıkıyor, bahçeye varınca arka veranda ile kızılcık ağacının arasındaki açıklığın orta yerine bir bahçe koltuğu koyup oturuyor. Gömleğinin sol cebini yokluyor, cebi boş. Güneş gözlüğü yok. Dün yatak odasında bırakmış olmalı, ama almak için eve girmeye hiç niyeti yok. Böyle bir günde, diyor içinden, güneş dünyayı aydınlatmak görevini yerine getirmeli ve insan o ışıkları çıplak, korunaksız gözlerle görmeli.

Başını kaldırıyor, gözlerini kısarak üzerinden geçen bir kuşa bakıyor. Ne kadar bembeyaz bulutlar diye söyleniyor. Yıllardır görmediği kadar mavi olan gökyüzünün o maviliğine yapışmış bembeyaz bulutlar. Olağanüstü diye

düşünüyor. Yeryüzü tutuşmuş, dünya yanıyor, ama şimdilik bunun gibi günler var hâlâ, kendisi de fırsat varken bu güzel günün tadını çıkarmalı. Bunun görüp göreceği son güzel gün – ya da bir son gün olmadığını kim bilebilir? Yarın sabah kuşlar uyanmadan düşüp ölmeyi beklemiyor, ama gerçekler de yadsınamaz, rakamlar yalan söylemez. Yetmiş bir yaşında, bir sonraki doğum gününe de sadece altı hafta kaldı, sayıları giderek azalan doğum günleri alanına bir kez ayak bastınız mı her şey mümkün.

Baumgartner ayağının dibindeki çimlere bakmak için başını eğiyor, ama gözleri aşağı doğru hareket edince bir zamanlar dümdüz olan karnının altından ve pantolon fermuarının arasından görünen kabarıklığı fark ediyor, fermuarının kapalı olduğunu sanıyordu, oysa sonuna kadar açıktı. Baumgartner dehşete düşüyor. Yine mi! diye haykırıyor. Hay geri zekâlı, böyle giderse çok geçmeden adını da unutursun sen.

Eskiden, kırklarında ve ellilerinin başındayken, kendinden daha yaşlı arkadaşlarının ve meslektaşlarının tuvalete gittikten sonra fermuarlarını çekmeyi unuttuklarını fark etmeye başladı; yetmişli yaşların ortalarındaki, seksenli yaşların başlarındaki ak saçlılar lokantalarda tuvalete gittikten sonra kemerlerinin aşağısındaki ahır kapılarının ardına kadar açık olduğunu fark etmeden masalarına dönüyorlardı. İlk başlarda, bu zararsız unutkanlık Baumgartner'ı güldürüyordu. Sonraları hem güldü hem hüzünlendi. Daha sonra da hiç gülmeden sadece hüzünlendi; çünkü açık fermuarın sonun başlangıcı, dünyanın dibine inen uzun yokuştaki ilk adım olduğunu kavrayacak kadar çok örnek görmüştü o zamana dek. Bu durum artık kendi başına da gelmeye başladığı için –*son iki haftada dört kez*– kulübün asli üyesi olmasına kaç ay ya da kaç yıl kaldığını merak ediyor.

Yapılacak hiçbir şey yok, diye düşünüyor, hiçbir şey.

Kısa süreli unutkanlık yaşlanmanın kaçınılmaz bir parçası; fermuarınızı çekmeyi unutmasanız bile, gözlüğünüz elinizde olduğu halde bütün evde gözlük aramaya başlarsınız ya da iki önemsiz iş için, salondan bir kitap mutfaktan da meyve suyu almak için aşağı indikten sonra elinizde meyve suyu olmadan sadece kitapla veya kitap olmadan sadece meyve suyuyla üst kata çıkar yahut alt katta üçüncü bir şey dikkatinizi çektiği için oraya neden indiğinizi unutup yukarıya eli boş çıkarsınız. Gerçi Baumgartner gençliğinde de buna benzer şeyler yapardı veya bir oyuncunun ya da bir yazarın yahut ticaret bakanının adını unuttuğu olurdu, ama insan yaşlandıkça bunlar daha sık olmaya başlıyor, eğer bu unutkanlıklar olduğunuz yeri ve zamanı karıştırmanıza yol açacak kadar sıklaşırsa işiniz bitmiş demektir, hâlâ hayattasınız ama çoktan yitip gitmişsinizdir. Buna eskiden bunama denirdi. Şimdilerde demans diyorlar, ama ister bunama olsun ister demans, Baumgartner sonunda o noktaya gelse bile şimdilik önünde daha henüz uzun bir yol var. Hâlâ düşünebiliyor, düşünebildiği için hâlâ yazabiliyor, cümleleri tamamlaması biraz daha fazla zaman alsa da sonuç aşağı yukarı aynı oluyor. İyi. *Çarkın Gizemleri*'nin ilerlemesi de iyi, bugün işi erkenden bırakıp bu harika öğle sonrasında arka bahçede oturması da, düşüncelerini istedikleri yere yönelsinler diye serbest bırakması da iyi; kısa süreli unutkanlık meselesi üzerinde bu kadar durunca sıra uzun süreli unutkanlığa geliyor ve *uzun* sözcüğüyle birlikte uzak geçmişten birtakım imgeler zihninin uzak bir köşesinde kıpırdamaya başlıyor ve Baumgartner birdenbire neleri keşfedeceğini merak ederek o uzak köşenin girdisini çıktısını kurcalamaya başlıyor. O yüzden beyaz bulutlara, mavi göğe ve yeşil çimlere bakmaya devam etmek yerine gözlerini yumuyor, arkasına yaslanıyor, yüzünü güneşe çeviriyor ve içinden, şimdi iyice gev-

şe bakalım, diyor. Dünya gözkapaklarının yüzeyinde yanan kıpkırmızı bir alev. Baumgartner nefes alıp veriyor, havayı burnundan içine çekiyor, aralık duran dudaklarından dışarı veriyor ve yirmi-otuz saniye sonra kendisine hatırla komutunu veriyor.

Anımsadığı ilk şey, 1956 ilkbaharında ailece Washington'a gidişleri; aşırı çalışan, çalışmaktan yıpranmış ebeveyninin çok uzun bir süre elbirliğiyle çalışıp didinerek sadece bir kez başardıkları Newark sınırları dışına yapılan gezi; dört Baumgartner ilk kez Lyons Bulvarı'ndaki az kazançlı aile dükkânının, semtin orta ve alt-orta sınıf kadınlarının gereksinimlerini karşılayan giysi mağazası Trocadero Moda Evi'nin üst katındaki evlerinden başka bir yerde uyuyacaklardı. Baumgartner sekiz buçuk yaşındaydı, küçük Naomi ise daha beşini doldurmamıştı. Cuma sabahı, yani Baumgartner'ın bütün çocukluğu boyunca okulu asmasına izin verilen o tek günün sabahı saat yedide babası Trocadero Moda Evi'nin kapısına "PAZARTESİ DÖNECEĞİM" yazılı bir duyuru astı. Sonra dördü birden, Clunkersville'deki fabrikanın montaj hattından 1950'de indirilmiş, yer yer ezikleri, bereleri olan mavi Chevrolet aile arabasına binip başkentin yolunu tuttular, bembeyaz bulutlar ve masmavi gökyüzüyle güneşli sabah, öğleden sonra tıpkı bugünkü havaya benzer bir görünüme bürünmüştü, belki Baumgartner'ın aklına o günü getiren de bu benzerlikti. Başkente varınca otellerine gittiler (otelin adı hakkında anımsadığı tek şey adının başındaki *The* sözcüğüydü), burası kendisinin de kız kardeşinin de ayak bastığı ilk oteldi; annesinin dediğine göre annesiyle babası da on üç yıl önce Catskill Dağları'nda balaylarını geçirdikleri otelden bu yana ilk kez bir otele geliyorlardı. Kız kardeşi kadar hayalperest olmayan Baumgartner'a göre yıpranmış halıları ve banyonun tavanındaki nem lekeleriyle otel epey eski ve köhne olsa da, o sırada

kafası peri masallarındaki prenseslerle, büyücülerle, prenseslerin talibi dar pantolonlu, kadife şapkalı, kahraman delikanlılarla dolu olan Naomi'nin gözünde otel öyle büyük ve görkemliydi ki mutlaka büyülü bir şato olmalıydı ve kesinlikle öyleydi.

Otele vardıklarında saat ikiyi biraz geçiyordu. Baumgartner ve annesiyle babası valizlerini boşaltır, Naomi de bitişik odaların birinden diğerine koşup karyolaların üzerine atladıktan sonra o güzelim mayıs havasında çevreyi gezmek, Meclis binasının kubbesini, Beyaz Sarayı, Anayasa Mahkemesi binasını, bahar çiçekleriyle donanmış kiraz ağaçlarını, Milli Parkı, dikilitaşı, büyük mermer koltuğunda oturan o kutsanmış kişiyi[1] görmek için otelden çıktılar; dördü şehrin sokaklarında gezinirken, kız kardeşi nedendir bilinmez giderek gerginleşti, huzursuzlandı ve sonunda ağlamaya başladı. Washigton'a gitmek istiyorum! diye haykırıyordu. Baumgartner ve annesiyle babası, Zaten Washington'dasın, dediler. Etrafına bir bak. Gördüğün her şey Washington. Naomi gözyaşları içinde, Hayır, diye diretti, *bu* Washington'u değil, sahici Washington'u görmek istiyorum! Onun neden söz ettiğini hiçbiri anlamadı. Gezintilerine devam edebilmek için başka çare bulamayan babası onu kucağına alıp yol boyunca kucağında taşıdı. Naomi iki dakika içinde uykuya daldı, yarım saat sonra otele dönüp kapıdan girdikleri anda uyandı. Bakışlarını lobide gezdirdi, gülümsedi. Hah şöyle, dedi. Artık sahici Washington'dayız.

İkisi de çocukken, Naomi ona, kendisini kollayan, sık sık çığırından çıktığı ruhsal patlamalarında onu yatıştıran, sol omzunda yaşayan görünmez kişilerle, sağ omzuna yerleşmiş kötü kişilerin bitmez tükenmez kötülük-

1. Lincoln Anıtı. (Ç.N.)

leriyle ilgili öyküler anlatan ağabeyine, böyle mucizeler yaratıp kardeşini evrenin şamarlarından koruyan yenilmez Sy'a nasıl da tapardı, o zamanlar ona nasıl da hayrandı; sonra ağabeyi kendi çocukluğundan çıkıp ergenliğe adım atınca onu terk etmiş, evin kendisine göre bir yer olmadığına, o köhne, çirkin evden, alt kattaki içler acısı giysi mağazasından nefret ettiğine karar vermiş, onlardan uzaklaşarak kendini arkadaşlarının dünyasına atmıştı; çok geçmeden o dünya Newark'ın ötesindeki büyük dünyaya dönüştü, çünkü şanslı Sy öylesine çabuk öğrenen bir öğrenciydi ki, on iki yaşındayken okul yönetimi ona sınıf atlattı ve doğum günü kasımda olduğu için de daha on altısındayken Weequahic[1] Lisesi'ni bitirdi ve dört yıllık burs alıp –öğrenimini de dört değil üç buçuk yılda bitirdiği– Ohio kırsalındaki Oberlin Üniversitesi'ne giderek on iki yaşındaki Naomi'yi giysi mağazasının üstündeki kasvetli evde terk etti, kızı kendi kendini savunmak zorunda bıraktı böylece erken çocukluk dönemindeki o cömert, o yürekli prens zalim, kalpsiz, kınanması gereken bir kurbağaya dönüştü. Ya da kurumuş boka. Ya da tezeğe benzeyen bir kurbağaya.

Kendisine içerleyen kız kardeşini suçlamıyor; ama kendisiyle aynı ebeveyni paylaşan, kendi odası üç yaşındaki kardeşine verilen, onun yüzünden salondaki açılır kapanır kanepede yatmak, ödevlerini okul kitaplığında ya da az ilerideki komşu Dickie Birnbaum'un evinde yapmak zorunda kalan Baumgartner da o zamanlar, kırılgan, bir günü ötekine uymayan minik bir yaratığın sorumluluğunu üstlenmeyecek kadar gençti ve kendi yaşamından başka bir şey düşünecek durumda değildi. Üstelik kendisi kız kardeşinin yaşındayken onu gözetip kolla-

1. Newark'ta, 1960'larda çoğunlukla orta sınıf Yahudilerin yaşadığı bir semt. (Ç.N.)

yan kimse olmamıştı, o da kız kardeşi sorunlarının üstesinden kendi başına gelmeyi becerebilir diye düşündü. Baumgartner bu tahmininde kısmen yanılmadı kısmen de yanıldı. Kardeşi büyüyünce zır deli bir kadın olmak yerine, sıradan, sinirli bir nevrotik olduğu için tahmininde yanılmamıştı; üniversiteye gidebilecek kadar zeki ve sonunda içlerinden biriyle evlendiği birkaç delikanlının arzulayacağı kadar güzel olduğu için de yanılmamıştı; ama Montclair Devlet Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirerek on bir-on iki yaşındaki çocuklara öğretmenlik yapan ve ikinci sınıf biri olmaktan öteye geçemeyen, *gerçek yaşamın siperlerine* sığınan, hiçbir zaman başı yukarıda, burnu havada, lanet olası bir *entelektüel* olarak ortalıkta dolaşamayan kız kardeşi ise, burs kazanan, üniversite son sınıfı Paris'te okuyan Bay Yeteneğe, düzmece bir kalp kapakçığı üflemesi raporuyla askerlikten çürüğe çıkarak kendini ülkenin bilmediği yerlerine atıp yedi ay boyunca –Missoula'da marangoz çırağı, Saint Paul'da nakliye işçisi, Chicago'da bulaşıkçı, Charleston'da badanacı olarak– çeşitli işlerde çalışan, kendisinden arada bir yolladığı kartpostallar dışında haber alınamayan, sonra Columbia'da ve bir yıl da yine Paris'te yüksek lisans öğrenimi görerek çoktan ölmüş bir Fransız filozofu kimsenin umurundaymış gibi Merleau Bilmem-Kim üzerine master tezi hazırlayıp New School Üniversitesi'nde yardımcı doçentlik gibi rahat bir işe kapağı atan Her-Boku-Bilen ağabeyine olan düşmanlığının üstesinden gelemediği için Baumgartner tahmininde yanılmıştı. Baumgartner, ona defalarca, Naomi, senin sandığının aksine ben senin düşünceni paylaşıyorum, dedi. Sen olmasan gelecek diye bir şey olmazdı. Ben olmasam gelecek yine gelirdi. Bu ikisi kesinlikle kıyaslanamaz. Evet, ikimiz de öğretmeniz, ama senin işin benimkinden katbekat önemli. Naomi ise bu sözlere sadece, Hah ha! diye tepki verirdi.

Baumgartner düşünmeyi yarıda kesip ben ne yapıyorum diye soruyor kendine. Kardeşiyle ilgili anıları ısıtıp ısıtıp tekrar anımsamak yerine elinde ufak bir tırmık ve oyuncak kürekle koruda dolaşıp Cilalı Taş Devri'nin kalıntılarını araması; örneğin on iki yaşındayken ilk kez viski kadehini kafasına dikişini ya da ergen kamışının ilk sertleşmesinde gövdesine yayılan o gizemli sıcaklığı veya on beş yaşında ilk kez Bach'ın *Aziz Matta'nın Çilesi*'ni dinlemenin göz yaşartan, içini ezen deneyimini anımsaması gerekirdi. Yahut belleğin yönünü biraz değiştirip küçükken beline kadar yükselen kar yığınlarının arasında yürüyüşünü, biraz daha büyüyünce ağaçlara tırmanışını, daha da büyüdüğünde Yahudi avına çıkmış siyah deri ceketli bir geri zekâlının yumruğuna yumrukla karşılık verişini anımsayabilir veya daha önemli olabilecek anılar bellekten silinip giderken, rasgele, geçici anların ısrarla anımsanmasının nedeni üzerine kafa yorabilirdi. Örneğin lise mezuniyet törenini hiç anımsamıyor, ilk bisikletinin rengi aklından çıkmış, New School'daki ilk yılında haftada üç kez verdiği Sokrates Öncesi Filozoflar dersine giren öğrenciler belleğinden silinip gitmiş, ne bir ad geliyor aklına ne de bir surat, ama yarım yüzyıl önce trende gördüğü ve o zamandan beri yüzlerce kez düşündüğü kızı hatırlıyor. Neden sınıfındaki on dört-on beş öğrenci değil de, neden tek kelime bile konuşmadığı o kız?

Yollarda geçirdiği sürenin, kendisinden haber alınamayan, kol işçiliğiyle, acımasız özeleştiriyle geçen zorlu ayların sonuydu, ateş ve kanla yoğrulmuş kıyametin koptuğu yıl, Amerika'nın toplu olarak depresyona girdiği yıl olan 1968'in yaz sonuydu; Baumgartner yol boyunca önüne gelen her önemsiz istasyonda durduğu için yolculuğun yirmi dört saat sürdüğü ucuz süt treniyle[1] Char-

1. Sabah erken saatte taşra istasyonlarına süt taşıyan, ama yolcu da alan bir tür yük treni. (Ç.N.)

leston'dan New York'a gidiyordu. Yola çıktıktan altı ya da yedi istasyon sonra o küçük kız annesiyle birlikte trene bindi; ikisi de Baumgartner'ın tahminine göre pazar günleri kiliseye giderken giydikleri kıyafetteydiler, kızla annesi siyah olduklarına göre kilise de siyahlara ayrılmış bir kilise olmalıydı, her ne kadar yasal olarak öldüğü ilan edilmişse de Jim Crow'un[1] hâlâ yaşatıldığı o dönemde iki siyah Güneyli, karma yolculu bir trene biniyor ve beyaz yolcuların kılı kırk yaran bakışları altında en iyi giysileriyle, onurlu ve sakin görünmeye çalışarak saatler süren bir yolculuğa çıkıyorlardı. Kızla annesi, Baumgartner'ın çaprazında iki sıra öne oturdular, onların yüzü arkaya kendi yüzü de öne dönük olduğu için, Baumgartner eğer yanlış anımsamıyorsa Washington'a varmaları dokuz ya da on saat sürecek yolculuk boyunca görüş açısını kapatacak herhangi bir engel olmadan onları iyice görebildi. Kızla annesi yanlarında yiyecek bir şeyler getirmişler miydi yoksa yol boyunca hiçbir şey yememişler miydi, orasını hatırlamıyor; ama kızın beyaz, bu öğle sonrasında başının üzerindeki bulutlar kadar beyaz, bembeyaz eldivenler, rengini anımsamadığı kolalanıp ütülenmiş bir parti elbisesi, beyaz soket çoraplar, atkılı, siyah rugan ayakkabılarla annesinin ona gösterdiği özenin kanıtı olan şık bir küçükhanım olduğunu hatırlıyor; ama Baumgartner'ın asıl dikkatini çeken kızın o uzun yolculuk boyunca duruşunu hiç bozmadan, saatlerce elleri kucağında, omuzları geride, sırtı dimdik oturuşu, arada bir pencereden dışarıya bakmak için başını çevirişi, arada bir annesinin kulağına bir şeyler fısıldayışı, arada bir annesinin ona fısıldadıkları-

1. Jim Crow Yasaları ABD'nin güney eyaletlerinde 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yürürlüğe konulan ve ırkçı ayrımcılığı zorunlu kılan federal ve yerel yasalardır. Adını Afrika kökenli Amerikalıları aşağılayan "Jim Crow" teriminden alan bu yasalar 1965'e kadar yürürlükte kaldı. (Ç.N.)

nı dinleyişi ve o sözleri başını öne sallayarak olumlayışı, arkaya sallayarak karşı çıkışı ya da gülümseyerek karşılaması oldu. Kızın yanında, çok yavaş yol alan trenin can sıkıcı havasından uzaklaştıracak ne bir bebek vardı, ne bir kitap ne de bir oyuncak; yani kız öylece oturup karşısındaki manzaraya bakmak ve Baumgartner'ın her zaman düşündüğü, hayal kurduğu, derin düşüncelere daldığı gibi düşünmekten ya da hayal kurmaktan ya da derin düşüncelere dalmaktan başka bir şey yapmıyordu; o yaştayken Naomi'nin yaptığı gibi kıpırdayıp durmuyor, Naomi'nin onun iki katı yaşındayken yaptığı gibi sızlanmıyor, bir şeylerden şikâyet etmiyordu; Baumgartner bu olağanüstü çocuğu izlemeye devam ederken onun gururdan mı, korkudan mı, yoksa her ikisinden birden mi böyle davrandığını sordu kendi kendine. Yolculuk boyunca nasıl davranması gerektiğini, hiç kuşkusuz annesi sıkı sıkıya tembihlemiş olmalıydı; ama bu tembihin yanı sıra söylenildiği gibi davranmazsa cezalandırılacağı, belki dayak yiyeceği ya da başka korkutucu bir ceza alacağı tehdidi de yapılmış mıydı bunu kestirmek olanaksızdı, ama kadın büyük olasılıkla Baumgartner'ın sezdiği gibi iyi kalpli bir anne, koşullar yüzünden her an tetikte duran ama yine de kızına o günün Amerikasında nasıl yaşaması gerektiğini sadece sözleriyle değil davranışlarıyla da örnekleyen iyi bir anneydi, kız da annesine taptığı, her konuda onu taklit etmek istediği, annesinin her sözünü sorgulamadan, ama aynı zamanda korkmadan kabullendiği için öyle davranıyordu. Sonunda küçük kız başını annesinin omzuna yaslayarak gözlerini yumup uykuya daldı. Anne kolunu kızına doladı, bir süre onu seyrettikten sonra başını pencereye çevirip Washington'a kadar manzarayı seyretti.

İki yıl sonra başka bir trende başka bir çocuk vardı, on-on bir yaşında bir oğlan çocuğuydu ve tren de Baum-

gartner'ın nereden nereye gittiğini, yılın hangi mevsimi, her istasyonda giderek kalabalıklaştığı için akşamüzeri olacağını tahmin ettiği yine de tam olarak günün hangi saati olduğunu şimdi anımsamadığı Paris metrosuydu; Baumgartner banklardan birine ilişmişti, demirlere sarılarak ya da askılara tutunarak ayakta giden birçok kişi vardı; madenî tekerlekleri tiz sesler çıkararak demir raylarda yol alan, kanatları gümüş kapı kollarının topuzuna bastırılarak açılan cilalı ahşap kapılı, eski, güzel, gürültülü bir metroydu. Baumgartner o şeyleri – çok uzun zaman önce geçip gitmiş bir dönemden kalma ama unutulmayan o ıvır zıvırları hâlâ görebiliyor, hâlâ hissedebiliyor. Okuduğu kitaptan ya da gazeteden başını kaldırmış olmalı, çünkü bir ara tam önündeki direğe tutunarak karşı karşıya duran oğlanla babasına baktığını fark etti; baba oğul çoğunlukla susuyorlar, arada bir biri eğilerek diğerine bir şeyler söylüyordu, ama Baumgartner tekerleklerin gürültüsünden ne dediklerini anlayamadı. On ya da on bir yaşındaki çocuk, yakışıklıydı, orta boyluydu, ne sıskaydı ne şişko, ne esmerdi ne de sarışın; büyümeye devam eden, akıllı uslu görünen, babasıyla gezmeye çıkmış bir çocuktu işte; Baumgartner onun gözlerindeki ifadede sessiz bir hoşnutluk sezdi, bu hoşnutluk olsa olsa babasıyla baş başa sokağa çıkmasının pek seyrek olduğunun işaretiydi. Babaya gelince tıknaz, karnı hafifçe sarkmış, kıdemsiz bir devlet memuru ya da banka görevlisi veya ofis çalışanı olabilecek, otuzlu yaşlarının sonunda ya da kırklarının başında, ama işi veya yaşamı yahut dünya koşulları yüzünden şimdiden çökmüş ve bir daha ayaklarının üzerinde durma umudunu yitirmiş, yorgun ifadeli biriydi. Bir yandan kendi kendine yanılmış olabileceğini söylese de Baumgartner öyle olduğunu tahmin etti. Belki de o parlak yüzlü, gelecek vaat eden çocuk gelecekte adi bir hırsız ya da silahlı soyguncu olacaktı, o yorgun ve

bezgin görünen baba da parmakla gösterilecek güçlü ve yürekli biri olabilirdi pekâlâ. Baumgartner bugün hâlâ sürdürdüğü o tahminlerini yürütürken oğlan öne eğilerek babasına bir şey söyledi, bir saniye sonra baba şöyle bir gerileyip oğlanın suratına şamarı indirdi. Görünürde herhangi bir neden olmadan indirilmiş sert bir tokat – tabanca sesi kadar tok sesli, çocuğun göğsüne ateşlenmiş bir kurşun kadar hızlı bir tokat. Baumgartner, çocuğun o kadar aşırı ve o kadar aşağılayıcı bir tepkiyi hak etmek için ne söylemiş olabileceğini tam kırk dokuz yıldır düşünüyor, bunun cevabını hiç bilemeyeceğini bilse de sormaya devam ediyor. Oğlan öylesine şaşırdı ki birkaç saniye olduğu yerde dondu kaldı, sonra elini kaldırıp o sırada iyice sızlamaya başlamış olan yanağına götürdü; başını önüne eğerek yere bakmaya başladı, gözyaşlarını tutmaya çalışsa da yüzü kederle buruşmuştu. Baba ise kendi kederini yaşıyordu; yaptığı hareketten dehşete düşmüştü, sanki baba olduğundan beri ilk kez babaların oğulları üzerinde sınırsız güçleri olduğunu ve o gücü kullanmanın babayı bir zorbaya, bir hayduda dönüştürdüğünü kavramış ve kendine hâkim olamayarak oğluna vurmasına neden olan öfkeden geriye çark etmişti. Adamın aklından neler geçiyorsa, artık iyiden iyiye ağlamaya başlayan ve başını yerden kaldıramayan oğluna bir şeyler söylemeyi göze alamıyordu. Ne yapacağını bilemez bir halde cebinden mendil çıkarıp başını kaldırmamakta direnen çocuğun görebileceği kadar aşağıdan ona uzattı. Oğlan mendili alıp yüzüne kapadı, ama hâlâ başını kaldırmıyordu. Baba hiçbir şey söylemedi. Yirmi saniye sonra tren Baumgartner'ın ineceği istasyona geldi. Baumgartner yerinden kalktı, kapılardan birine gitti, metal topuza bastırarak kapıyı açıp perona indi. Son bir kez onlara bakmak için başını arkaya çevirdiyse de, trene binen yeni yolcu kalabalığı onları görmesine engel oldu.

Babası onu hiç tokatlamamıştı. Ne yumruk atmış ne de tekmelemişti, hatta fiske bile vurmamıştı; ama Baumgartner'ın babası yaşlı bir babaydı, daha genç ve daha gücü kuvveti yerinde biri olsaydı ona ara sıra dayak atıp atmayacağını kimse bilemez. Babası 1905'te Varşova'da doğdu, 1965'te Newark'ta öldü. Günümüz standartlarına göre uzun yaşamış sayılmazdı; ama günde dört paket sigara içiyorsanız ve çoğunlukla borş çorbası, ringa balığı salamurası ve haşlanmış yumurtayla besleniyorsanız, bunayacak yaşa gelmeyi nasıl bekleyebilirsiniz? Akciğer kanserinden değil, akciğer embolisinden öldü; sonuçta ikisi de aynı kapıya çıkıyor da, ikincisi daha hızlı ve daha etkili sonuçlanıyor. Büyük bir pıhtı bacağınızdan yukarı tırmanıp sol ciğerinizi istila ediyor ve bir dakika içinde kozmik tozun bir zerresi oluveriyorsunuz.

Son beş dakika içinde Baumgartner ikinci kez düşünmeyi yarıda kesip ben ne yapıyorum diye soruyor kendine. Öğle sonrasındaki saatleri ailesini düşünerek geçirmeyi hiç istemiyor; ancak geçmişe yaptığı bu kısa yolculuk, ailece Washington'a gidişlerini anımsamasıyla başladı, oradan kız kardeşiyle ilgili saçma sapan anılar aklına geldi, şimdi de babasını hatırlıyor. Bu konudan uzaklaşmaya çalışmadı denilemez, ama trenlerde karşılaştığı çocuklarla ilgili anıları aklına gelip küçük kızla annesini ve küçük oğlanla babasını düşünmeye başlayınca aynı zamanda kendisini ve kendi annesiyle babasını da düşünüyor, çünkü o çocukları kendi çocukluğunun yerine koyduğu için onlarla ilgili anılarının bunca yıldır aklını kurcaladığını şimdi anlıyor; o anılar âleminden kaçmak olanaksızmış gibi istem dışı olarak oraya girdiğini düşünüyor, oysa aslında bile isteye anıları irdelediğini kabullenince, Hassiktir, diyor kendi kendine; madem öyle dibine kadar git.

Tecumseh. Herkesten farklı davranan, genel geçer her şeye karşı olan babasının seçtiği ve Baumgartner'ı o

korkunç *Seymour* adından da vazgeçirip meslek yaşamını S.T. Baumgartner olarak sürdürmeye yönelten o lanet olası göbek adı. Bu, sadece bir beyaz Amerikalı ailenin 20. yüzyılın ortalarında doğan oğullarına taktığı geleneklere aykırı bir ad değil, aynı zamanda Newark'a yerleşmiş Polonya, hem de Doğu Polonya kökenli bir Yahudi-Amerikalı oğul için de aykırı bir addı; ama kendisini *anarşist-pasifist* ve *tanrısız militan* diye tanımlayan, kendi kendini yetiştirmiş, çok kitap okumuş babası, Shawnee reisini gelmiş geçmiş bütün diğer Amerikalılardan üstün görerek onun adı Tecumseh'i bir şeref madalyası gibi oğluna takmıştı. Baumgartner daha on yedisindeyken babası ölünce onun eşyaları arasında üzerinde *Yaşamının İlk Gününde Oğluma* yazılı kalın bir zarf buldu. Mektup ona on üçüncü doğum gününde verilmek üzere yazılmıştı, ama babası tam ona yakışır bir tavırla zarfı bir yere kaldırmış ve orada unutup gitmişti. Yine de babasının süslü, abartılı üslubuyla yazılmış mektubun son paragrafı Tecumseh'in onun için neden o kadar önemli olduğunu açıklıyordu:

> ... çünkü o adam, birbirlerinden farklı, birbirlerinden kopuk yerli kabileleri, Shawnee halkını ve bu lanetli, kana bulanmış kıtanın dört bucağındaki bütün yerli halkları yok etmeye azmetmiş Avrupalı istilacılara direnmek için birleştirmeye çalışan yürekli, insancıl ve çok akıllı biriydi. Bu mücadeleyi sürdürürken ölmüş olması hiç önemli değil. Tecumseh iyilik uğruna savaştı. Yeni doğan oğlum, düşüncelerinle ve yaptıklarınla dünyaya katkıda bulunan bir erkek olmak için yapacağın uzun yolculuğun bu ilk saatlerinde senden istediğim bir şey, bir tek şey var: Sadece iyilik uğruna savaş.

Babasının o sözleri yazarken büyük olasılıkla sarhoş olduğunu daha elli dört yıl önce anlamış olan Baumgartner, şimdi yaşlanan bir oğul olarak babasıyla ilgili çelişki-

li anılarını irdelerken aklı o mektuba takılıyor ve o üç buçuk sayfanın hangi koşullarda kaleme alındığını hayal etmeye çalışıyor. İlk kez baba olmuş kırk iki yaşında bir adam. Genç karısını ve yeni doğan oğlunu hastanede bırakıp Lyons Bulvarı'nda yer alan giysi mağazasının üstündeki boş eve geliyor. Mutfak tezgâhının üstünde çavdar ekmeğinden bir dilim kesiyor, ringa balığı salamurasından mütevazı bir yemek hazırlıyor, kendisini bekleyen bir kadehle bir şişe erik rakısının durduğu sofraya oturuyor. Yiyor içiyor, yemeğini bitirdikten sonra iki-üç kadeh daha rakı yuvarlıyor. Ciddi, kutsal ama aynı zamanda coşkulu bir sevinç ânı bu, ömrü boyunca daha önce hiç olmamış bir an ve bu köşeli zihniyetli, katı yürekli adam, kocaman duygu dalgalarına kapılıyor, karnından boğazına kadar yükselen bir okyanus dalgası onu çekip ne kadar ufacık bir şey olduğunu, evreni oluşturan trilyonlarca küçük şeye bağlı minicik bir şey olduğunu algılayana kadar onu kendinden geçiriyor; kendini arkada bırakıp yaşamın o boşlukta uçan, uçsuz bucaksız gizemine karışmak nasıl da iyi geliyor. Kırk iki yaşındayım ve sonunda baba oldum, diye düşünüyor. Başarısızlıklarla, hayal kırıklıklarıyla geçen kırk iki yıl ve şimdi en azından bu gece, en azından birkaç saat sürecek mutluluğa benzer beklenmedik bir değişim diyerek şişeyle kadehi alıp evin öteki ucundaki odaya, sadece kendisinin girmesine izin verilen, daha sonra Baumgartner'a devredilecek, en sonunda da Naomi'ye verilecek odaya gidiyor. 1947 Kasım'ındaki bu çok özel gecede sadece babasına ait olan 3.65 x 2.75 metre büyüklüğündeki oda çok yalın döşenmiş, bir çalışma masasıyla bir sandalye ve çoğu elden düşme, yıpranmış, anarşist ve sosyalist edebiyat yapıtlarının yanı sıra Avrupa ve Amerika tarihi üzerine düzinelerle kitabın sıralandığı raflardan başka hiçbir eşyanın olmadığı bir oda. Halk kitaplığından alınmış ve çoğunun

geri verilme tarihi geçmiş daha yeni kitaplar gelişigüzel yığınlar halinde yerde duruyor. Babası şişeyle kadehi masasına bırakıyor, bir kadeh daha doldurup içiyor, masanın sol tarafındaki çekmeceden bir deste boş kâğıt alıyor, dolmakaleminin kapağını çıkarıyor ve yaşamının ilk günündeki Seymour Tecumseh Baumgartner'a bir mektup döşeniyor. Mektupta daha iyi bir dünya, daha adil bir dünya kurmak, orman yasalarıyla (kapitalizmle) ya da makine yasalarıyla (Marksizm) değil, *demokratik komünalizm* adında yepyeni bir toplumsal düzeni kuracak olan doğal yasalarla ve organik işlemlerle yönetilecek, eşit bireylerden oluşan bir toplumda yaşamak umudundan söz ediyor. Dili abartılı, verdiği mesaj belirsiz, ama mektubun tonu yumuşak ve ikna edici; Baumgartner daha sonraki yıllarda babasının siyaset konusundaki diskurlarından taşan öfkeyi ve kinizmi düşününce, doğduğu gecenin babasını tepeden bakmaktan, atıp tutmaktan vazgeçirip, yüreğinde yanan idealizmin derinliğini ortaya koyduğu tek akşam olduğunu görüyor. Baumgartner kendi kendine, Doğumum hiç değilse buna yaramış, diye düşünerek yeniden göğe bakıp ağır ağır geçen bir bulutu izliyor. Doğumu hiç değilse bu idealizmi ve idealizmle birlikte o göbek adı hatasına, onun kendini dünyaya S.T. olarak tanıtmasına yol açan, yakın dostları ve sevenlerinin Sy, sadece zar zor anımsanan uzak geçmişteki çoktan ölmüş bir ilkokul öğretmeninin Seymour demesiyle sonuçlanan süreci de ortaya çıkarmıştı.

Babası hayatına Polonyalı Jakov olarak başladı, ama altı yaşında buraya yerleşince Greenhorn'lu[1] Jacob'a dönüştü; Solomon ve Ida Baumgartner'ın beş çocuğundan üçüncüsüydü, kendinden büyük iki ablası, kendinden

1. Greenhorn, ABD, Oregon'da nüfusu yok denecek kadar az bir kasaba. (Ç.N.)

küçük ikiz erkek kardeşlerinin içinde ailenin büyük oğluydu; 1912'de Newark'ın Market Caddesi'nde dükkân sahibi, üçüncü kuşaktan terzi olan ve günü gelince işini büyük oğluna devretmeyi uman babasının yanında çok küçük yaşta o incelikli iğne-iplik işini öğrendi. Baumgartner çocukken (çoğunlukla annesinden dinlediği) babasıyla ilgili anlatılanlara göre genç Jacob, yetenekli ama tembel bir öğrenciydi, gözü yükseklerde değildi. Kitaplar onun için dikiş makinesi angaryasından çok daha ilginçti; on bir-on iki yaşlarındayken derslerine odaklanmak için okul sonrasında babasının yanındaki yarı zamanlı işi bırakıp, ileride onu dördüncü kuşaktan bir paçavracı olma tuzağından kurtaracak hayaller, örneğin üniversiteye gitmek, tarih dalında ya da yoksullar ve ezilenleri savunmak için solcu bir avukat olmak üzere hukuk dalında yüksek lisans yapmak, hatta belki de ezilen işçileri kışkırtıp örgütlemek için hukuka boş verip hukuk dışı bir yaşam sürmek –kira artışına karşı grev, şekercilerde oturma grevleri, yürüyüşler ve sokak gösterileri düzenlemek gibi– hayaller kurmaya başladı. Jacob, başlangıçta büyük adımlarla ilerlemeyi kurduğu o yola, para sıkıntısı nedeniyle küçük adımlar atarak çıktı. Yine de olumlu yönde ilerlediğini düşünüyor, gece okuluna devam ediyor, gündüzleri de Newark Halk Kitaplığı'nda çalışıyordu; ancak mali sorunlar yüzünden, bir işe yaramaz adamlarla mutsuz evliliklerin çıkmazındaki iki ablası ve hızla işsiz kalmaya mahkûm geri zekâlılara dönüşen iki erkek kardeşiyle aynı evde yaşamaya devam etmek zorundaydı; Jacob oradan çıkması gerektiğini, yoksa boğulacağını hissediyor, ama yaşayan ölü olmakla ilgili öngörüsüne karşın evden ayrılamıyordu. Babasının gözleri giderek bozuluyor, sağlığı kötüye gidiyordu; artık çalışmaya devam edemeyecek kadar düşkünleşince ya dükkânı satıp aileyi sefalete terk etmek ya da işi ayakta tutmaktan başka seçenek kalmadı;

bunun üzerine yirmi iki yaşındaki Jacob gece okulunu bırakıp Market Caddesi'ndeki dükkânı devraldı. Baumgartner'a anlatıldığına göre babası başka çare görememişti. Aslında başka bir seçeneği vardı tabii. Herkes için bir seçenek vardır, ama babasının seçtiği en yanlış seçenekti, bu seçim ömür boyu süren pişmanlığa yol açsa da, diğer seçeneği tercih edip tarih profesörü ya da avukat veya başıboş bir baş belası olsa, o zaman da kendisine en muhtaç oldukları bir dönemde ailesini terk etmek gibi bağışlanamaz bir günah işlediği için ömrünün sonuna kadar içi içini yiyecekti; demek oluyor ki bir doğru bir yanlış seçenek değil, sonunda ikisi de yanlışla noktalanacak iki doğru seçenek vardı. Baumgartner'ın babasının durumunda, sorumluluk duygusu kendisiyle ilgili özlemlerine ağır basmış, onurlu, hatta soylu bir seçim yapmıştı; ama gösterdiğiniz özverinin geri zekâlılar ve avantacılarla dolu bir aile uğruna boşu boşuna harcandığını hissetmeye başladığınız zaman, yaptığınız seçim kaçınılmaz olarak bir öfke kaynağına dönüşür ve yıllar geçtikçe ruhunuzda ciddi yaralar açar.

Baumgartner aileye katıldığı sırada Market Caddesi'ndeki erkek terzisi dükkânı kapanmış, yerine Lyons Bulvarı'ndaki giysi mağazası açılmıştı. Solomon'la Ida çoktan ölmüş, asi ikizler Weehawken'deki kuyumcu soygunundan aldıkları hapis cezası bitince California'nın yolunu tutmuştu; büyük abla Bella kumarbaz kocasını boşayıp Perth Amboy'lu bir ikinci el otomobil satıcısıyla evlendi, sonra onu da boşadı ve uzun süre erkek kardeşinin giysi mağazasında muhasebeci ve müdür olarak çalıştı; iki kız annesi küçük abla Emma ise boş gezenin boş kalfası kocası onu terk ettikten sonra, otuzlu yaşlarının ortasında öldü; onun öksüz kızlarını kardeşinden aldığı maaşla Bella büyüttü. Jacob 1936'da, yani Lyons Bulvarı'ndaki binayı ipotek etmeden bir yıl önce, mağazayı

başından atıp İspanya İçsavaşı'nda Franco'ya ve faşistlere karşı savaşmak üzere Abraham Lincoln Tugayı'na katılmayı düşündü, ama ne kadar haklı olursa olsun, herhangi bir savaşta silah kullanmaya ahlaki açıdan karşı olduğu için bundan vazgeçti. Baumgartner lise ikideyken, bir akşam içkiyi fazla kaçıran babası o kararının çok yanlış olduğunu, çünkü o sırada otuz bir yaşına geldiği için bir daha *bağlarını koparıp özgür olma* fırsatı olmadığını anlattı. 1939 Nisan'ının ortalarında yirmi yaşındaki Ruth Auster, Trocadero Moda Evi'nde terzi olarak çalışmaya başladı ve dört yıl sonra, İkinci Dünya Savaşı'nın ortasında Baumgartner'ın annesiyle babası evlendiler.

Lyons Bulvarı'ndaki ailenin reisi, öylesine yaklaşılamaz, anlaşılamaz bir muammaydı ki, Baumgartner çocukluğu boyunca babasının kim olduğu ve kendisinin babasının gözünde kim olduğu konusunda sürekli kuşku içinde kaldı. O babadan korkmuş, o babaya tapmış, hatta zaman zaman neredeyse sevmişti; ne var ki, babasıyla ilgili her şey tutarsızdı, mantıksızdı: Amacı para kazanmak olan ufak bir aile işletmesini yaklaşık kırk yıl yöneten antikapitalist bir kapitalistti; yanında çalışanları hakaret ederek, onları tepeden bakarak azarlayıp istismar eden halkın ve ezilen kitlelerin savunucusu alçakgönüllü biriydi; kendisine zorla yapılan, oğlunun da aynı zorlamayı hissetmesi için ona da *bar mitzvah*[1] töreni yapan tövbesiz bir ateistti – Baumgartner, Şimdi bunları düşünme, diye söyleniyor kendi kendine; aslında bütün o esip gürlemesine ve arada bir de gaddarlaşmasına karşın babası umutsuz bir hayalperest, odasında oturup kendisi gibi düşünen

1. İbranicede *bar* oğlan çocuk, *mitzvah* da uyulması gereken kurallar anlamındadır. Yahudi kültüründe 13 yaşındaki erkek çocuğunun ergenliğe geçişinin ilk adımı olarak kabul edilen törenin adıdır. Kız çocuklar için yapılan benzer törenin adı *bat mitzvah*'tır. (Ç.N.)

herhangi bir erkek ya da kadın grubuna katılmayan, adalet davasına katkıda bulanacak toplu eylemler için parmağını bile oynatmayan, bütün mücadeleyi kafasının içinde yapan, toplumdan kopuk, içine kapanık bir adamdı ve o yüzden *iyilik uğruna savaş* olduğuna inandığı savaşa katılmadığı için kendini kendine ihanet eden biri olarak görüyordu. Sonuçta her şey sadece lafta kalıyordu, ama yıllar ilerledikçe sayıları giderek azalan tanıdıklar arasında onunla görüşmeyi sürdüren çocukluk arkadaşı Milton Freyberg dışında kimse kalmadı; 1939'daki Hitler-Stalin Antlaşması üzerine partiden ayrılan, 1950'lerin başındaki McCarthy'ci tasfiye operasyonunda işten atılan eski lise tarih öğretmeni ve eski komünist Freyberg, tıknaz, tükenmiş, *Collier's Ansiklopedisi* için yaptığı araştırmalarla geçinen biriydi; haftada bir Moishe'nin lokantasında faşizme karşı savaşın savaşa katılmamış destekçisi, Polonya asıllı Amerikalı Don Kişot, kendisi ikinci kattaki yatak odasında Emma Goldman'ın[1] biyografisini yedinci kez okurken işleri karısıyla ablasına yıktığı Lyons Bulvarı'ndaki giysi mağazasını işleten *luftmenschen*'in[2] kralı, Baumgartner'ın fasulye sırığı gibi sıska, tükenmiş büyükbabasıyla yemek yer, Bir tane daha iç kadim dostum, derdi; ben de bir kadeh daha içeceğim, sonra da lambaları kapatıp bizi buradan kovmalarından önce yedi yüz on dördüncü kez dışarıya çıkar ve kollarımızı sıvayıp ikimizden biri dünyayı kurtarabilir mi diye bakarız.

Baumgartner babasıyla ilgili önemli bir şeyi on ya da on bir yaşındayken sezdi, on ikisindeyken sekizinci sınıfı atlayarak geçtiğinde ise o önemli şeyi kesinlikle anladı.

1. Emma Goldman (1869-1940): 20. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Amerika ve Avrupa'da anarşist görüşün yaygınlaşmasında etkin rol oynayan, Rusya'da doğmuş aktivist, anarşist ve yazar. (Ç.N.)

2. (Alm.) Hayalperest. (Ç.N.)

Babası onunla gurur duyuyordu. Babası bu konuda tek kelime etmedi, alışılagelmiş tavrının dışına çıkmayıp her yıldızlı karne getirişinde Baumgartner'a şımarmamasını, onun da herkes gibi tozdan yaratıldığını ve karne notları ne olursa olsun sonunda yine toza karışacağını söylemekten geri durmadı, ama bu huysuz tavrına karşın Baumgartner onun kendisini yakından izlediğini, takıntılı Jacob'un kendi çocukluğunda verdiği savaşımı oğlunun üzerinden sürdürdüğünü, onu bu kör kuyudan kaçarak uçup gitmeye, güçsüz kanatlarının elverdiği kadar uzaklara gitmeye yönlendirdiğini biliyordu. Sonra 1964 Mart'ında uzaklardaki Ohio'dan Newark'ın yoksul çocuğunun hiç beklemediği talih kuşunun başına konduğunu, burs aldığını bildiren haber geldi; Baumgartner mektubu babasına uzatıp okumasını söyleyince, babasının elinin –çok hafiften de olsa– titrediğini ve gözlerinin –çok az da olsa– buğulandığını gördü, sonra babası mutfaktaki sandalyelerden birini arkalığından tutup çekti, oturdu, yıpranmış ciğerlerinden uzun, titrek bir nefes verdikten sonra konuştu: Dolaptan şişeyi çıkar Sy. Kadeh kaldırmanın zamanıdır. Babası kim bilir kaçıncı Lucky Strike'ı yakarken Baumgartner da içki şişesiyle masaya geldi, kendisi de bir sigara yaktıktan sonra birer kadeh *erik rakısını* fondiplediler; mektupta her şey açık seçik yazılı olduğu için başka bir şey söylemediler, önce bir kadeh, ardından bir kadeh daha ve sonra üçüncü kadehi de kafalarına dikip konuşmadan oturdular. Babasının övgüsü o sessizlikte gizliydi. En ufak kışkırtmada susturabilirsen sustur ölçüsünde konuşan, ağzını bir açtı mı saatlerce kapamayan bir lafebesi olan babası, ağzını açmayarak, hiçbir şey söylemeyerek oğlunu ödüllendiriyordu. O geceden altı ay sonra Baumgartner Ohio'ya gitti. Noel tatilinde Newark'a gelip ocakta Ohio'ya döndü, hazirandaki ikinci sömestrin sonuna kadar bir daha

Newark'a gelmeyi beklemiyordu. Oysa şubatta, tam olarak 9 Şubat'ta, babasının altmışıncı doğum gününden iki gün ve ölümünden bir gün sonra geri geldi.

Bu ölüm Baumgartner'ı sarstı, ama dağılmasına yol açmadı. Daha çok kederlenemediği için hayıflansa da bunu başaramadı; mağazanın kapalı olduğu, Bella Hala'nın mutfakta içip içip ölen kardeşine lanet okuduğu, on üçündeki Naomi'nin odasına kapanıp ağladığı ya da *şişko, ağlak suratlı* dediği Bella Hala'ya sus diye haykırdığı Newark'taki o tuhaf, huzursuz hafta boyunca, kendisinden ve o iki kafadan çatlaktan çok annesi için kaygılandı; tımarhaneye dönmüş evdeki akıl sağlığı yerinde olan tek kişi, Baumgartner'ın babasınınkinden çok daha katı ve zor koşullarda geçen çocukluğunda ve büyüme sürecinde tek koruyucusu ve tek tesellisi, babasının kendisi için hayal edip gerçekleştiremediği beklentilerin tersine hiçbir beklentisi olmadan içinde bulunduğu yaşantıya razı olan, kendisinden hayli yaşlı (on dört yaş büyük) kocası onun, genç karısının ve ileride yapacakları iki çocuğun yanında durmaktan başka kendisiyle ilgili hiçbir şeyi irdelemezken, daha henüz kendini tanımaya, bu dünyaya niçin geldiğini anlamaya çalıştığı bir yaşta evlenen gencecik bir kadındı annesi.

Baumgartner çocukluğunda babasının ailesini tanıdığı kadar anne tarafını tanımamış, halaların, teyzelerin, amcaların, dayıların ya da kuzenlerin olmadığı o bilinmeyen Auster ailesinden hayatta kimse kalmadığı için, kendisi de fazla bir şey bilmeyen annesi dışında ailenin tarihçesini anlatacak kimseyi görmemişti. Annesi sadece tek bir şey anlatmıştı, anlattığına göre, babasının adı Harry idi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun doğu ucundaki ufak bir Galiçya kasabasından Amerika'ya göçmen olarak gelip Brooklyn'e yerleşti, orada Baumgartner'ın annesinin adını hiç duymadığı ya da unuttuğu bir kadınla

evlendi, o kadından adları yine hiç bilinmeyen veya unutulmuş üç ya da dört oğul sahibi oldu, Birinci Dünya Savaşı sırasında, muhtemelen 1915 ya da 1916'da yedi ya da on yahut on iki yıllık karısı boşanma davası açtı, boşanma tazminatı olarak adamın bankadaki varını yoğunu aldıktan sonra oğlanlarla birlikte Chicago ya da Cleveland veya Cincinnati'ye yahut adı "C" ile başlayan bir başka Orta Batı şehrine gitti ve kendisinden bir daha haber alınamadı. Harry Manhattan'a taşındı, bir yerlerden alelacele borç para bulup müteahhitliğe başladı, aldığı borcu bir yıl içinde ödeyecek kadar iyi para kazandı, 1918 başlarında Millie Koplan adında bir kadınla evlendi. Düğünden on üç ay sonra 7 Mart 1919'da Harry'nin ikinci karısı Baumgartner'ın annesi Ruth'u dünyaya getirdi, ondan sadece on sekiz ay sonra talihsiz Harry Auster, Washington Meydanı yakınında on katlı bir binanın cephesindeki inşaat iskelesinden düştü ve kaldırıma çarptığı anda öldü. Bu yüzden Baumgartner'ın annesi, babasını hiç hatırlamıyordu, Ruth daha üç yaşına gelmeden Millie de hayatından kaybolup gittiği için, kız annesini bile ancak hayal meyal anımsıyordu.

Baumgartner'ın çocukluğunun büyük bölümünde annesi oğluna korumak amacıyla *kaybolup gitmek* derken neyi kastettiğini açıklamadı. Baumgartner da o zamanlar, ne demek istediğini açık seçik söylesin diye annesine ısrar edemeyecek kadar şapşal olduğundan, bu sözü de ölüm kelimesini telaffuz etmeden ölümden söz etmek için kullanılan *ebedî uyku*, *ahret yolculuğu*, *öbür dünyaya gitmek* gibi kibar ve kaçamak terimlerden biri sandı. Baumgartner, herkesin öldüğünü, hatta kendisinin de günün birinde öleceğini bilecek kadar büyümüştü; ama ölümün sadece yaşlıların, çoğunlukla da çok yaşlıların başına geldiğini düşünecek kadar da toydu; büyükannesinin ölümünün kafa karıştıran yanı onun yaşlı olmama-

sıydı; annesi onun büyükbabasıyla on dokuz yaşında evlenip kızını yirmisinde doğurduğunu söylediğine göre büyükannesi alışılmış altmış, yetmiş ya da seksen yerine yirmi iki ya da yirmi üç yaşında ölmüş olmalıydı; bu da onun başına otobüs altında kalmak ya da inşaat iskelesinden düşmek veya bir banka soygunundaki çatışmada iki ateş arasında kalmak gibi olağanüstü bir kaza geldiğini gösteriyordu – örneğin büyükannesi sabah kasaba giderken 38 kalibrelik bir silahtan çıkan kurşun *güm* diye kalbine saplanınca ölüvermiş olmalıydı.

Baumgartner on dört yaşına gelinceye kadar annesi ona gerçeği anlatmadı. Evet, annesi ortadan kaybolmuştu, ama Baumgartner'ın sandığının aksine ölmemiş, sadece yeniden evlenmiş, bu sefer Harry'nin hiç olmadığı kadar zengin ve yaşlı bir koca seçmişti; elli yaşındaki dul adamın ilk evliliğinden olan yetişkin üç çocuğu, dördüncü çocuğun büyütülmesine el vermek istemeyince Millie ve yeni kocası bir avukata danıştılar, birtakım belgeler hazırlandı, imzalandı ve küçük Ruthie'nin vesayeti, Harry'nin Newark'taki nehrin karşı yakasında bir metal fabrikasında tamirci olarak çalışan, doğru dürüst öğrenim görmemiş küçük kardeşi Joseph'e devredildi. Bu anlaşma yeğeninin bakımı için Joseph'e nakit olarak verilecek beş ya da on bin doları da (Baumgartner'ın annesi tam olarak ne kadar ödendiğini bilmiyordu) içeriyordu; kısa bir süre sonra Millie ile yeni kocası New York'tan binlerce mil uzaktaki bir kente taşındı, kocası her ne iş yapıyorsa veya ne tür bir firmanın sahibiyse o işin şubesini orada açacaktı. Baumgartner'ın annesi ya Londra'ya ya da Los Angeles'a, her halükârda adı "L" ile başlayan bir yere taşındıklarını tahmin ediyordu, ama Joseph Amca ona kızını bir daha hiç görmeyen ve 1922 ortalarında gerçekten *ortadan kaybolan* annesinden hiç söz etmediği için bütün anımsadığı bundan ibaretti.

On dört yaşındaki Baumgartner bunu duyunca dehşete düştü, Millie'nin kayıtsızlığı, küçük bir kızı şekerleme kâğıdı ya da saten elbisesini lekeleyen bir toz zerresi gibi silkip atabilmesi onu hem dehşete düşürdü hem öfkelendirdi. Bir fiske – ve o zerre gidiverir. Baumgartner, kadının yaptığının bir suç, insanlığa karşı işlenmiş bir suç olduğunu ve tıpkı savaş sırasında işlediği suçlar yüzünden geçen yıl idam edilen Eichmann gibi Millie'nin de işlediği suç yüzünden idam edilmesi gerektiğini söyledi kendi kendine. Ama o sırada aklı iyice karıştığı ve içinde büyüyen dehşeti ifade edecek sözcükleri bulamadığı için bu düşüncesini dile getiremedi. Ağzından sadece tek cümle çıkabildi: Seni sırtından hançerlemiş. İki ya da üç saniye sustuktan sonra ekledi: Kim bilir ondan ne kadar nefret ediyorsun.

Annesi, Hayır, dedi; nefret etmiyordu, acıyordu ve Baumgartner da onu yargılayıp nefretini körüklemek yerine, kadının içinde bulunduğu koşulları düşünmeliydi. Güzelliğinden ve erkekler açısından çekiciliğinden başka donanımı olmayan bir kadın, yirmili yaşlarındayken kocasını kaybediyor, bir deste ödenmemiş fatura, bakılması gereken bir küçük çocuk ve aile bir başına kalıyor. Seçenekleri nedir? İş bulması gerekir, ama o işe gidince çocuğa kim bakacak? Ya kızını yetimhaneye verecek ya da çalışmayıp ikisi birden açlıktan ölecek veya sokağa düşüp, ruhunu yitirmek pahasına da olsa bedenini ve ruhunu ayakta tutabilmek adına kendini satmaya başlayacak. Derken, zengin biri ona âşık oluyor, hem de öyle böyle bir aşk değil, onu eve kapatıp metresi yapmak yerine evlenmek istiyor. Kadın bunun önüne çıkan tek şans –cehennemden kurtulmanın ve geri dönmemek üzere yeni, daha güzel bir hayata ulaşmanın tek fırsatı– olduğunu anlıyor; o hayata adım atabilmek için kızından vazgeçmesi gerekiyorsa onu da yapacak, çünkü başka seçeneği

olmadığını biliyor. Baumgartner'ın annesi, o ikinci kocanın ister zengin olsun ister fakir, seviyorum dediği bir kadını çocuğu hakkında böyle bir karar vermek zorunda bıraktığı için pisliğin teki olduğunu söylüyor. Bu hikâyede nefret edilecek biri varsa, o adamdan nefret etmelisin Sye, diyor. Annem bana korkunç bir şey, bencil ve utanılacak bir şey yapmadı demiyorum, ama en azından bunu neden yaptığını anlayabiliyorum ve bu konuyu yıllarca düşündükten sonra belki de en iyi seçenek buydu, belki onun yanında büyümediğim için şanslıydım diyorum. Annem yerine, dünyanın en iyi, en sevecen insanı Joseph Amcam vardı ve sana yüzlerce kez söylediğim gibi sonunda her şey yoluna girdi. Çok güzel bir çocukluğum oldu, dolu dolu ve mutlu yıllar geçirdim, annemin de bunda hiçbir rolü olmadı. Annem, bir filmdeki tek bir sahnede görünen sonra da beğenilmediği için filmden çıkarılan bir oyuncu gibiydi. Hani ne derler? Filmde rolü olan biri, sinemada oynayan filmde görünmüyor.

Kurgu odasında yere düşüp öldü, deniyor.

Hah, tastamam öyle. Annem kurgu odasında yere düşüp öldü.

Baumgartner, annesinin amcasıyla mutlu olduğundan ve iyi bakıldığından emindi, çünkü öyle olamasa annesi o güçlü, aklı başında, sağduyulu kadın olamazdı. Belki Joseph Amca'yla ilgili hikâyeleri biraz abartmış, belki çocukluğunu, Viktoryen melodramlardaki efsanevi mucizeler sonucunda, merhametli, basit bir insanın iyiliği sayesinde kurtulan kimsesizlere benzetmiştir; ama şimdi bunların hiç önemi yok çünkü on altıncı ile on yedinci doğum günleri arasında bir yerde elli dört yaşındaki Joseph Amca'nın fabrikada çift vardiya çalıştıktan sonra çok şiddetli bir kalp krizi sonunda ölmesi üzerine üç yaşından sonra yaşadığı gerçek ya da hayalî cennet bir anda yok oluverdi. Bu, ömründeki hiç olmadığı kadar

büyük, babasının ölümüyle ya da annesinin ortadan kaybolmasıyla karşılaştırılamayacak kadar büyük bir kayıptı; çünkü artık kaçınılmaz olarak bir başınaydı, arkadaşları olan ama akrabaları olmayan, akıl danışacağı bir büyüğü olmayan yapayalnız bir kızdı. En beteri de artık Joseph Amca'nın olmamasıydı, ama o öldükten sonra bile kızı düşünüyor, kolluyor, kendisinin olmadığı yaşam düzenine olabildiğince sancısız geçmesini sağlıyordu. Joseph, gençliğinde Amerika'ya yeni geldiği sırada Yidiş[1] dili konuşan göçmenlerin kurduğu Der Arbeiter Ring –İşçi Çevresi– adındaki yardım derneğinin aidatlarını eksiksiz ödeyen sadık bir üyesiydi; ödediği aidatlar cenaze masraflarını ve düşük maliyetli hayat sigortasını karşıladığı için, Baumgartner'ın annesi, Joseph'in cenaze masraflarını ödemek zorunda kalmadığı gibi, hayat sigortası poliçesi karşılığında da altı bin dolarlık çek aldı – bunlar, okul çıkışında devam ettiği tiyatro, müzik ve dikiş programlarını düzenleyen, Joseph Amca'nın onu dokuz, on, on bir ve on iki yaşlarındayken peş peşe dört kez dörder hafta gönderdiği Hopewell Junction'da Sylvan Gölü kıyısındaki Kinder Ring yaz kampını kuran soylu ve cömert İşçi Çevresi'nden kapkara ve umutsuz dünyasına gelen iki mucizeydi; annesi o kampta ömrünün en güzel yazlarını geçirdiğini defalarca anlatmıştı Baumgartner'a.

Baumgartner 1935 yılının o Hazin aylarında annesinin çektiği yalnızlığı düşününce şimdi bile içi sızlıyor. İleride nereye yönlendirileceği hakkında ancak belli belirsiz bir fikri olan ve günden güne yaşamaya çalışan on altısında lise öğrencisi bir kızın yaşamı bir gün içinde değişiverdi, bir başına kaldı, kendisiyle ilgili kararları kendisinin alması ve o yaşında hazırlıksız olduğu yetiş-

1. Aşkenaz Yahudilerinin, İbranice ve Almancanın karışımından oluşturduğu Yüksek-Almanca dil grubunda yer alan bir dildir. (Ç.N.)

kinliğe bir anda geçmesi gerekti. Shephard Bulvarı'ndaki evde Joseph Amca'nın eşyaları arasında yaşamaya devam etti, ama yıl sonunda hayatı tamamen değişti. Lisede en iyi dersleri matematik, fen, müzik, sanat, ev ekonomisiydi; İngilizce, tarih ve Fransızca derslerinde ise zeki olmadığı için değil, okumakta zorlandığı ve ağır okuyunca da geri kaldığı için başarısızdı. Baumgartner annesinin disleksi hastası olduğunu sonradan keşfetti; ama hiçbir öğretmen bu sorunu fark etmemiş ya da ona yardımcı olacak hiçbir şey yapmamıştı; o yüzden de Ruth derslerde başarısız oldu, kendisinin *aptal* olduğunu düşünmeye başladı; her sabah kafasının içinde *aptal* sözcüğüyle okula gitti, omuzlarına çöken utanç duygusunun ağırlığı altında koridorlardan geçti ve o güzelim, neşeli Ruth Auster, çevresindekilerin anlam veremediği utangaç, özgüvensiz bir kız oluverdi. Joseph Amca'nın ölümünden üç ay sonra okulu bıraktı; ama okuldan ayrılmadan önce bir keresinde onu sınıftakilerin önünde gelmiş geçmiş en başarılı öğrencisi diye öven dikiş öğretmeni Mrs. Mancuso'yla uzun uzun konuştu. Tombul, anaç Mrs. M. onun ellerini tuttu ve konuşma boyunca hiç bırakmadı. Eğer profesyonel terzi olmak istiyorsa, meslek okulunda bir yıllık hızlandırılmış kursa kaydolmasını ya da herhangi bir yerde çırak olarak çalışmaya başlamasını önerdi. Baumgartner'ın annesi okula gitmeyip hemen çalışmaya başlamak istediğini, ama nerede çalışacağını bilemediğini söyledi. Mrs. Mancuso gülümsedi, Orası kolay yavrum, dedi.

İşçi Çevresi'nin yarattığı iki mucizeden sonra Mrs. Mancuso üçüncü mucize, onun kız kardeşi ve Newark'ın göbeğindeki Academy Caddesi'nde Madam Rosalie'nin Yeri'nin sahibi efsanevi terzi Rosalie McFadden da dördüncü mucize oldu; çünkü Baumgartner'ın da insanlık tarihi boyunca on trilyonuncu kişi olarak kabul ettiği

gibi, hepimiz birbirimize bağımlıyız ve hiç kimse başkalarının desteği olmadan hayatta kalamaz. Tıpkı Cuma ortaya çıkmamış olsa ölüp gidecek olan Robinson Crusoe örneği gibi.

Üç yıl sonra, patronunun, Baumgartner adında biriyle yaptığı yabana atılmayacak telefon konuşması sonucunda Ruth, Trocadero Moda Evi'nde başterzi olarak işe alındı. Kendisi iş değiştirmek istemiyordu, ama yaşlanan Madam Rosalie işi bırakıp kocasıyla birlikte Florida'ya yerleşecekti. Baumgartner'ın annesinin çok hoşlanarak anlattığı gibi, o mağazada bir işçi olarak *sıçrama yapmış*, en alt kademede terzi çıraklığından ünlü modacının yardımcılığına, onun güvenilir sağ kolu olmaya yükselmişti, ama şimdi mağaza kapanacağı için başka bir yere geçmenin zamanı gelmişti. Yeni işi, birçok yönden Madam Rosalie'nin modaya uygun, şık mağazasının yanında hayli sönük kalıyordu; o mağazanın banliyölerdeki zengin kadın müşterilerinden çoğu, her keseye uygun hazır giyim reyonlarının yanından geçip doğruca Madam Rosalie'nin kendilerine ısmarlama elbiseler, kızlarına gösterişli gelinlikler tasarladığı arka taraftaki odasına giderdi, o odada giysileri diken altı terzi kadının içinde Ruth ağır ama istikrarlı bir gelişmeyle parlamıştı. Trocadero'da ısmarlama giysi olmayacaktı, yine de orada çalışmak o sırada olabilecek en iyi seçenekti. Ücret iyiydi, mağaza evine yakın olduğu için yürüyerek gidip gelebilecek, böylece sabah, akşam işe gidiş ve çıkış saatlerinde kalabalık otobüslerde ayakta kalmayacak, maaşını kemiren yol parasından kurtulmuş olacaktı. Her halükârda orada uzun süre kalmayacağını hissediyordu; bir-iki yıl sonra California'ya gidip Hollywood stüdyolarından birinin kostüm bölümünde iş bulacaktı. Genç Baumgartner'a, Bir düşünün hele, diyecekti, Napoléon savaşlarıyla ilgili tarihî bir filmin kostümlerini yapacağım, Carole Lombard'ın William Powell'ın

kolunda New York'un sigara dumanı içindeki gece kulüplerinden birine giderken giyeceği daracık, parıltılı elbiseyi dikeceğim. Bu *harika* değil mi? Baumgartner da, Evet, *harika*, diyecek, ama gidip denemesi için onu yüreklendireceği yerde kız gerçekten giderse kendisi de hiç yaşamamış gibi olacağını düşünüp yerinden kımıldamadan ona gülümsemekle yetinecekti.

Babasının ölümünden sonraki o tuhaf, hüzünlü hafta boyunca Lyons Bulvarı'ndaki evin mutfağında her gece saatlerce otururlarken Baumgartner, annesini mağazayı ve binayı satmaya ve oradan çıkıp gitmeye razı etmek için epey dil döktü. Annesi o parayı hayat sigortasından gelecek paranın yanına koyunca istediği yere gidebilecek kadar birikimi olacaktı. Daha kırk altı yaşındaydı, gençti, hayat doluydu ve hâlâ gelecekle ilgili yüzlerce fırsat çıkabilirdi. Baumgartner, Newark'ın sönükleştiğini, yakında un ufak olacağını, annesi cesaret edip şimdi harekete geçerse, şehrin kötü günleri gelmeden önce buradan gitmiş olacağını anlattı.

Söylediklerin yanlış demiyorum Sye, ama nereye gideceğim? Naomi'nin okulu henüz bitmedi, önce onu düşünmek zorundayım, öyle değil mi?

Çok uzağa gitmen gerekmez. Kent sınırlarının dışına çıkıp Maplewood'a ya da Güney veya Batı Orange'a yahut Montclair'e taşınabilirsin. O kentlerin hepsinde iyi okullar var, Naomicik de oralarda burada olduğundan çok daha mutlu olacaktır. Ortada ters bir durum yok. Kendini kurtarmak için buradan gitmekle, Naomi'yi de kurtarmış olacaksın. Sonunda bu berbat evden kurtulacaksın.

Mağazayı kapatırsam Bella ne yapacak? Ya Cookie Castellanos? Ya geçen yıl işe aldığımız siyah kız Mary Bolton'a ne olacak? Kızın ilk işi, üstelik iyi iş çıkarıyor, onu öylece nasıl sokağa atabilirim?

Bella zaten sosyal sigortaya kayıtlı, sağlık sigortası yasası da bu yıl yürürlüğe gireceğine göre ondan da yararlanacak, yetişkin yeğenleri Aptal'la Şapşal da geri kalan açığını karşılarlar, olur biter. Cookie'yle Mary'ye gelince, mağazayı devralmak isteyen biri çıkarsa, sözleşmeye onların işten çıkarılmaması koşulunu koyarsın. Binayı satın alan mağazayı kapatmak isterse, onlara –altı aylık ücretlerinden az olmayacak meblağda– yüklü birer tazminat çeki verip şanslarının açık olmasını dilemekten başka yapabileceğin bir şey yok. İkisi de genç, kısa zamanda kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilirler.

Bu çok basitmiş, çok kolaymış gibi anlatıyorsun.

Evet, çünkü çok basit, çok da kolay.

Peki ben ne olacağım? Büyük bir banliyö evinde hiçbir şey yapmadan oturup Naomi'nin okuldan gelmesini mi bekleyeceğim? Halıları mı süpüreceğim? Yoksa iskambil falı mı açacağım? Kafayı çekip çekip ayyaş mı olacağım? Kendimi bildim bileli çalıştım Sye, on altı-on yedi yaşından beri çalışıyorum, bu mağazayı yürütmek benim bütün hayatım. Senin mağazaya pek önem vermediğini biliyorum, babanın da bir yanıyla mağazadan nefret ettiğini biliyorum; ama Trocedaro Moda Evi modayı izlemeyen kadınlara hitap eden sıradan bir giyim mağazası olsa bile, o kadınlar gerçek ve sokağa çıktıklarında kendilerini iyi giyimli hissetmeye hakları var. Ben yıllardır bunu yapıyorum; o sıradan elbiseleri alıp albenili hale getirmek için üzerlerinde ufak tefek değişiklikler yaparak kadınların kendilerini çekici hissedebilecekleri kıyafetler haline getiriyorum; insan kendini çekici bulursa özgüvene kavuşur; işte o yamru yumru orta yaşlı kadınlara kendilerini iyi hissettirmek bir hizmet, bir tür *mitzvah* sayılır, ben de burada yaptıklarımla gurur duyuyorum Sye ve değmeyecek şeylerle uğraşarak yeteneğimi boşa harcadığımı hiç düşünmüyorum, çün-

kü kim olursa olsun, her insan, üzerinde uğraşmaya değer biridir.

Onu biliyorum anne. Ama ben artık havlu atmanın zamanıdır diye düşünüyorum. Bir yanda mağaza var, ama öte yanda da Newark meselesi var, göz açıp kapayıncaya kadar o yardım ettiğin kadınlar buradan taşınacak; o zaman sana, mağazaya, Naomi'ye ve önem verdiğin her şeye ne olacak? Sana yalvarıyorum, buradan taşın, her şeyi satıp sav ve git, başka bir yere yerleştikten sonra yeniden işini kurar istediğin kadar uzun süre çalışırsın. Bir Hollywood stüdyosunda çalışma hayalini anımsıyor musun? O stüdyolar yok artık, hepsi bitti, ama sen kostüm tasarımı yapmak istiyorsan şu sıralarda New York'taki tiyatrolardan çok iş çıkar, hem yalnızca Broadway'dekilerden değil, Off-Broadway ve Off-Off Broadway ve Off-Off-Off Broadway tiyatroları da var. New York'ta bir bağlantı kurup o işe başlayabileceğinden eminim, ama şu anda tiyatro işi beni aşar diyorsan, Madam Rosalie'yi ve banliyö kentlerinden gelen müşterilerini hatırla, az önce sözünü ettiklerimin yanı sıra daha yirmi yedi kadar banliyöde yaşayan pek çok zengin var, oralarda bir yerde mağaza açarsan paraya para demezsin, göz açıp kapayana kadar altından kalkamayacağın kadar iş gelir.

Baumgartner'ın annesi gülmeye başladı. Babasının ölümünden beri ilk kez kahkaha atıyordu, sonra, Birkaç yıl önceki gelinlik olayını anımsıyor musun? dedi.

Nasıl unuturum, ömrümde hiç o kadar gülmemiştim.

Seni o duruma soktuğum için kusuruma bakma Sye, ama yardım isteyebileceğim başka hiç kimse yoktu. Cookie çok kısa boyluydu, Mary'den önceki kız da çok şişmandı. İşi yetiştirmek için zaman daralmıştı, ben de gelinliği son provaya hazırlamak zorundaydım. Kaç yaşındaydın o zaman?

On dört.

On dört ve hızla boy atmaya başlamıştın, o sırada 1.68-1.70 olmuştun, incecik gelinle hemen hemen aynı boyda, aynı yapıdaydın, bir memelerin eksikti tabii; provaya hazırlamam için gelinliği giymeni rica ettim, önce olmaz dedin, ama bir kez daha söyleyince, O kadar önemliyse tamam, dedin. En güzel tarafı da bana kızmadın. Gelinliği giydin, iki saniye sonra da kıkır kıkır gülme nöbetine tutuldun.

On bir ya da on iki yaşındayken izlediğim bir filmi düşünüyordum. *Bazıları Sıcak Sever*, hani Jack Lemmon' la Tony Curtis'in kadın kılığına girdiği, Marilyn Monroe' nun yarı çıplak gibi göründüğü bir elbiseyle boy gösterdiği film, ben de Susan Scheartzman'ın gelinliğini giymiştim, çok utandığım, ne yapacağımı bilemediğim için de çılgınca gülüyordum; tam provayı bitireceğimiz sırada odaya kim girse beğenirsin!

Senin güldüğünü duymuş olmalı, ne oluyor diye merak edip aşağıya inmişti.

Ve dedi ki: Lanet olsun Ruth, oğlanı ne hale sokuyorsun öyle!

Sen de beni kurtarmak için dedin ki: Merak etme baba, okul müsameresinde *Bazıları Sıcak Sever*'i oynayacağız, yarınki oyuncu seçmeleri için hazırlanıyorum. Acaba seçmelere Jack Lemmon'ın rolü için mi katılayım, Tony Curtis'in mi, ne dersin?

Ve ömrümde olsa olsa beşinci ya da altıncı kez tanık olduğum bir şey oldu, baban kahkahadan kırılmaya başladı.

Ve gülmesi bitince bizi tepeden tırnağa süzüp, Kimse mükemmel değildir, dedi.

Sonra da istifini bozmadan üst kata çıktı.

Bu öğleden sonra Baumgartner üçüncü ya da dördüncü kez düşüncesini yarıda kesip gökyüzüne bakıyor. Güneşin önünden geçen yoğun bir bulut bir süre göğü

karartınca Baumgartner bu ani atmosfer değişikliği üzerine çevresiyle yeniden bağ kurmak ya da düşündüklerini özümsemek için bakışlarını bahçede gezdiriyor; niyetinin o iki seçenekten hangisi olduğunu kestiremiyor, ama sandalyenin rahat olmadığını, sırtının ağrıdığını, bacaklarının uyuştuğunu fark ediyor, ayağa kalkıp birkaç saniye kollarını esnetiyor, bacaklarını sallıyor, birkaç yıldır yapamadığı bir şeyi yapmak, ayak parmaklarına dokunmak için eğiliyor, parmakları baldırının yarısından daha aşağı inemese de bu hareket rahatsız sandalyede kıpırtısız oturmanın uyuşukluğunu alıp rahatlatıyor, doğrulup yeniden eğiliyor, hareketi son olarak bir kez daha yineliyor. Artık bulut uzaklaştığı için güneşin önü kapalı değil, ama ışık biraz değişmiş, bu fark edilmeyecek kadar ufak değişiklik ışığa bir derinlik, bir yoğunluk katmış; Baumgartner bir yerlerde olması gerektiğini düşündüğü daha rahat bir sandalye bulmak için bahçede dolanırken akşamın sandığından daha hızlı yaklaştığını, çok geçmeden güneşin daha dik bir açıyla alçalacağını ve aydınlattığı dünyanın bakmaya doyulmaz bir kızıllığa bürüneceğini, gece bastırınca yavaş yavaş gölgelenip karanlıkta kaybolacak şeylere son bir soluk vereceğini fark ediyor. Bu arada başka bir sandalyeyi deniyor, o sandalye ilkinden de rahatsız çıkıyor. Bir sandalyeyi daha yokluyor, onu da beğenmeyince ilk oturduğu sandalyeye gidiyor, sandığı kadar rahatsız olmadığını görünce oturuyor, yeniden ağır ağır, metodik bir biçimde soluk alarak zihninin bu sefer onu nerelere götüreceğini soruyor kendine.

Düşünceleri onu Anna'nın yüzünün hayaline götürüyor; Anna gözyaşları içinde Baumgartner'ın annesinin evindeki salona giriyor ve ona annesinin öldüğünü haber veriyor. Baumgartner, ölüm döşeğindeki annesinin yanında aralıksız on iki saat oturduktan sonra biraz kestirmek için salondaki kanepeye uzanmıştı, daha önce yatıp din-

lenmiş olan Anna yatak odasında kalmış ve Baumgartner'ın annesinin ölüşünü izlemişti. Pankreas kanseriydi annesi. Altı ay içinde iğne ipliğe dönmüş ve işte altmış iki yaşında ölüp gitmişti.

Kansere yakalanıncaya kadar kendine yeni bir yaşam kurmuştu; Baumgartner'ın babasının ölümünden on sekiz ay ve Newark'la ilgili kehanetinin çok daha ölümcül ve dehşetli biçimde gerçekleşmesinden bir yıl önce, 1966'ta Lyons Buvarı'ndaki mağazayı satmış; inatçı, bocalayan, çoğunlukla mutsuz, ama lisenin son iki sınıfında durulmaya başlayan Naomi'yle birlikte Montclair'de iki katlı, ufak bir eve yerleşmişti; o sırada da Baumgartner'ın anımsadığı kadarıyla 1969'da uzmanlık alanı zengin ebeveynin kızları için tasarlanmış gösterişli gelinlikler olan, ama bunun yanı sıra hem kadın hem erkek giysileri yapan Madam Ruth Moda Evi'ni açmış; Cookie ve Mary onun yanında çalışmaya başlamış, hatta evlenip çocuk sahibi olduktan sonra bile çalışmaya devam etmişlerdi; annesinin son haftalarında Cookie ve Mary'yle birlikte, evlenip bir yaşında kızı olan Naomi de evdeydi. Annesi ihtiyarlamaya fırsat bulamadan öldü, ama Anna'yı yıllarca tanıyacak, Anna'yı yıllarca sevecek, bebek torunu Barbara'yı da görüp sevecek kadar uzun yaşadı. Baumgartner'ın bildiği kadarıyla, bütün o yıllar boyunca, annesinin hayatında hiç erkek olmadı, yeniden evlenmek şöyle dursun, bir flörtü bile yoktu. 1970'lerde birkaç yıl, Maggie Waldman adında kendisinden daha yaşlı bir kadınla yakın dostluk kurdu, ama Baumgartner o arkadaşlığın yapısını hiç çözemedi. Annesinin mutluluğu adına ikisinin sevgili olmalarını umuyordu, ama Maggie Waldman annesinden üç yıl önce öldü, Baumgartner da aralarındaki ilişkinin ne olduğunu asla öğrenemeyecek.

Baumgartner'ın düşünceleri, annesinin ömrünün sonundan yaşamının başına oradan da daha önceki yılla-

ra ve yüzyıllara kayıyor ve birdenbire iki yıl önce Ukrayna'ya yaptığı yolculuğu ve babasının doğduğu şehirde geçirdiği günü anımsıyor. Uluslararası PEN'in o yıl Lviv'de yapılan yıllık kongresinde düzenlenecek birkaç panelde konuşmacı olarak davet edildi; sadece panellere katılıp dünyanın dört bir yanından gelen PEN temsilcileriyle tanışmanın yanı sıra bir öğleden sonra vakit bulup güneye doğru iki saatlik yol yaparak büyükbabasının şehrini de ziyaret edebilecekti. O ziyaret sırasında, eve döndüğünden beri yazmak istediği ama kitabını yetiştirmeye çalıştığı için yazamadığı birtakım olağandışı şeyler geldi başına; ama şimdi annesinin anıları canlanınca birden sandalyeden fırlıyor, ikinci kata, bir buçuk saat önce çıktığı çalışma odasına dönüyor. *Çarkın Gizemleri*'yle ilgili taslakları, düzeltileri ve notları bir kenara itiyor, kitabını yazmaya ara veriyor ve 21 Eylül 2017'deki İvano-Frankivsk'e yaptığı yolculuğu yazmaya başlıyor. Birkaç saat çalışıyor, karnı guruldamaya başlayıp akşam yemeğine ininceye kadar yazmaya ara vermiyor; ertesi gün yine akşam yemeğine kadar yazmaya devam ediyor. Yazacaklarını bitirdiğini düşünüyor, ama ertesi sabah son bir kez kontrol etmek için çalışma odasına gidiyor, yazım hatalarını ve cümle düşüklüklerini düzeltmek, yazı akışının ritmini geliştirmek, o akıl karıştırıcı, kısa metne son dokunuşları yapmak için üç saat daha harcıyor.

STANİSLAV'IN KURTLARI

Bir olayın gerçek olarak kabul edilmesi için gerçek olması mı gerekir, yoksa varsayılan olayın gerçekliğine duyulan inanç mı onu gerçek yapar? Ve o olayın gerçekten olup olmadığını araştırmak için gösterdiğiniz çabalara karşın, bir belirsizlik çıkmazına girer de, Batı Ukrayna'da, İvano-Frankivsk kentindeki

bir kafenin terasında anlatılan bir hikâyenin az bilinen ama kanıtlanabilir bir tarihsel olaya mı dayandığından, yoksa bir efsane ya da bir palavra veya babadan oğula aktarılan asılsız bir söylenti mi olduğundan kuşkuya düşerseniz ne olur? Daha da önemlisi, anlatılanlar küçük dilinizi yutturacak kadar şaşırtıcı ve çarpıcıysa ve de dünya görüşünüzü değiştirdiğini, geliştirdiğini, derinleştirdiğini hissediyorsanız, hikâyenin gerçek olup olmamasının ne önemi olur?

Birtakım koşullar 2017 Eylül'ünde Ukrayna'ya gitmemi gerektirdi. Halletmem gereken iş Lviv'deydi, ama bir boş günümde iki saatlik yol yaparak güneye inip annemin babasının 1880'lerin başında doğduğu İvano-Frankivsk'te yarım gün geçirdim. Oraya gitmemin merak dışında bir nedeni yoktu, buna yapay bir sıla özleminin çekiciliği de diyebiliriz, çünkü büyükbabamı ömrümde hiç görmediğim gibi hakkında bildiklerim de yok denecek kadar az. Ben doğmadan yirmi sekiz yıl önce ölmüş, yazıya dökülmeyen, anımsanmayan geçmişten kalma bir gölge adamdı; 19. yüzyılın sonlarında ya da 20. yüzyılın başlarında terk ettiği kente giderken bile çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği yerin, benim yarım günümü geçireceğim yer olmadığını biliyordum. Yine de gitmek istedim, şimdi geçmişe bakıp gitmek isteyişimin nedenlerini düşününce ortaya belki de kanıtlanabilir tek bir gerçek çıkıyor: O yolculuk beni Doğu Avrupa'nın kanlı topraklarından, 20. yüzyıl soykırımının dehşet bölgesinden geçirecekti, bana soyadımı veren o gölge adam, dünyanın o bölgesini terk etmemiş olsaydı ben de dünyaya gelmeyecektim.

Oraya gitmeden önce kente 1962'de (Ukraynalı şair İvan Franko anısına) İvano-Frankivsk adının verildiğini, dört yüz yıllık geçmişi olan kentin Polonya, Almanya, Ukrayna ya da Sovyet yönetiminde olmasına bağlı olarak Stanislawów, Stanislau, Stanislaviv ve Stanislav adlarını taşıdığını biliyordum. Önce bir Polonya kentiyken Habsburg kentine dönüşmüş, Habsburg kenti Avusturya-Macaristan kenti olmuş, Avusturya-Macaris-

tan kenti Birinci Dünya Savaşı'nın ilk iki yılında Rus, daha sonra yine Avusturya-Macaristan kenti, savaştan sonra kısa bir süre Ukrayna, sonra Polonya, daha sonra (1939 Eylül'ünden 1941 Temmuz'una kadar) Sovyet kenti olmuş, sonra (1944 Temmuz'una kadar) Almanya kontrolünde kalmış, ardından Sovyet kenti ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra da Ukrayna kenti olmuş. Büyükbabam doğduğu sırada kentin nüfusu on sekiz binmiş, (dedemin oradan ayrıldığı yaklaşık tarih olan) 1900'de kentte yarısı Yahudi olmak üzere yirmi altı bin kişi yaşıyormuş. Ben gittiğim zaman şehirde yaşayanların sayısı iki yüz otuz bine yükselmişti, ama Nazi işgalindeki yıllarda yarısı Yahudi yarısı Yahudi olmayan kişilerden oluşan nüfus seksen binle doksan beş bin arasındaymış; kente gitmemden yirmi beş-otuz yıl önce öğrendiğime göre, 1941 yazındaki Alman işgalini izleyen sonbaharda on bin Yahudi yakalanıp Yahudi mezarlığında öldürülmüş, geri kalan Yahudiler Aralık ayında bir gettoya kapatılmış, onların içinden on bin kişi daha Polonya'daki Belźec ölüm kampına gönderilmiş, 1942 yılı boyunca ve 1943 başlarında Almanlar, Stanislau'da sağ kalan Yahudileri birer birer, beşer beşer, yirmişer yirmişer olmak üzere kentin çevresindeki ormanlara götürüp öldürmüşler, geride tek bir Yahudi kalmayıncaya kadar öldürmüşler, öldürmüşler, öldürmüşler – enselerine atılan tek kurşunla katledilen on binlerce insan, öldürülmeden önce kendilerine kazdırılan ortak çukurlara gömülmüş.

Lviv'de tanıştığım kibar bir hanımefendi yolculuğumu ayarladı, İvano-Frankivsk'te doğup büyüdüğü ve hâlâ da orada yaşadığı için nereye gitmem, neleri görmem gerektiğini biliyordu, hatta bizi oraya götürecek bir şoför bulma zahmetine bile girdi. Ölüm korkusu nedir bilmeyen o çılgın genç şoför, iki şeritli yolda otomobil yarışı filmi için yapılan oyuncu seçmelerine katılıyormuş gibi gaza bastıkça basıyor, karşıdan bize doğru arabalar gelirken bile önümüzdeki her otomobili sollamak için soğukkanlılıkla direksiyonu kırıp ilerliyordu, yol

boyunca birkaç kez 2017 sonbaharının bu kasvetli ilk gününün dünyadaki son günüm olacağını sandım ve büyükbabamın yüz yılı aşkın bir süre önce terk ettiği şehri görmek için bunca yol teptiğim halde oraya varmadan ölmemin ne kadar yerinde bir rastlantı olacağını düşündüm.

Neyse ki trafik çok yoğun değildi, yolda az sayıda hızlı giden arabalar ve daha ağır ilerleyen kamyonlar vardı, bir yerde de koca saman balyalarıyla yüklü, ağır ilerleyen kamyonlardan on kat daha yavaş yürüyen bir at arabası gördük. *Babuşka* denilen başörtüsü bağlamış, kalın bacaklı, şişman kadınlar ellerinde yiyecek dolu naylon torbalarla yolun kenarında yürüyorlardı. O naylon torbalar olmasa pekâlâ iki yüz yıl öncenin figürleri, 21. yüzyıla uzanacak kadar direnen eski bir geçmişe saplanıp kalmış Doğu Avrupalı köylü kadınları sanılabilirlerdi. On-on iki ufak kasabanın eteklerinden geçtik, iki yanımızda yeni hasat edilmiş büyük tarlalar vardı; ama yolun yaklaşık üçte ikisini geçtikten sonra kırsal manzara birden ürkütücü bir ağır endüstri bölgesine dönüşüverdi, çevrenin en çarpıcı simgesi de solumuzda yükselen devasa bir enerji santraliydi. Yanımdaki o kibar hanımefendinin anlattıklarını yanlış anlamadıysam, o büyük santral, Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkelerinin bütün elektrik tüketimini karşılıyormuş. Doğu ile Batı arasındaki o soykırım topraklarında yer alan sekiz yüz mil genişliğindeki tampon devletin işte böyle çelişkili gerçekleri var; çünkü Ukrayna bir yandan ışıkları yakan, hayatı ve üretimi sürdüren elektrik enerjisini akıtırken, öte yandan da küçülen ve savaşla sıkıştırılan topraklarını savunmak için kan akıtmaya devam ediyor.

İvano-Frankivsk çok hoş bir yerdi, kafamda canlandırdığım dağılmaya yüz tutmuş kent enkazıyla yakından uzaktan ilgisi yoktu. Biz varmadan birkaç dakika önce bulutlar açılıp güneş parlamaya başlayınca sokaklarda ve meydanlarda dolaşanlar çoğalmıştı; kentin temizliği ve düzeni beni şaşırttı, geçmişe saplanıp kalmış bir taşra kasabası değil, kitapevleri, tiyat-

roları, lokantaları, yeni ve eski mimariyi zevkli bir biçimde kaynaştıran yapılarıyla modern bir ufak şehirdi; geçmiş ise şehrin Polonyalı kurucuları ve Habsburglu fatihleri tarafından 17. ve 18. yüzyıllarda yaptırılan binalarda ve kiliselerde yaşıyordu. Ben şehri iki-üç saat gezdikten sonra dönmeye niyetliydim, ama geziyi ayarlayan kibar hanımefendi, oraya gidiş nedenimin büyükbabamla ilgili olduğunu anladı ve büyükbabam Yahudi olduğu için kentteki bir hahamla, İvano-Frankivsk'in geriye kalmış son sinagoğunun ruhani lideriyle görüşmemin yararlı olacağını düşündü – sinagog 20. yüzyılın başlarında zevkle tasarlanmış, İkinci Dünya Savaşı'nı birkaç önemsiz hasarla atlatabilmiş ve o hasarların çoktan onarıldığı kunt bir yapıydı. Ne düşündüğümü bilmiyorum, ama hahamla konuşmaya hiç itirazım yoktu; çünkü o, ailem hakkında, dört yana dağılmış, ölüp gitmiş ve doğum kayıtları son yüz yıl içinde bir bomba ya da bir yangın veya kraldan çok kralcı bir bürokratın imzası yüzünden bilinenlerin dünyasından yok olmuş adsız ve görünmez atalar topluluğu hakkında bir şeyler anlatabilecek, anlatma olasılığı olan yeryüzündeki tek kişi olabilirdi. Hahamla görüşmenin yararsız bir iş ve en başta beni o kente götüren sahte sıla özleminin bir parçası olduğunun farkındaydım; ama oraya gittiğime ve bir daha hiç dönmeyeceğim o kentteki tek günüm olduğuna göre hahama birtakım sorular sormanın ve cevap alıp alamayacağımı görmenin bir sakıncası yoktu.

Hiçbir cevap alamadım. Sakallı, Ortodoks haham bizi ofisine buyur etti, ama zaten bildiğim bir şeyi –Auster adının Stanislav Yahudileri arasında yaygın bir ad olduğunu ve başka hiçbir yerde görülmediğini– söylemekten öte hiçbir şey anlatmadı; bir de Almanların eline geçmemek için üç yıl bir delikte saklanıp oradan aklını yitirmiş olarak çıkan ve ölünceye kadar iyileşmeyen Auster soyadlı bir kadınla ilgili kısa bir savaş hikâyesi aktardı. Haham, görüşme boyunca masasının üstündeki naylon torbadan peş peşe çıkardığı çok ince sigaralardan

birkaç nefes çektikten sonra söndüren ve peşinden hemen yenisini yakan, gergin, telaşlı, davranışları dostça da düşmanca da olmayan, kafası karışık, aklı başka yerde ve anladığım kadarıyla Amerikalı bir turistle ve görüşmeyi ayarlayan kadınla ilgilenemeyecek kadar kendi meseleleriyle meşgul biriydi. En iyimser hesapla bugün İvano-Frankivsk'te yaşayan Yahudilerin sayısı iki ya da üç yüzü geçmiyor. İçlerinden kaçının dinî görevlerini yerine getirip getirmediği ya da sinagoğa gidip gitmediği bilinmiyor, ama hahamla buluşmadan bir saat önce tanık olduğum kadarıyla sayıları çok azalmış olan Yahudilerin de ancak çok küçük bir azınlığı sinagoğa gitmeye devam ediyor. Benim oraya gidişim dinî takvimin en önemli günlerinden biri olan Roş Aşana[1] Bayramı'na rastladı; yeni yılı karşılamak için sinagogda çalınan şofar borusunun[2] tınılarını dinlemeye on üçü erkek ikisi kadın olmak üzere yalnızca on beş kişi gelmişti. Batı Avrupa ve Amerika'daki Yahudilerin bayram kıyafetlerinin aksine, erkekler koyu renk takım elbise giyip kravat takmak yerine naylon rüzgârlıklar giymiş, başlarına da kırmızı ve sarı beyzbol kasketleri geçirmişlerdi.

Sinagogdan çıktıktan sonra bir-bir buçuk saat kadar, belki biraz daha uzun süre dolaştık. O kibar hanımefendi saat dörtte bir başkasıyla, yıllarca kentin tarihini araştırmış olan İvano-Frankivsk'li bir şairle randevu ayarlamıştı; o saate kadar daha önce görmediğimiz yerleri görmek için vaktimiz vardı, biz de hızlıca dolaşarak kentin büyük bölümünü gezdik. O sırada güneş parlayıp hava iyice ısındı, o güzelim eylül aydınlığında büyük bir meydana geldik ve kendimizi İvano-Frankvisk'in Stanislau adını taşıdığı dönemden kalma en güzel Habsburg yapısı sayılan, 18. yüzyıl barok tarzındaki Kutsal Diriliş Katedrali'nin karşısında bulduk. Batı Avrupa'daki kent ve kasabalar-

1. Yahudiler tarafından kutlanan yeni yıl. (Ç.N.)

2. Genellikle keçi veya koç boynuzundan yapılan ve Yahudiler tarafından kullanılan geleneksel enstrüman. (Ç.N.)

da ziyaret ettiğim başka güzel kiliseler ve katedrallerde gördüğüm gibi burada da ellerinde kameralarıyla dolanan birkaç turist dışında kimse olmayacağını tahmin ettim. Yanılmışım. Ne de olsa burası Batı Avrupa değil, bir zamanlar Sovyetler Birliği olan toprakların en batı, eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun da en doğu ucundaki Galiçya eyaletinin bir kentiydi ve Roma-Katolik ya da Rus-Ortodoks değil de Yunan-Katolik olan kilise neredeyse yarı yarıya doluydu, oradaki insanların hiçbiri de turist ya da barok mimarisi uzmanları değil, vitraylı pencerelerden süzülen eylül ışığıyla aydınlanmış o kocaman taş mekânda dua etmeye, vecde gelmeye ya da Tanrı ile hasbıhale gelmiş yerli halktan insanlardı. Yüz, belki de iki yüz kişi vardı ve o büyük, sessiz kalabalığın bana en çarpıcı gelen yanı gençlerin çoğunlukta olmasıydı, oradakilerin yarıdan fazlasını başlarını öne eğerek sıralarda oturan ya da dizlerinin üzerine çökerek ellerini kavuşturup başlarını yukarıya kaldıran ve gözlerini vitraylardan süzülen ışığa diken yirmili yaşlarında kadın ve erkekler oluşturuyordu. Havanın olağanüstü güzel olması dışında diğer günlerden hiç farkı olmayan sıradan bir hafta içi günüydü ve o güneşli, sıcak öğle sonrasında işe gitmek, açık hava kafelerinde oturmak yerine ellerini kavuşturup başlarını yukarıya kaldırarak dua eder pozda taş zemine diz çökmüş gençler Kutsal Diriliş Kilisesi'ni dolduruyordu. Önce sigaranın birini söndürürken diğerini yakan haham, sonra kırmızı ve sarı beyzbol kasketleri, şimdi de bu.

Hahamın ve sarı beyzbol kasketlerinin ardından katedralde gördüklerimden sonra şairin de Budist çıkması, bana son derece akla yakın geldi. Üstelik şair, 1970'lerde başlamış New Age akımındakiler gibi Zen hakkında birkaç kitap okuyup Budist olan biri değil, bu inancı yıllardır kabullenmiş, Nepal'deki bir manastırda geçirdiği üç aylık süreçten yeni dönmüş, ciddi bir adamdı. Dahası bir şairdi, dahası büyükbabamın doğduğu kenti inceleyen bir öğrenciydi. Avrupalılar gibi giyinmiş, iriyarı, dolgun elli, cana yakın tavırlı, keskin bakışlı, anlayış-

lı biriydi, Budizme olan bağlılığını sadece bir geçiş süreci olarak nitelemesini olumlu bir işaret olarak yorumladım, o yüzden ona güvendim ve anlatacaklarının doğruluğuna inanacağımı hissettim. O görüşmeyi iki buçuk yıl önce yaptık; işin tuhafı aradan çok kısa bir zaman geçtiği ve konuştuklarımızı o zamandan beri hemen her gün düşündüğüm halde, şairin kurtlardan söz açmadan önce şehir hakkında anlattıklarının hiçbirini anımsamıyorum. Şair o hikâyeyi anlatmaya başlayınca geri kalan her şey belleğimden silinip gitti.

Stanislau-Stanislav-İvano-Frankisvk'in merkezinde, kentin en büyük meydanına, hiçbir arabanın girmediği, insanların hiç ses çıkarmadan farklı yönlere gidip geldikleri, güneş ışığıyla yıkanmış o büyük alana bakan bir kafenin terasında oturuyorduk, insanlar sessiz bir kitle halinde önümden geçerken ben de şairin anlattığı hikâyeyi dinliyordum. 1941 ile 1943 yılları arasında Yahudi nüfusun yarısının başına gelenleri bildiğimi belirtmiştim; ama şair, Müttefikler'in Normandiya'yı işgalinden sadece sekiz hafta sonra, 1944 Temmuz'unda Sovyet ordusu kenti ele geçirince sadece Almanların değil, Yahudilerin geri kalan yarısının da kenti terk ettiğini söyledi. İnsanlar oraya buraya, doğuya ya da batıya, kuzeye ya da güneye kaçışmışlar ve Sovyetler bomboş bir kenti, bir hiçlik yöresini fethetmiş. İnsanlar dört bir yana savrulmuş ve kentte kentin halkı yerine sadece kurtlar yaşıyormuş, yüzlerce, belki binlerce kurt.

Bunun korkunç olduğunu, en korkunç karabasanın dehşetiyle boy ölçüşecek kadar ürkütücü olduğunu düşündüm ve birden sanki kendi karabasanımdan ortaya çıkıyormuş gibi Georg Trakl'ın şiiri aklıma geliverdi – *Doğu Cephesi*, ilk kez elli yıl önce okuduğum, sonra ezberime yerleşinceye kadar defalarca yineleyip kendim için yeniden çevirdiğim, 1914'te yazılmış bir Birinci Dünya Savaşı şiiri, Stanislau'dan pek de uzak olmayan Galiçya kenti Gródek'le ilgili şiir şu kıtayla sona erer:

Dikenli yaban otları çevreler kenti.
Kanlı basamaklardan inen ay
Dehşete kapılmış kadınları kovalar.
Vahşi kurtlar dalar içeri kentin kapılarından.

Bu hikâyeyi nereden bildiğini sordum şaire.

Babasından duyduğunu, babasının bunu defalarca anlattığını söyledi ve 1944'te Sovyetler Stanislau'yu ele geçirip kentin adı Stanislav'a dönüştükten sonra, o sırada yirmili yaşlarında olan babasının askere alındığını ve kurtları öldürmekle görevli birliğin emrine verildiğini anlattı. Şimdi tam olarak anımsamıyorum ama o görevin birkaç hafta ya da birkaç ay sürdüğünü ve Stanislav yeniden insanların yaşayabileceği bir yer haline gelince Sovyetler'in kente askerî personeli ve ailelerini yerleştirdiğini söyledi.

Önümdeki meydana baktım, 1944 yazında nasıl olabileceğini, dört bir yana yürüyen onca insanın birdenbire ortadan kayboluşunu gözümün önüne getirmeye çalıştım ve kurtları, terk edilmiş kentte yiyecek aramak için ufak gruplar halinde meydanda dolaşan düzinelerle kurdu görmeye başladım. Kurtlar, karabasanın son noktası, savaşın yıkıcılığına yol açan aymazlığın en aşırı ucuydu; anlatılan olayın geçtiği o kanlı topraklarda üç milyon Yahudinin yanı sıra başka dinlerden ya da dinsiz olan sayısız sivil ve asker öldürülmüştü ve o kıyım sona erdiğinde vahşi kurtlar kentin kapılarından içeri dalmıştı. Kurtlar sadece savaşın simgeleri değildir. Onlar savaşın dölleri, savaşın tohumunu attığı varlıklardır.

Şairin bana anlattıklarının gerçekliğine inandığından eminim. O, kurtların gerçek olduğuna inanıyordu ve bunu bana anlatırken sesindeki o abartısız inanç yüzünden ben de hikâyeyi gerçek olarak kabul ettim. Şair kurtları kendi gözleriyle görmediğini itiraf etti, ama babası görmüştü ve bir baba doğru olmasa böyle bir hikâyeyi oğluna anlatır

mıydı? Anlatmazdı, dedim içimden ve o gün akşamüstü İvano-Frankivsk'ten ayrılıken, Ruslar Stanislav'ı Almanların elinden aldıktan sonra kısa bir süre kente kurtların egemen olduğuna ben de inanıyordum.

O günü izleyen haftalar ve aylar boyunca konuyu daha ayrıntılı araştırmak için elimden geleni yaptım. Lviv (geçmişteki adlarıyla Lvov, Lwów ve Lemberg) üniversitesindeki tarihçileri, özellikle de o bölgenin tarihi hakkında uzman bir kadını tanıyan bir arkadaşımla görüştüm; o kadın geçmişteki araştırmalarında Stanislav'daki kurtlarla ilgili hiçbir veriye rastlamadığını, şairin bana anlattıklarıyla ilgili tek bir kanıt bulamadığını söylemişti. Ancak 27 Temmuz 1944 günü Sovyet askerleri kente girerken çekilmiş kısa bir film bulmuş, o filmin video kopyasını bana gönderdiler, ben de onu şu anda oturduğum koltukta oturup izledim.

Filmde elli ya da yüz asker düzgün sıralar halinde Stanislav'a giriyor, kent halkından iyi giyimli, iyi besili ufak bir kalabalık da coşkuyla alkışlayarak onları karşılıyor. Sonra film aynı elli ya da yüz asker ile aynı iyi giyimli, iyi besili kalabalığı başka bir açıdan gösteriyor. Sonra yakın plan bir çekimle yıkılmış bir köprü yansıtılıyor ve film yine baştaki askerler ve onları alkışlayanlarla sona eriyor. O askerler gerçek asker olabilir; ama Sovyetler Birliği'nin kahramanlığını ve şefkatini yüceltmek niyetiyle planlanmış ama tamamlanamamış bu propaganda filminde tıpkı coşkuyla tezahürat yapan insanları aktörlerin canlandırdığı gibi, belli ki o gerçek askerlerden de asker rolü yapmaları istenmiş.

Filmde tek bir kurdun görünmediğini söylemeye bile gerek yok.

Bu da beni yine başladığım noktaya ve cevabı olmayan soruya götürüyor: Varsayılan bir olayın gerçek olup olmadığından emin değilseniz neye inanmanız gerekir?

Şairin bana anlattığı hikâyeyi doğrulayacak ya da yalanlayacak bir bilgi olmadığı için, ben şaire inanmayı seçtim. Ve gerçek olsalar da olmasalar da, kurtlara inanmayı yeğledim.

5

Şimdilik her şey durdu. Baumgartner *Çarkın Gizemleri*'nin son bölümünün son paragrafının son cümlesini yazdı; artık gelecek ay ya da daha uzun bir süre kitabı bitirdiğini, hatta en başta böyle bir kitap yazmaya giriştiğini bile unutması gerekiyor. Baumgartner, yazma süreci sonrasındaki bu dönemi *çöküş* ya da *Çakırkeyif Mrs. Dolittle* veya çocukluğundaki Coca Cola sloganı gibi *tazeleyen bir mola*[1] diye adlandırıyor. Bu, kitabın tamamlanması için gerekli bir sonraki adım; çünkü yazılma süreci olan birkaç yıl ya da daha uzun yıllar her gün, her gece kitapla iç içe yaşanınca, son noktayı koyma sırası geldiğinde artık yaptığınız işi değerlendirme, karar verme durumunda olamazsınız. Dahası, bu süreçte çok yakından aşina olduğunuz sözcükler kâğıt üzerinde hayatiyetini yitirir, onlardan tiksinir ve bir öfke ya da umutsuzluk nöbeti içinde yazdıklarınızı yırtıp atma noktasına gelebilirsiniz. Akıl sağlığınızı korumak ve o berbat metnin içinden ne kadarını kurtarabilirse kurtarmak için

1. Coca Cola'nın 1929'da kullanılmaya başlanan sloganı: *The Pause That Refreshes*. "Ferahlatan Bir Mola". "Ferahlatan" yerine kullanıldığı bağlama göre "tazeleyen", "serinleten" sözcükleri de kullanılabilir. Burada kitap metninin bir anlamda "dinlendirilip elden geçirilmesi" bağlamında kullanıldığı için "tazeleyen" sözcüğünü yeğledim. (Ç.N.)

kendinizi geri çekmek, o lanet metni yeniden ele aldığınızda ilk kez görüyormuşçasına yabancılaştırıncaya kadar bir kenara bırakmak gerekir.

Bu, 7 Numaralı Islahevi'nin üçüncü katındaki hücresinde cezasını çekmeye devam eden, müebbet mahkûmunun yıllar içinde aldığı birçok dersten biri.

O yüzden şimdilik her şey durdu ve Baumgartner yeni bir zoraki tembellik molasına başladı. Çoğu kez bu dönemleri, bir proje üzerinde yoğun çalışırken, bile isteye görmezden gelip elini sürmediği gündelik yaşamın sıradan, sıkıcı angaryalarını yerine getirmek için kullanır. Örneğin diş hekimine gitmek ya da kendisine yeni giysiler almak, bir buçuk yıl erteledikten sonra yıllık check-up için doktorun kapısını çalmak, yahut artık gereği kalmadığı için dört yüz on iki karton koliye koyup arka verandaya istiflediği –son on yıl içinde hayatına girip çıkmış bütün kadınlardan daha uzun süreli ilişkisi olan cesur UPS kuryesi, ışıltılı Molly'nin getirdiği– kitapları halk kitaplığına taşıtmak için Kamyonetli Adam diye tanınan yerel nakliyeciyi çağırıp Kierkegaard sonrası tasfiye işlemini tamamlamak gibi evde göze batan şeyleri temizlemek.

Oysa bu sefer hepsinden farklı, Baumgartner dişlerini temizletmek ya da ayakkabı almak gibi her zaman yaptığı işlerden çok başka planlarla, gözüpek planlarla coşuyor. Kitabının son cümlesini tamamlamasının üzerinden dört gün geçti. Hemen sonra iki yüz altmış bir sayfalık metnin kopyasını alıp çalışma masasının çekmecesine koydu ve bir ay ya da altı hafta, yani kasımın ortasına veya sonuna kadar yazdıklarına bakmama kararını aldı. Ama o günden iki gün sonra (17 Ekim 2019 günü), yani bugünden iki gün önce beklenmedik bir şey oldu ve o beklenmedik şeyin güçlü etkisiyle neşeli, canlı, ilhamlara açık Baumgartner kolları sıvayıp o sürprizin gerektirdiği işe girişti.

Sürpriz, Michigan'daki Ann Arbor'dan gelen mektuptu. Beatrix Coen adında birinin büyük boy zarf içinde doğrudan Baumgartner'ın Poe Yolu adresine gönderdiği tek aralıklı satırlarla yazılmış, iki sayfalık mektup, *Sayın Profesör Baumgartner*, diye başlayıp, Baumgartner'ın özel adresini nereden öğrendiğini açıklıyor, Michigan Üniversitesi İngilizce ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'ndeki master tezinin hocası, ortak tanıdıkları Tom Nozwitszki'den aldığını belirtiyordu. Baumgartner, hey gidi kıvırcık saçlı, şiş göbekli Tom, diye geçirdi içinden; Anna ile ikisinin yetmişlerin sonunda seksenlerin başında New School günlerindeki geveze arkadaşlarıydı; onlardan biraz küçüktü ve Anna'ya âşıktı, incitmeyen, zararsız bir flörttü, ama sözünü sakınmayan, çeşitli konularda bilgi sahibi, Amerikalı şairler, güncel olaylar, Black Mountain Üniversitesi'ndeki, New York School'daki tanıdıklar ve öteki arkadaşlar arasında döneklik yapanlarla, aşırı uçlara kayanlarla ilgili haberler veren, Baumgartner ile Anna'nın Princeton'a geçtikleri sırada Ann Arbor'a yerleşen ve Anna'nın kitabı üzerine en uzun, en ayrıntılı, en coşkulu eleştiriyi yazan kişiydi. Hâlâ arada bir mektup yazan, New York'a geldiğinde Baumgartner'ı aramayı asla ihmal etmeyen Tom Nozwitszki, anlaşıldığı kadarıyla Ms. Coen'i tanıdığını doğrulamak ve kadının bugünlerde bir mektup yollayacağını önceden haber vermek için geçen hafta Baumgartner'a bir e-posta göndermişti; ama Baumgartner kitabının son bölümünü yazmakla meşgul olduğundan, "gelen kutusu"nda birikmiş, okunmamış pek çok mesajı bilincinin karanlık bir köşesine ittiği için e-postayı fark etmemişti. O yüzden Ms. Coen'in mektubunu Tom'un onunla ilgili yazdıklarını okumadan okudu (çok zeki bir kadın... gelmiş geçmiş en iyi öğrencim... Anna'nın şiirlerini beğenen –nedendir bilinmez– zamana zaman bana Anna'yı anımsatan iyi bir düşünür ve yazar-

dır...). Ama Ms. Coen'in mektubu zaten birinin kendisine kefil olmasını gerektirmeyecek kadar etkiliydi ve Baumgartner mektubun son cümlesine geldiğinde ona derhal cevap vermesi gerektiğini anladı.

Ms. Coen doktora tezini Anna'nın yapıtları konusunda yapmak istiyordu, ama ortada sadece yüz on iki sayfalık bir kitap olduğu için, doktora tez jürisinin bunu kabul etmeyeceğinden korkuyordu. Böylece Baumgartner'a neden mektup yazdığını açıklıyordu: Ms. Coen, Anna'nın *Leksikon*'daki seksen sekiz şiirden başka çalışmaları olup olmadığını merak ediyordu. Öncelikle başka şiirleri, bunun yanı sıra da varsa düzyazıları ya da mektupları veya günceleri, not defterleri ya da yazı taslakları ve düzeltileri, yahut *Anna Blume'un kaygılandırıcı dehası* hakkında daha kapsamlı bilgi edinmesine yarayacak yayımlanmamış başka materyal olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Baumgartner bu sözcükleri okuyunca gülümsedi. Sonra şiirleri yayımlattığı için kendisiyle övünerek elini mutfak masasına vurup mektubu masaya bıraktı. Bu kız ciddi, dedi kendi kendine, doğru soruları soruyor. Ms. Coen, eğer gerçekten yayımlanmamış yazılar varsa, Baumgartner'ın bunları (Tom Nozwitszki'nin tahmin ettiği gibi) bir arşive mi devrettiğini, yoksa hâlâ Poe Yolu'ndaki evde mi sakladığını soruyor ve eğer öyleyse onu ziyaret etmek ve bir seferde tamamlayacağına inanarak eldeki bütün materyali elden geçirecek kadar bir süre orada takılmak için izin istiyordu. Tabii ki kalacağı yeri kendisi ayarlayacak, günde kaç saat, özellikle de Baumgartner'ın çalışmasını bölüp rahatsız etmemek için ona hangi saatlerde soru sorabileceği gibi koşullara uyacaktı.

Anna'nın kitabının yayımlanmasından sonraki yıllarda birçok mektup gelmişti, ama hiçbiri buna benzemiyordu; bu, şiirleri antolojiye almak isteyen, çevirisi olup olmadığını soran ya da Massachusetts veya Nebraskalı bir

lise öğrencisi kızın duygularını aktaran mektuplar gibi değil; yetenekli, genç bir biliminsanının Blume'un zihninde canlanan bütün katmanları kapsamlı bir incelemenin konusu yapmak için yıllarını vereceğini belirten bir mektuptu. Baumgartner fazlasıyla duygulandı. Bu mutluluğun ötesinde bir duygu, amaca ulaşmanın doygunluğuydu; sanki Baumgartner Redwing Yayınevi'nin dokuz yıl önce Anna'nın kitabını basmasından beri bilinçaltında böyle bir mektubun gelmesini beklemiş gibiydi, beklemek değil de belki diğer insanların uçsuz bucaksız gizemli âleminde Anna'nın dünyaya yaptığı katkıya değer verecek ve oturup ona mektup yazacak birinin çıkmasını umut etmişti. İşte o mektup gelmişti ve Baumgartner sadece son bir yıldaki bomboş, Judith'siz hayatın yakında sona ereceğini değil, aynı zamanda yaşamındaki her şeyin değişeceğini sezdi.

Beatrix Coen'in inceleyeceği çok sayıda yayımlanmamış yazı olduğunu söylemeye bile gerek yok, Baumgartner'ın da onu davet etmeye ve orada kalmak istediği sürece, incelemelerini onun yanında yapmak koşuluyla istediği kadar *takılmasına* izin vermeye niyetli olduğunu da belirtmeye gerek yok tabii. Dahası, Baumgartner, yirmi yedi yaşındaki doktora öğrencisinin Princeton'daki motellerin, otellerin, yatak-kahvaltı sunan pansiyonların yüksek ücretini karşılayamayacağını düşündü ve bölgenin başka yerlerinde gürültülü, kalabalık yollardaki ucuz ve kasvetli Motel 6 seçeneğini de değerlendirdikten sonra, onun yanında konaklamanın kızı masraftan, kendisini de huzursuzluktan kurtaracağına karar verdi; ama ikinci katta biri kendi yatak odası, biri çalışma odası yaptığı oda, biri de yatak odasının hemen yanındaki küçük konuk yatak odası olmak üzere sadece üç yatak odası vardı; kıza konuk yatak odasını vermek Baumgartner için de konuğu için de mahcubiyet ve rahatsızlığa neden olurdu:

Aynı banyoyu kullanmak ve her gece aralarındaki incecik duvarın iki yanında, birbirlerinden yaklaşık iki metre mesafede yatmak zorunda kalan iki yabancı olurlardı. Baumgartner uykusunda sırtüstü dönerse kesinlikle horlardı, genç Ms. Coen'in de horlayıp horlamadığını kim bilebilirdi? Öte yandan iki arabalık garajın saçak altındaki daire vardı, bir karyola, bir şifonyer, bir gardırop, açık mutfak, duşakabinli bir banyo ve portatif, büyük boy bir elektrik sobası olan iki kişinin rahatça kalabileceği bir yerdi. Baumgartner ile Anna, o evdeki ilk beş-altı yıllarında orayı yüksek lisans öğrencilerine kiralamışlardı; o paraya ihtiyaçları kalmayınca daireyi New York'tan uzun süre ya da hafta sonu kalmaya gelecek konuklarına ayırmışlardı. Anna'nın ölümünden beri o daire neredeyse Baumgartner'ın aklından çıkmıştı; eğer sorumluluk sahibi Mrs. Flores her yıl ilkbahar ve sonbaharda orayı temizlemekte diretmeseydi, bir zamanlar sevimli olan daire bir yarasa, örümcek ve toz imparatorluğuna dönüşürdü. Bugünkü durumunda birkaç hafta sürecek bakım, onarım ve temizlik sonucunda eski haline gelirdi; Baumgartner, 17 Ekim'de Beatrix Coen'in mektubunu okuduktan yaklaşık altı saat sonra bu işleri yaptırmak üzere Mr. Flores'le ekibini işe aldı. İşin birinci bölümü bitince evin içinde ikinci bir iş yapılacak, bodruma inen eski merdiven sökülüp yepyeni bir merdiven yapılacaktı. Nihayet.

Baumgartner aynı gün Ann Arbor'daki Tom Nozwitszki'yi aradı. Zorunlu alolar ve nasılsınlar ve görüşmeyeli ne âlemdesinler faslından sonra Baumgartner, Şu senin Beatrix Coen hakkında bana biraz daha bilgi ver, diye söze başladı. Yazdığın nottan anladığım kadarıyla, kız müthiş yetenekli ve geleceği parlak biri; ama görünüşe bakılırsa uzun olacağa benzer bir ziyaret için onu buraya davet etmek üzereyim, o yüzden evimde huzursuzluğa ve felakete yol açmayacak kadar tutarlı, aklı başında

biri olup olmadığını bilmem gerek. Onunla paylaşmak istediğim bir ton materyal var, ama kız kafadan çatlak ya da fazlasıyla zor yahut aşırı çekingen ya da aşırı geveze veya fazlasıyla kaprisli biriyse yahut aşırı bilmem-neyse, davet planımı değiştirip ona yardımcı olmak için başka bir çözüm bulmam gerekir. Tabii eğer ona yardımcı olmayı istersem.

Tom güldü. Merak etme, Sye. Sağlam kızdır. Çok zekidir, hoştur, dengelidir. Conrad'ın dediği gibi, *bizden biridir*. Onu üç yıldır tanıyorum, her zaman ciddi, akıllı, çalışkan biri olarak gördüm, ama aynı zamanda eğer havasındaysa çok eğlenceli, komik biridir, hani Anna çakırkeyif olduğunda çok komiklik yapardı ya, tıpkı öyle komik, işte o yüzden bazen Bebe'yle beraberken Anna'yı anımsıyorum.

Bebe?

Herkes ona böyle hitap eder. İnan bana, senin standart Amerikalıların gibi değildir. Yüzde ellisi Yahudi, yüzde yirmi beşi beyaz Amerikalı, yüzde yirmi beşi de siyah. Anneannesi Philadelphia'daki ilk siyah doktorlardan biriymiş. Babaannesi ise Columbia Üniversitesi Fizik Bölümü'nde çalışan ilk Yahudi kadınmış. İyi bir soyağacı, öyle değil mi? Nereye baksan müthiş bir beyin çıkıyor karşına, ama Bebe kendisinin melez olduğunu söyler ya da bir keresinde dediği gibi, *herkes gibi görünmeye çalışan herhangi biri*. Başka ne vardı? Her ikisi de Chicago Üniversitesi'nde ders veren sanat tarihçisi bir anne ile biyokimyacı bir baba ve Amerika'nın ya da Avrupa'nın yahut her ikisinin bir yerlerinde dolaşan iki kardeş. Ayrıca inan bana, senin kitaplarının çoğunu, belki de hepsini okumuştur ve senin Wheaties'ten[1] sonraki en iyi şey olduğuna inanır.

1. Wheaties bir kahvaltılık gevrek markası. Paketin üstünde ünlü sporcuların resimleri yer alır ve ABD'de kültürel bir simge niteliğindedir. Reklam sloganı da "Şampiyonların Kahvaltısı"dır. (Ç.N.)

Şampiyonların kahvaltısı.

Bunu dile getirmediyse de öyle olduğunu ima etti.

Tom'la görüştükten sonra Baumgartner, Ann Arbor' dan gelen mektuba cevap yazdı ve sonra Beatrix Coen'le ikisi, Anna'nın yayımlanmamış yazılarını ve mektuplarını içeren bin iki yüz sayfayı taramaları için gerekecek günler, haftalar, belki de aylar sürecek ziyareti planlamaya başladılar. Yaşlı adam, Anna'ya duyduğu tutkulu ilgi için genç kadına minnettardı, genç kadın da çalışmalarını desteklediği ve onu ağırlamak üzere garajın üstündeki daireyi elden geçirip masrafa girme cömertliğini gösterdiği için yaşlı adama minnettardı; bu karşılıklı minnet duygusu öylesine güçlüydü ki, başlangıçtaki yazışmalarında birbirlerine gönderdikleri e-postaları ve mektupları ve kartpostalları bir gören olsa, onların 21. yüzyılın insanları birbirinden koparan, dağınık, düzensiz ve özensiz Yeni Dünya'sında yaşayan sıradan insanlar değil, 18. yüzyılda Kral Louis'nin Versailles Sarayı'nda yaşayan soylular olduğunu zannederdi, çünkü yazışmalarındaki *nezaket* yaşadıkları yerde ve zamanda hiç duyulmamış bir düzeydeydi. Ne var ki, yavaş yavaş o tumturaklı dil, daha ayağı yere basan, daha dolaysız iletişim kalıplarına dönüştü ve aralarında derin dostluğa yol alan bir iletişim kuruldu. Baumgartner çok etkilendi.

Beatrix'in sömestrın sonuna kadar devam etmesi gereken akademik görevleri vardı, Noel tatilinde de annesiyle babasını ziyaret etmeyi planlıyordu, o yüzden New Jersey'ye yeni yılın ilk günlerinde gelmesini kararlaştırdılar; bu iki buçuk aylık süre, Baumgartner'a evdeki onarımı bitirmek, Anna'nın yazılarını yeniden elden geçirmeye başlamak, yaklaşık bir ay içinde de *Çarkın Gizemleri*'ni okuyup, varsa gerekli değişiklik ve düzeltileri yapıktan sonra kitabı 1972'de kurulmasına Anna'nın yardım ettiği ve yaklaşık kırk yıldır Baumgartner'ın ya-

pıtlarını basan Amerika'daki yayıncısı Helle Books'a iletmek üzere temsilcisi Maddy Lifton'a göndermek için zaman kazandıracaktı.

Ziyaret kesinleşip Mr. Flores ile adamları garajın üstündeki dairede çalışmaya başlayınca, Baumgartner, lise öğrencisi çocukları işe alıp Anna'yla birlikte evin kendilerinden önceki sahibinden devraldıkları, giderek paslanan çim makinesiyle çimleri biçtirmenin dışında hiçbir şey yapılmayan on bir yıllık ihmal yüzünden bitkilerin çürümeye yüz tuttuğu, çıplak çiçek tarhlarını otların büründüğü arka bahçeye de bir şeyler yapmak gerektiğine karar veriyor. Bebe Coen'in bir süreliğine Poe Yolu'ndaki evde kalması yaklaştığı için, müstakbel ev sahibi yoğun bir bahçe bakımına girişiyor. Bir zamanlar, evi Anna'nın çekip çevirdiği günlerde bahçede çiçekler ve yeşillikler vardı, bakımı kolay, fazla nazlı olmayan, ama göz alıcı renklerde, farklı biçimlerde çiçekler, çeşitli tonlarda yeşillikler güzel bir çiçek tarhı oluştururdu; şimdi ekim ayının ortaları, çalıları dikmek ve soğanları ekmek için en uygun zaman, Baumgartner da toprak donup kış bastırmadan sararıp solmuş bütün çiçekleri ve ölü yeşillikleri söküp yerlerine tazelerini dikmek istiyor.

Böylece, birkaç bölümdür adı geçmeyen, ama merdivenden düştüğü gün Baumgartner'la ilgilenen, söz verdiği gibi işten çıkınca Baumgartner'ın incinen dizi için büyük bir buz torbası, bodrum için ampuller getiren, yemek hazırlayan, sonra da mutfağı temizleyen, iyi kalpli, merhametli, irikıyım, adaleli, eski beyzbolcu, elektrik sayacı okuma görevlisi Ed Papadopoulos gündeme geliyor. Kazadan bu yana geçen bir buçuk yılda ikisi dost oldular, Baumgartner (geçen ilkbaharda, seyahat acentesinde görevli Mitzi adında hayat dolu bir sarışınla evlenen) genç adamın düğününe gitti, yeni evlileri yörenin en iyi Çin, Meksika ve İtalyan lokantalarında ağırladı,

baba-oğulun aralarının limoni olduğunu bildiği halde, Ed'in PSE&G şirketinden istifa edip babasının bahçe mimarisi işinde çalışma kararını destekledi; çünkü çok içten, çok duyarlı Ed'in bütün canlılara içgüdüsel bir yakınlık duyduğunu, günlerini bahçelerde toprağı kazarak, bitkiler ve çiçekler yetiştirerek geçirmesinin ekmeğini kazanmak için en anlamlı, en tatminkâr yöntem olduğunu ve bu doygunluğun arada bir huysuz, baskıcı babasıyla atışmaya değeceğini biliyordu. Ed neredeyse bir yıldır bahçecilik yapıyordu, Baumgartner acilen profesyonel yardıma gereksinim duyunca Ed ve iki çırağı her sabah gelerek arka bahçeye el atıp eski parlak günlerine döndürmek için çalışmaya başladılar. Şimdi günlük düzen şöyle yürüyor: Ed'le adamları bahçeyle uğraşırken Mr. Flores ve ekibi akşama kadar garaja girip çıkarak çalışıyor; iki çalışma alanı birbirine çok yakın olduğu için iki grup örtüşen iş alanlarında hareket ederken sık sık karşılaşıyorlar, ekiplerden birinde kendi aralarında İspanyolca konuşan üç kişi var, diğer ekipteki üçlü ise İngilizce konuşuyor. Bu yüzden iki ekip de birbirleriyle konuşamıyor, ama tek kelime İngilizce bilmeden Meksika'dan, Panama'dan, Venezuela'dan Gringo'lar Ülkesi'ne (ABD'ye) transfer edilen Latin Amerikalı şaşkın takım arkadaşlarıyla iletişim kurabilmek için İspanyolca öğrenmeyi iş edinmiş bir Ed Papadopoulos var ve Ed, Angel Flores ve iki adamıyla kendi dillerinde konuşuyor; Baumgartner şunca yıldır tanıdığı asık suratlı Mr. Flores'in gülümsediğini, hatta kahkaha attığını ilk kez görüyor. STB, bahçıvanla Dominik Cumhuriyeti'nde doğup büyüyen marangozun çoğunlukla beyzboldan söz ettiklerini anlayacak kadar İspanyolca biliyor ve dünyanın en göze çarpmayan insanlarından biri olan irikıyım Ed'in gittiği her yere can katmak gibi bir yeteneği olduğunu düşünüyor.

Bu arada Baumgartner, Anna'nın bütün yazdıklarını

toparladı ve yıllardır ilk kez yeniden okumaya başladı. *Leksikon*'a alınacak şiirleri seçtikten sonra, geri kalanların seçilenler kadar iyi olmadığı ve yayımlanmamalarının daha uygun olduğu düşüncesiyle onları unutup gitmişti. Ama ya yanıldıysa, ya seçerken kendisinin belirlediği standartlar fazla sert ve kısıtlayıcı olmuşsa? Anna'nın sıçrama yapmasını istediği için, bulduğu iki yüz on altı şiirin içinden başyapıt olarak gördüğü seksen sekizini seçmişti; kitap gerçekten de büyük bir sıçrama yapmıştı ve okur sayısı hâlâ artmaya devam ediyordu; ancak en büyük şairler bile sadece başyapıt niteliğinde şiir yazmazlar, Baumgartner belki de çok seçkinci bir yaklaşımla Anna'ya haksızlık etmiş olabilirdi. Şimdi seçilmedikleri için bilinmeyen, görünmeyen yaklaşık iki yüz elli sayfayı dolduracak yüz yirmi sekiz şiiri yeniden elden geçirirken, bu mükemmel olmayan ama çoğu görkemli şiirlere kızın nasıl tepki vereceğini düşünerek, kendini onun yerine koyarak, onun yakıcı, sarsıcı, harika bir hazine gibi göreceği şiirler karşısındaki heyecanını hissederek şiirleri Beatrix Coen'in gözünden okumaya başladığını fark ediyor, kendisinin gerçekten aptallık ettiğini düşünüyor, *Leksikon*'dan sonra hangi akla hizmet ederek ikinci bir koleksiyon yayımlatmadığına hayıflanıyor. Bu yüz yirmi sekiz şiirin hepsi olmasa bile yetmişi ya da sekseni bir an önce dünya okurlarına sunulmalıydı; kim bilir ne zaman, ama bir gün o iki kitap birleştirilir, büyük bir ciltte toplu şiirler olarak basılır – Anna'nın mezarının sessizliğini bastıracak şakıyan sayfalardan oluşmuş bir anıt olabilir.

Ama daha fazlası var, çok daha fazlası. Yalnızca Anna'nın otobiyografik yazıları değil, Fransızca, İspanyolca ve Portekizceden çevirdiği hiç yayımlanmamış seksen yedi şiirin yanı sıra çoğu A4 boyutunda kâğıtlara, bir kısmı da Amerikan ve İngiliz tarzı yatay defter ile Fransız

ve İspanyol tarzı kare *cahier* ve *cuaderno olmak üzere* çeşitli boyutlarda karalama defterlerinden, çizgili ve çizgisiz defterlerden koparılmış sayfalara kurşunkalemle, dolmakalemle ya da daktiloyla, ayrıca zarfların, elektrik faturalarının, alışveriş listelerinin, bir kiremitçi faturasının, Lorca'nın "Ozan New York'ta" şiirini çevirdiği için editörden gelen teşekkür mektubunun arkasına yazılmış olan ve Anna'nın yaklaşık bütün şiirlerini, değişik taslakların elyazmalarını içeren dağ gibi üç yığın var. Dahası: Bir düzine kitap eleştirisi ve eleştirilerin yayımlandığı haftalık ya da aylık dergilerin kopyaları, beş basılmamış öykü ve Anna'nın yarıda kalmış iki romanının iki yüz otuz altı sayfası – romanlar yarım kaldığı ve beş öykünün uzunluğu da otuz sayfayı geçmediği için belki yayımlanmaya değmeyecek, ama Beatrix Coen'in (jüri yazmasını kabul ederse) tezi için yaşamsal önemde kaynaklar. Baumgartner çevirilerin ve (toplam 171 sayfalık) on dört otobiyografik metnin de kitap haline getirilebileceğini düşünüyor, ama seçimlerinde fazla duygusal davranarak Anna'ya ve yapıtlarına yarar yerine zarar vermekten çekindiği için buna şimdi girişmeyip birileriyle görüşüp danıştıktan sonra karar verecek.

Şiirlerin yanı sıra, Baumgartner'ın yayımlanmasını gönül rahatlığıyla benimseyeceği şey, Atlantik'in iki karşı yakasında oldukları ve ancak mektupla iletişim kurabilecekleri, aksi takdirde izlerini yitirecekleri, 1969'un ortalarından 1971'in ortalarına kadar geçen umutsuz iki yılda Anna ile birbirlerine yazdıkları mektuplar. O zamanlar –biri on dokuz diğeri yirmi bir yaşında– ikisi de daha bebek sayılırdı; ayrı düştüklerinde dile getirmeye korksalar da başlamış olan ilişkinin zamanla güçleneceği, belki de büyük bir aşka dönüşeceği umudundan başka elle tutulur bir birliktelikleri yoktu. Ondan önce eylülde Goodwill mağazasındaki o şaşkın ilk karşılaşma vardı, o

karşılaşma hikâyenin sonu da olabilirdi ve öyle de olacak gibi görünüyordu; ama sekiz ay sonra, saygın rasyonalistlerin yıllardır bize söylediklerinin aksine, karşılarına ikinci bir şans daha çıktı; ilahların en mutlu ve içtenlikli olduğu zaman evrenle barbut attıkları andır, mayıs sonlarında bir akşamüstü Baumgartner Amsterdam Bulvarı'ndaki Macar Pastanesi'nde tesadüfen Anna'nın yanındaki masaya oturdu, kızı tanıdığı için değil (okuduğu kitap yüzünü kapatıyordu), tek boş yer orası olduğu için. Anna o ikinci karşılaşmalarını otobiyografik yazılarından birinde, *İlk Günler* başlığı altında anlatmıştı:

> Delikanlı sandalyesine oturur oturmaz bana baktı ve, "Seni bir yerden tanıyorum, öyle değil mi?" dedi.
>
> "*Tanımak* biraz abartılı olabilir," diye cevap verdim, "ama bir kez birbirimizi gördük. Aylarca önce, buradan on blok kadar güneydeki elden düşme eşya satan bir dükkânda. Anımsadığım kadarıyla diz boyu yığılmış tencerelerin ortasındaydın."
>
> "Tamam işte!" dedi. "Amsterdam Bulvarı'yla Doksan Sekizinci Cadde'nin köşesindeki eskicide! Birbirimize gülümsemiştik, değil mi?"
>
> *Gülümsemiştik* dediği anda yeni bir tebessüm, sonbahardakinden çok daha geniş bir gülümseme yayıldı yüzüne, ben de öyle bir gülümsemeyle karşılık verdim ve o anda tuhaf bir şey olduğunu hissettim. Tuhaf olan gülümsemeler değildi, en azından sadece gülümsemeler değil, ama birbirimiz hakkında hiçbir şey bilmediğimiz halde, ikimizin de aylar önceki o kısacık, uçup giden ânı sanki aramızda bir bağ yaratmış gibi hatırlamamız tuhaftı. Sonbaharda hafif bir gülümseme, ilkbaharda tesadüfen ikinci bir karşılaşma ve daha geniş tebessümler – o âna kadar olan biten bu kadardı, ama sanki birbirimizi bir süredir tanıyor gibiydik, hatta belki de

tanıyorduk, çünkü ilk karşılaşmamızla şimdiki arasında geçen aylar boyunca ikimiz de birbirimizi düşünmüştük ve şimdi kader bizi ikinci kez buluşturduğuna göre ikimizin de bu ânı geçiştirmemeye kararlı olduğumuzu sezdim.

Zaman kısıtlıydı, ama Baumgartner'ın, Anna'yı tanıdığı bütün diğer kızlardan farklı biri olarak görmesine ve uzun süredir iple çektiği Collège de France'taki bir yıllık felsefe öğrenimi için Paris'e gitmekten pişman olmasına yetecek sayıda buluşmayı, yemekleri, uzun yürüyüşleri, sinemaları, konserleri, müzeleri ve karyolayı sarsan geceleri hazirandan ağustosun ortasına kadar olan süreye sığdırdılar. Ne var ki Anna, ilişkileri hakkında genç adamın görüşünü paylaşmıyordu, hatta ona duyduğu ilginin gücü konusunda ikircikliydi; çünkü Baumgartner pastanede konuşmaya başladıkları o ilk akşamüstünden beri New York'tan gitmeye hazırlanıyordu ve uçağa bindiği anda da onu unutacaktı. Bu kuşkusuna karşın yine de ona âşıktı, ama bir yandan da kendini coşkulu bir aşka kaptırmaya hazır değildi, çünkü Frankie Boyle'un sonsuza dek parçalanan bedeni ve geri kalan parçalarının durduğu neredeyse boş tabutu karşısında yaşadığı şoku daha atlatamamıştı. Baumgartner, onu hazır olmadığı aşk ilanına zorlamayacak kadar çok seviyordu ve yola çıkmadan önceki son gün kendisi de aşkını ilan etmekten kaçındı. O noktada Büyük Adımı atmaya o da Anna gibi hazır değildi; ama içten içe bu ilişkinin uzun vadeli olacağına inanıyordu, çünkü gelecekte onsuz hayatın hayat sayılmayacağını daha o zamandan biliyordu. Oysa Anna öyle düşünmüyordu ve birlikte geçirdikleri son saatte işi Baumgartner'a hakarete kadar vardırdı. Sen edepsiz, kokuşmuş bir aşağılıksın Sye, dedi; bir ayağın çoktan kapının dışındayken bana yanaşıyorsun, gönlünü eğlendirip

hevesini aldıktan sonra şimdi hoşça kal sevgilim, seni rüyalarımda göreceğim diyorsun.

Baumgartner, Daha fazlasını yapacağım, dedi; sana her gün mektup yazacağım. Sen de mektuplarıma cevap versen iyi edersin – yoksa.

Yoksa ne?

Seni rüyalarımdan dışarı atarım.

Sen mektup yazacaksın, ben de cevap vereceğim. Ama hiç yazmayacağına göre kaygılanmama da gerek kalmayacak, öyle değil mi?

O kadar emin olma Miss Çokbilmiş. Senin yerinde olsam şimdiden kaygılanmaya başlardım.

Baumgartner her gün yazmadı, ama Anna 1970 Haziran'ında kısa bir gezi için Paris'e gelinceye kadar birbirlerine yüzden fazla mektup yazdılar; ne var ki arada bir önceki yaz yatakta geçirdikleri, çarşafları tutuşturacak o ateşli saatleri özlediklerine değinmek dışında yazdıkları klasik anlamda aşk mektupları değildi; gerçekten de Paris'teki iki haftalık birlikteliklerinde o ateşli saatleri yaşadılar, sonra Anna yaz okulu için Madrid'e gitti, Sorbonne'da yapacağı bir yıllık öğrenim için ağustosta Paris'e döndüğünde ise Baumgartner bavulları toplamış New York'a gitmeye hazırlanıyordu. İster şanssızlık deyin ister kötü zamanlama, ama her halükârda boşuna kaçırılan fırsatlarla dolu bir süreçti; 1971'de Anna ikinci kez yaz okulu için Madrid'e geldiği için bir yılı daha aralarındaki okyanusun iki yakasında geçirdiler. Birbirlerine mektup yazmaktan başka yapılacak bir şey yoktu ve şimdi elde o son on iki aylık süre içinde yazılmış yüz yirmi-yüz kırk kadar mektup var. Mektuplardan (gündelik yaşamdaki birtakım tuhaf olaylardan söz eden) bir kısmı eğlenceli, (Nixon'ı, Kissinger'ı ve devam eden savaşı hedef alan siyasal görüşlerle dolu) diğer mektuplar yıpratıcı, hatta acı dolu, ama mektupların çoğu değişim ve geçiş sürecindeki

iki genç beynin ayrıntılı raporları niteliğinde; Anna'nın okuduğu ölmüş ve yaşayan şairler hakkındaki açık sözlü, titiz ve çoğu kez şaşırtıcı yorumları, ilk dönemlerdeki biçeminin gündelik halk diline ve yalınlaşmaya yöneldiğini gösteriyor; Baumgartner ise gelecek yarım yüzyıl boyunca yakasını bırakmayacak olan varlığın cisimleşmiş bilinci ve çift yanlılığı hakkındaki görüşlerinin ilk belirtileriyle uğraşıyor; samimiyetleri ve birbirlerine olan güvenleri arttıkça mektupların tamamı kendileri hakkında daha önce hiç kimseyle paylaşmadıkları kuşkuları ve korkuları içeriyor. Her ne kadar birbirlerine bağımlı ve âşık olsalar da, bunlar aşk mektupları değil, zihinsel ve ruhsal yoldaşların, ayrı yerlere giderlerken sadakat yemininin getireceği saçma talepleri hiçe sayma konusunda akıllıca bir anlaşma yapmış ruh eşlerinin yazışmalarıydı; öyle olduğu için de Anna New York ve Paris'teyken Baumgartner hiçbir suçluluk duymadan Paris ve New York'ta birtakım kaçamaklar yaptı ve bu ayrılıklar sırasında kendisinin bulunmadığı şehirlerde Anna'nın da aynı kaçamakları yapmasını umdu. Baumgartner, Anna'nın vücuduyla ne yapacağının kızın kendi meselesi olduğuna ve onu ilgilendirmediğine inandığı için ona kaçamak yapıp yapmadığını sormadı; Anna da Baumgartner'ın kendi meselelerinin sadece onu ilgilendireceği düşüncesiyle sorma zahmetine girmedi.

Bugün 22 Kasım, Anna'nın Claremont Bulvarı'nda ölümle yüz yüze gelişinin kırk yedinci yıldönümü. İki onarım ekibi de işlerini bitirip gittiler, Flores'in ve Papadopoulos'un paraları ödendi; Baumgartner mektuplar kitabına önsöz olarak yazmayı planladığı, Anna'yla ilgili uzun otobiyografik denemeyi düşünürken, aslında *Çarkın Gizemleri* üzerinde çalışmaktan kaçmak için böyle yaptığını fark ediyor; oysa kitabı yeniden okuyup yapması gereken değişiklikler, düzeltmeler varsa onları Beatrix

Coen'in geleceği 5 Ocak'tan önce tamamlaması gerek. Kitabı belirli bir tarihe yetiştirmek zorunluluğu yok, isterse yazdıkları üzerinde bir yıl daha düşünebilir, ama Beatrix Coen Princeton'a gelmeden önce *seferberliğe hazır olmaya*, kızın sadece Anna ve yapıtıyla ilgili çalışma yapmak üzere kalacağı süre boyunca bütün vaktini ona ayırmaya kararlı, bunu layıkıyla yapabilmesi için de o süre zarfında kendi işinin ayak bağı olmaması gerekiyor.

Neyse ki, kitap korktuğu kadar kötü değil. İşin doğrusu, biraz bile kötü değil, hatta gönlü gani kişilerce iyi de bulunulabilir; ama şayet gülünçlüğün sınırında bir yapıt ortaya koymak istiyorsanız, kitaptaki her cümle kendinizi alaya alan, iki ucu keskin ironilerle doluysa, metnin hiçbir noktasında dilinizin sürçmemesi ve tonunuzu yitirmemeniz gerekir; çünkü tek bir yanlış esprilerin içinde gizli olan yaşamsal ciddiyetteki niyetlerinizi sabote edip bütün kitabı saçmalıklar uçurumunun dibine atabilir. Baumgartner'ın gördüğü kadarıyla, paragrafı karalayıp kitaptan atarak kolayca çözümlenecek üç ya da dört yerden başka dil sürçmesi yok; o yüzden kitap nasıl olup da yazdığını aklının almadığı kadar çılgınca olsa da, içi az çok rahatlıyor, kendine daha az sinirleniyor.

Oberlin'de birinci sınıf öğrencisiyken aldığı felsefeye giriş dersinde Aristoteles'in yazdığı ya da Aristoteles hakkında yazılan ve insan bedenini tekneye, ruhunu da o teknenin kaptanına benzeten bir şey okuduğunu hayal meyal anımsıyor; Baumgartner o tarihte buna çok gülmüştü, çünkü bedensiz kaptan-ruhu, dümendeki kanlı canlı kaptan olarak beden teknesini Çin Denizleri'nin tehlikeli sularında ilerletirken düşünmemek olanaksızdı; cisimsiz bir şeyin (ruhun) cisimleşmesi (beden olması) ve hâlâ ruh diye tanımlanması anlamsızdı. Ancak, Aristoteles'çi benlik, madde ile madde olmayanın bileşimi, yani görünmeyen bir ruhun hareket ettirdiği bir beden

ise, bu metaforu geliştirerek birleşik kaptan-ruh ile beden-tekneyi, modern, motorlu bir taşıt aracının, örneğin bir 20. yüzyıl otomobilinin direksiyonuna oturtunca beden-teknenin dümenindeki kaptan-ruh hâlâ salt, cisimsiz bir ruh olarak salt, somut bir otomobilin uzay boşluğundaki yolculuğunu yönlendirecektir, ama o takdirde insanlar salt ruh ya da salt beden değil, ikisinin bileşimi olacağı için otomobil sürücüsünün cisimleşmiş bir ruh ya da cisme bürünmüş bir ruh olması gerekir; bu her gün dünyanın dört bucağındaki milyonlarca yolda milyonlarca defa tekrarlansa bile adanmış bir düalist bunu desteklemez. Baumgartner o tarihte on yedisini yeni doldurmuş birinci sınıf öğrencisi bir ukala olarak yaşamdaki en önemli amacı okuduğu her şeyi sorgulayıp elinden geldiğince alay etmek olduğu için bu tür saçmalıkları uydurmaya bayılıyordu, ama üç ay sonra babası öldü ve Baumgartner Newark'tan döndükten sonra Aristoteles'i hedef almaktan vazgeçip başka uğraşlara yöneldi.

Yine de bu tuhaf imgeleri, otoyollarda, şoselerde, bağlantı yollarında arabalarını kullanan milyonlarca ve milyonlarca beden-ruhu yıllardır belleğinde taşıdı; direksiyon başındaki her kişi, böcek benzeri bir otomobilin madenî kabuğuna hapsedilmiş insan boyutunda bir monattı, o büyük kalabalıktaki her erkek ve her kadın akıp giden, çoğunlukla tehlikeli trafiğin içinde yapayalnızdı ve aynı zamanda zihin ya da ruh veya akıl olan direksiyondaki kişi, arabayı gideceği yere kazasız belasız ulaştırmak için irili ufaklı yüzlerce karar vermekle yükümlüydü. Virajlarda yanlış dönüş yapmaktan sakın, yoldaki çukurlardan ve yola düşmüş nesnelerden kaçın ve asla ama asla bir başka arabayla çarpışmaya yol açacak tehlikeli dürtülere uyma. Çarpışmalar ölümcül olabilir ve bir kez öldün mü sonsuza kadar ölü olarak kalırsın.

Baumgartner, kitabın kafasında şekillenmeye başla-

masının, insan yaşamını yalnızlığın ve potansiyel ölümün yollarında hız yapan, virajları neredeyse iki tekerlek üstünde dönen, kontrolden çıkmış arabaların dalaşması gibi yıpratıcı, yok edici bir yorumdan kaynaklandığına inanıyor; ancak, bu düşüncelerin belirginleşip *Çarkın Gizemleri*'ni oluşturması, *otomobil* sözcüğünü irdelemeye başlayınca gerçekleşti. Otomobil, Antik Yunancadan (*auto*), Latinceden (*mobilis*) ve 19. yüzyıl Fransızcasında *kendi kendine hareket eden* anlamındaki (*mobile)* teriminden türetilmiş melez bir bileşik sözcüktür ve genel olarak *araba* denilen aracın tanımıdır. Aynı zamanda insanları da kendi kendine hareket eden yaratıklar olarak düşünmek olasıdır; Baumgartner da birbirinden bağlantısız bu iki görüşü zoraki ve düpedüz abartılı bir kavramda birleştirerek kitabını ilerletecek motor metaforunu buldu. Swift, Kierkegaard ve okurlarını tepe üstü durup dünyanın düzgün görünüşünün öyle olduğuna inandırmak için dünyayı tersine çeviren diğer entelektüel şakacıların zikzaklı, sözde felsefi yolundan gidip dönüşümlü olarak otomobili insan, insanı otomobil gibi yorumladı. Komik adam şu Baumgartner. Ne yazık ki, yaşamakta olduğumuz günler hiciv için uygun değil ve buradaki espriyi anlayan biri olup olmayacağını zaman gösterecek.

Kitap, her biri yaklaşık altmış-yetmiş sayfa olan dört bölümden oluşuyor: Oto Mekaniğe Giriş, Motor Kentinde Bozulma, Yıkım Derbisi ve Kendi Kendine Yürüyen Araba Efsanesi. Her bölüm hem bireysel hem toplu insan yaşamı ve arabaların bu yaşamdaki rolleri hakkında; kitap bölümlerinin içindeki her bölüm, işlenen konuyla ilgili yalın, sözde ciddi bir denemeyle başlıyor, ardından kurmaca öyküleri, gerçek olay haberlerini, masalları, felsefi bulmacaları içeren on beş ya da yirmi hikâye yer alıyor. Örneğin Oto Mekaniğine Giriş, Baumgartner'ın sağlam ahlaklı olma çabası ve iyi sürücü olma

çabasını birleştirmesiyle hem insanın kendini (oto) hem de araba sürmeyi ve sürüş kurallarını öğrenmeyi anlatıyor. Motor Kentinde Bozulma (hastalık, kemik kırılması, salgın hastalık gibi) çeşitli kriz durumlarındaki insanı ve onun yanı sıra (patlayan lastik, hatalı buji, arızalı karbüratör gibi) bütün arabaların zaman zaman karşılaşacağı mekanik sorunları işliyor. Yıkım Derbisi grafikleri, sürücülerin sürüş kurallarını çiğneyip dur işaretlerinde ve kırmızı ışıklarda durmamak, yollarına çıkan her yayayı çiğneyip geçmek gibi *Tanrı-vergisi anayasal haklarını* kullanmaları halinde toplumun ne hale geleceğini gösteriyor. MAGA milyonlarından[1] ve Beyaz Saray'daki gizli tehditlerden hiç söz etmeden ve başka hiçbir yoruma gerek olmadan da Baumgartner'ın ne demek istediği açık seçik anlaşılıyor. Kitaptaki diğer örneklerde anlatılan hayalî yerler Belfast'a, Saraybosna'ya, Rwanda'ya benziyor, ama bu kentlerin adı hiç geçmiyor. En sonunda Kendi Kendine Yürüyen Araba Efsanesi, nüfusun büyük kesimlerinin özgür düşünen bireyler olma özerkliğinden gönüllü olarak vazgeçip daha büyük bir güce (sayılara), kaçınılmaz olarak insani anlayıştan kaçınıp zamanla oto endüstrisinin hâkimiyetini ele geçiren sayı-odaklı makinelerin kavrayabileceği bedenden koparılmış bir Pisagor'cu güce inanacakları bir geleceği ele alıyor. Baumgartner kitabını Texas'taki saatte seksen altı mil hızla dört yol ağzında karşılaşan, sahipleri uyuyan dört adet kendi kendine yürüyen arabanın çarpışarak alev aldığı ve ölümle randevuları için yola çıkmadan arabalarını programlamayı unutmuş dört kişinin öldüğü korkunç kazanın hikâyesiyle bitiriyor. Ayrıca, yakında açıklana-

1. MAGA (*Make America Great Again*), Trump'ın "Amerika'yı yeniden harika yap" sloganına ve o dönemdeki milyonluk yolsuzluklara gönderme yapılıyor. (Ç.N.)

cak resmî polis raporunun bu felaketi *insan hatası* olarak göstereceğini de belirtiyor.

Metni Şükran Günü'nden önceki Pazartesi, yani 25 Kasım'da Maddy Lifton'a gönderiyor. Kitabını *dumanı üstünde saçmalıklar* olarak tanımlayıp Maddy'yi uyararak Morris Heller ve oğlunun kitabı reddedebileceklerini belirtiyor, ama inanılmayacak bir şey oluyor, kitap reddedilmiyor ve aralık ayının ortalarında Baumgartner seferberliğe hazır olarak düşüncelerini Bebe Coen'e odaklayabilecek duruma geliyor.

Daha iki ay önce hiç tanımadığı kız, şimdi Baumgartner'ın yaşamındaki en önemli kişi haline geldi. Henüz karşılaşmadılar, birbirlerini sadece fotoğraflarda ve dijital ekranlarda gördüler, ama Baumgartner, Beatrix Coen'i daha şimdiden, Anna ile ikisinin ne yazık ki sahip olamadıkları kızlarıymış gibi seviyor. Tom Nozitszki yanılmamıştı. Bebe çeşitli ufak ama iz bırakan özellikleriyle gerçekten Anna'ya benziyor. Belki fiziksel özellikleriyle değil, ama ruhsal yapısı, genel görünüşü, başkalarına saçtığı enerji açısından benziyor. Bebe, Anna'nın yapıtıyla en kapsamlı biçimde ilgilenen tek kişi. Sırf bu yüzden bile Baumgartner'ın Sevgili Dostlar Galerisi'nde onur köşesinde yer almaya hak kazanıyor; ama onun da ötesinde, ekim ayının ortalarından beri hemen her gün onunla yazışan, telefon ve zoom görüşmeleri yapan Baumgartner, kızın kafasının nasıl çalıştığını gördüğü için ne kadar parlak zekâsı olduğunu biliyor, dahası kızı gerçekten seviyor ve yirmi beş gün sonra 5 Ocak'ta gelmesini iple çekiyor. Bir türlü geçmeyen üç hafta mı olacak yoksa sayılı gün hesabı çabucak geçecek mi, orasını kestiremiyor, ama çok geçmeden üç hafta bitecek; Baumgartner yaz tatilini bekleyen öğrenci gibi sabırsızlıktan yerinde duramıyor.

Ancak bir sorun var. Bebe, Ann Arbor'dan Princeton'a arabayla gelmeyi planlıyor ve Baumgartner elli yedi

farklı nedenden dolayı paniğe kapılıyor. Michigan, Ohio ve Pennsylvania'daki hava koşulları ocak başlarında çok kötü olabilir; altı yüz on beş millik yolculuk yaklaşık dokuz buçuk saat sürer, o süre içinde Erie Gölü, on yaşındaki küçük Toyota Camry'nin üzerine tipiler, dolular ya da dondurucu yağmurlarla çullanabilir ve o altı yüz mili bir ölümcül tehlike alanına çevirebilir. Üstelik Bebe yanında zaman zaman onu dinlendirmek için arabayı kullanacak ya da acil bir durumda ona yardım edecek bir dostu, bir yol arkadaşı olmadan yalnız gelmekte ısrarcı. Baumgartner, ona planını bir daha gözden geçirip trenle gelmesini öneriyor, ama Bebe, New Jersey'de arabasına ihtiyacı olacağını söylüyor. Baumgartner, Hiç de öyle değil, diyerek istediği zaman kendi arabasını vereceğini belirtiyor; fakat Bebe arabayı alırsa Baumgartner'ın işlerini engelleyeceğini söyleyerek öneriyi reddediyor. Bunun üzerine Baumgartner, Çok saçma! diyor, benim arabamı almak istemezsen, senin için bir araba kiralarım. Buna ne dersin? Bebe, Söz konusu bile olmaz, diye yanıtlıyor. Baumgartner'ın daha şimdiden onun için bir sürü masraf yaptığını, onu daha fazla masrafa sokmak istemediğini söylüyor. Baumgartner cevabı patlatıyor: Parayı unut. Bunu yapacak kadar param var! On iki saniye sonra cevap mesajı geliyor: Bunu unutamam!

Baumgartner'ın babasının *Meksika açmazı*[1] dediği bir çıkmazdalar. Tatlı ve sevimli Beatrix Coen'in yönetilip yönlendirilecek biri olmadığı belli, onun üzerinde otorite kurmaya ya da istediğini yapmasını önlemeye kalkışanın vay haline. Baumgartner, yıllar içinde zaman zaman Anna'yla da benzer çatışmalar yaşamıştı, onun üzerinde durmadığı eski bir sorunu durup dururken yeniden

1. Bir tartışmada, bir olayda iki tarafın da kazançlı çıkamayacağı içinden çıkılmaz durum, çıkmaz, açmaz olarak İngilizcede kullanılan argo deyim. (Ç.N.)

mesele yapan Anna saldırıya geçer, ödün vermeye yanaşmadan tartışır, sonunda Baumgartner yelkenleri suya indirip onun dediğini kabullenmek zorunda kalırdı. Anna'nın haklı olup olmaması durumu değiştirmezdi, çünkü o haksızken bile hep haklı çıkardı; çok geçmeden Baumgartner da tek mantıklı savunmanın teslimiyet olduğunu öğrendi, çünkü o teslim bayrağını çeker çekmez tartışma biter, ânında belleklerden silinirdi. Bebe Coen'e de öyle mi davranmalı – ne derse kabullenip onun dediğini yapmasına boyun mu eğmeliydi? Evet, 4 ve 5 Ocak'ta hava berbat olabilir, o havada araba kullanmak çok sorunlu olabilir; ama eşdeğer bir başka olasılık da Bebe'nin yola çıktığı andan Baumgartner'ın garaj yoluna varacağı âna kadar günlük güneşlik, yumuşak bir havada yolculuk yapmasıdır. Ne olacağı bilinemez, hiç bilinemez, en önemlisi de Baumgartner'ın kıza fazla yüklenip ziyaretin tadını kaçırması kendisini de çok üzer, çünkü şu anda kızın yaşından daha uzun yıllar yaşadığı bu evde onunla geçireceği günler ya da haftalar ya da aylardan daha önemli bir şey yok. O yüzden Noel'den hemen önce Baumgartner diretmekten vazgeçiyor, kıza istediğini yapmasını söylüyor ve iyi yolculuklar diliyor. Baumgartner'ın onu hayalindeki kızının yerine koyduğunu ve ölmüş karısının hayata dönüşü gibi yorumladığını anlayan akıllı Ms. Coen, ondaki bu tavır değişikliği karşısında neredeyse özür dileyecek hale geliyor, eskiden Anna'yla tartışmaları nasıl bittiyse Michigan'lı genç kadınla da aynısı oluyor. Anlaşmazlıkların üzerine sünger çekiliyor ve dostlukları devam ediyor.

Yine de Baumgartner içten içe kaygılanıyor. Ne de olsa, hava koşullarından başka şeyler de var, ıslak ya da buz tutmuş yollar kadar kuru yollarda da kaza olabilir, altı yüz milden uzun yolculukta kızın başına on binlerce şey gelebilir. Noel gelip geçiyor, Baumgartner 27 ya da 28 Aralık'a kadar öylesine yüreği ağzında bir duruma geliyor

ki, her an panikleme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Kendini yemesine yol açan etkenlerden birinin *Çarkın Gizemleri* olduğuna kuşkusu yok, zaten iki yıl boyunca arabalarla bağlantılı her şeyi, arabaların kendisiyle, ama aynı zamanda gecenin karanlığında eyaletlerarası yollarda milyonlarca yalnız sürücünün sürdüğü milyonlarca arabanın yanı sıra insanın kendini de araba olarak yorumlamasını –kısacası sayıları giderek artan çılgın ve öfkeli insanların Yeni Çağ'ın bir numaralı ez-geç sporu Yıkım Derbisi'nin turnuvalarına katılmak için sürüş kurallarını çiğneyen Amerikan toplumunu, Özgürler Ülkesi'ni– irdeleyerek geçirilen iki yılın ardından başka ne olması beklenir ki? Baumgartner'ın kitabının temel metaforu buydu, ama şimdi Bebe Coen Michigan'la New Jersey arasındaki gerçek yollarda gerçek bir arabayı sürerek Amerika kıtasının beşte birini geçmek üzereyken, onun 5 Ocak'ta gelmesini bekleyen yaşlı adam kendi hayal gücünün yumruğunu yiyor ve kızın karşılaşabileceği tehlikeleri gözünde büyütmemek, hatta hafifletmek gücünü bulamıyor. Olasılıkların en kötüsünü düşünmekte haksız sayılmaz, ama yollardaki milyonlarca arabanın yaptığı onca mili düşününce ölümcül kazalar istatistiksel olarak çok fazla değil ve Baumgartner biraz salim kafayla düşünecek olsa yaşadığı panik yüzünden Bebe'nin Orta Pennsylvania'daki 80 numaralı otoyolda ölmesi gibi gerçekleşmesi zor bir olasılığı zihninde gerçekleştirdiğini anlayacak. Ne var ki salim kafayla düşünemiyor, o yüzden uyanık olduğu bütün saatleri korku içinde geçiriyor.

Bu tedirginliğinde her şeyden önce kitabın etkisi olabilir, ama en önemlisi o değil, çünkü Baumgartner, Anna'nın ölümünün, onun denize koşmasını engelleyemediği Cod Burnu'ndaki o son günün de tedirginliğini tetiklediğini biliyor. Anna *son bir kez* denize gireceğini söylerken çoktan ayağa kalkmıştı, Baumgartner da hav-

lunun üzerine uzanmış kitap okuyordu; Anna'ya artık geç olduğunu, eve dönmeleri gerektiğini söylediği halde, Anna gülüp geçti, Baumgartner uzandığı yerden toparlanıp ayağa kalkıncaya kadar karısı çoktan koşmaya başladığı için ona yetişmesi olanaksızdı. Yetişecek kadar zaman olmadı. Oysa Bebe'yi arabasını Michigan'da bırakıp trenle gelmeye ikna edebilmesi için bir aydan fazla zamanı vardı, yine de bütün çabasına karşın kızı razı edemedi; artık çok geç, eğer orası ile burası arasındaki yolda başına bir şey gelirse, Baumgartner böyle bir olayın kendisi öldüreceğini hissediyor. Şu âna kadar ömründe hiç böyle bir şey hissetmedi, ama Bebe Coen eve kazasız belasız gelemezse öleceğini iliklerine kadar hissediyor.

Ayın 3'ünde uzun bir telefon görüşmesi yapıyorlar. Baumgartner korkusunu bastırmak, sesini kontrol edebilmek için elinden geleni yapıyor; çünkü Bebe pür neşe, bavulunu toplamış, ertesi sabah yola çıkmaya hazır olduğu için kendi olumsuz sezgileriyle kızın keyfini kaçırmak istemiyor. Tedirginliğini belli etmek yerine, yarınki hava raporunun çok iyi olduğunu (sıcaklık eksi 1^0 dolaylarında, parçalı bulutlu, yağış olasılığı yüzde 10) söylüyor, yolun yaklaşık yarısındaki ve Bebe'nin eski bir aile dostları olan, Carnegie Mellon Üniversitesi'nde araştırma görevlisi karıkocanın evinde geceleyeceği Pittsburgh'a kaçta varabileceğini soruyor. Bebe kesin bir saat vermenin zor olduğunu, çünkü bu gece Ann Arbor'daki arkadaşlarıyla yemeğe çıkacağı için yarın sabah Pittsburgh'a doğru yola koyulmasının eve kaçta gelip yatacağına ve sabah kaçta kalkacağına bağlı olduğunu söylüyor. Olabilecek en sıradan konuşmayı yapıyorlar, yine de Baumgartner, Bebe'nin söylediklerini dinledikçe yarın ve ertesi günle ilgili kaygıları azalıyor; çünkü kızın ağzından çıkan en sıradan sözcük bile söylediklerine bir Shakespeare sonesi ya da İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin önsözü gibi büyüleyici,

yüce bir nitelik katıyor. Anna da aynı niteliğe sahipti, hem yalnızca sesinde değil, bedeninin en sıradan hareketlerini yüce bir ifade tarzına ve zarafete dönüştürme gücünde bu nitelik vardı, örneğin bir kitabın sayfalarını çeviren parmaklarının hareketi ya da bir havluyu veya peçeteyi katlarken bileklerini döndürüşü – kısacası insanın en alışılmış, en sıradan hareketleri bile ateşli benliğinin mucizeleri gibi ışıldardı. Baumgartner, hayatındaki Anna Blume'un ve Beatrix Coen'in raflarda iki yandan kitapları tutan desteklere benzediğini düşünüyor, Bebe'ye yarın rahat, olaysız bir yolculuk diliyor, umutsuzca söylemek istediği tek şeyi söylememek için kendini tutuyor: *Yalvarırım, dikkatli sür arabayı.* Bunu söylememek için büyük çaba sarf ediyor, ama sanki Bebe yine de duymuş gibi, Baumgartner o sözleri aklından geçirir geçirmez gülerek cevabı yapıştırıyor: Merak etme Sye, dikkatli kullanacağıma söz veriyorum.

3 Ocak 2020 saat bir buçuk. Baumgartner telefonu kapatıyor; şimdi cevap vermesi gereken bir soru var: Yarın, öbür gün şöyle dursun, bugün bitene kadar ne yapacak? Bebe'nin, –yolculuğun ilk etabında herhangi bir sorun olmadığı takdirde– Pittsburgh'daki aile dostlarının evine varıncaya kadar telefon etmesini beklemiyor; eğer her şey yolunda giderse oraya varması şu andan itibaren yirmi altı ya da yirmi sekiz saat sonraya denk gelecek, oraya vardığında da telefon etmek aklına gelir mi acaba? Baumgartner bu süre için herhangi bir plan yapmadı; Anna'nın yazılarını yeniden elden geçirmeye ya da başka bir iş yapmaya kalkışamayacak kadar diken üstündeydi. Belki yürüyüş yapmak iyi gelir diye düşünüyor, ama dondurucu bir soğuk var, eğer evden çıkıp biraz dolaşacak olursa, en rahat çözüm arabayla gezmek olur. Öyle olsun bakalım, diyor; arabayla içki satan dükkâna gidip biraz daha içki ve bir kasa da şarap alacak, ondan sonra

yapacak bir şey bulamazsa, arkadaşlarına telefon edip gelebilecek durumda olan bir dostunu önceden planlanmamış akşam yemeği için lokantaya davet edecek.

Baumgartner en sıcak tutan kışlık giysilerini, en sıcak tutan kışlık kabanını giyiyor, garaja gidip hem benzinle hem elektrikle çalışan dört yaşındaki Subaru-Crosstrek'in direksiyonuna geçiyor. Motoru çalıştırıp yola çıkınca şehre inmek ya da içki ve şarap stokunu takviye etmek veya tanıdığı ama yakınlık duymadığı birine rastlayıp geçmek bilmeyen iki-üç dakika boyunca hal hatır sormak istemediğini fark ediyor, o yüzden alışveriş semtinin bildik dünyasına yönelmek yerine tam ters yöne dönüyor, çok geçmeden güney yönünde, kalabalık ticari otoyollardan ve yanıp sönen ışıklardan uzağa, evlerin giderek azaldığı, yolların giderek daraldığı kırlara doğru yol alıyor. Pine Barrens'a[1] yaklaştığını düşünüyor, ama emin olamıyor; bir pazar öğleden sonra Anna'yla birlikte bu gizemli, boş alanı keşfetmeye gelmelerinden bu yana yıllar geçtiği için ayrıntıları anımsamıyor, hatırladığı tek şey, piknik yapmak için bir yerde mola verip kumlu toprağa yaygıyı sererken Anna'nın güzelim, parıltılı yüzüne bakışı, ona bakarken öylesine büyük bir mutluluk duymuştu ki, bu ânı ömrün boyunca hatırla adamım, diye düşünmüştü, çünkü şu anda yaşadığın şeyden daha önemli hiçbir şey yaşamayacaksın.

O duyguyu ve onu yıllarca hissetmeye devam ettiğini anımsıyor, ama o duyguyu yaşadığı yerin ayrıntıları aklından öylesine çıkmış ki, doğru yere mi yoksa başka bir yere mi geldiğinden emin olamıyor. Arabasına atlayıp evden çıkalı ne kadar oldu? Kırk ya da kırk beş dakika, daha fazla olmadığını düşünüyor, ama kış gündönümün-

1. New Jersey'nin güneyindeki ağaçlık bir bölge. (Ç.N.)

den sonraki haftalar olduğu için daha şimdiden hava kararmaya başlıyor günler hâlâ kısa, hem de çok kısa; sola dönüp sık ağaçlı bir çamlığın içinden geçen dar yola sapınca sol gözünün ucuyla bir şey görüyor, yolun sol tarafındaki ağaçların arasından fırlayan bir geyik bu, Baumgartner içgüdüsel bir tepkiyle direksiyonu sola kırıp geyiğe çarpmaktan kurtuluyor, zaten geyik de yolu geçerek karşı taraftaki ağaçların arasında kaybolup gitmiş. Baumgartner kazayı kıl payı atlattıktan sonra kendini toplamak için arabayı bir an durduruyor, yetmiş iki yaşında reflekslerinin bu kadar güçlü oluşuna şaşırıyor, yine de başlamasıyla bitmesi bilemediniz üç-dört saniyeden uzun sürmeyen olayın beklenmedik bir anda oluşu onu biraz sarsıyor. Sonra motoru çalıştırıp yeniden yola koyuluyor, bir süre sonra bir evin önünden geçiyor, birkaç yüz metre ileride bir ev daha görüyor; ne var ki evine yollanmanın zamanı geldiğini hissetmesine karşın, sola ya da sağa sapıp kuzeye doğru ilerlemesi için bir yol ağzına gelmesi gerek. O yüzden yola devam ediyor, geldiği yöne geri dönebilmek için ağaçların arasında manevra yapabileceği bir açıklık arıyor, ama çamlıkta öyle bir boşluk bulmasına fırsat kalmadan bu kez yolun sağ tarafından ikinci bir geyik fırlıyor; Baumgartner direksiyonu sola kırsa geyiğe çarpacağı için sağa dönüp geyikten kurtuluyor, yolun kenarına savrulup bir ağaca tosluyor. Gerçi ağır gidiyordu, yirmi sekiz-otuz milden fazla hız yapmıyordu, yine de ağaca çarpışı hem ani hem sert oluyor ve emniyet kemeri bağlı olduğu halde öne doğru fırlayıp alnını direksiyona çarpıyor, alnı yarılıyor, sağ gözüne doğru kan akıyor. Nedendir bilinmez, hava yastığı açılmadı. Belki arızalandı ya da arabanın ağaca çarpışı hava yastığı mekanizmasını çalıştıracak kadar sert değildi.

Baumgartner'ın bilinci yerinde, acı da duymuyor. Ama olanlardan biraz sersemliyor, kanı mendiliyle siler-

ken böyle çok kan akmasına neden olacak kadar büyük bir yaranın bu kadar az acı vermesine –daha doğrusu hiç sızlamamasına– hayret ediyor. Birkaç dakika sürücü koltuğunda kımıldamadan oturup ne yapması gerektiğini düşünüyor. Öncelikle arabayı gözden geçirmesi gerektiğine karar veriyor, eğer ciddi bir hasar yoksa ve Subaru hâlâ çalışıyorsa arabaya binecek, geri dönüp Princeton'a gidecek. Arabadan inip buz gibi havada dışarı çıkıyor ve ön panjurun içeriye göçtüğünü görüyor. Bu çöküşün herhangi bir mekanik soruna yol açmayacağını düşünüyor, ama arabaya binip marşa bastığı zaman motor çalışmıyor. Ne elektrik bataryasında ses var ne de motorda; Baumgartner oto mekaniği hakkında hiçbir şey bilmediği ve sorunu kendisi gideremeyeceği için kabanın yakasını kaldırıp ellerini ceplerine sokarak ölgün kış aydınlığında az önce önünden geçtiği evlere doğru yürümekten başka yapacak bir şey olmadığına karar veriyor. Ve kahramanımız yüzüne rüzgâr çarparak, alnındaki yara hâlâ kanayarak yardım aramaya gidiyor, ilk eve gelince kapıyı tıklatıyor ve S.T. Baumgartner destanının son bölümü başlıyor.

Neden bazı anıları hatırlar, bazılarını unuturuz?

Baumgartner, sevgili eşi Anna'nın ölümü sonrasında büyük üzüntü yaşayan yetmiş bir yaşındaki felsefe profesörü Baumgartner'ın emekliliğe ve dünyadan elini eteğini çekmeye hazırlanışını konu ediyor.

Roman, Baumgartner ile Anna'nın 1968'deki parasız öğrencilik yıllarında New York'ta bir yandan çalışarak diğer yandan yazarak geçirdikleri günlerin anılarıyla başlıyor, sonraki kırk yılı aşkın sürede yaşadıkları mutlu evliliklerini anlatıyor ve geriye dönüşlerle Baumgartner'ın Newark'taki ilkgençlik günlerini ve kökenlerini tanıtarak dolambaçlı bir şekilde hafıza ve anı sarmalları arasında ilerliyor.

Paul Auster'ın sıradan bir yaşamın en küçük, en geçici anlarındaki güzelliğe dair keskin bakışını yansıtan ve birçok yaşamı yakalayan *Baumgartner,* yazarın son başyapıtı.

#amerikanedebiyatı #hafıza #ilkgençlik #evlilik #dalga #kökenler #ölüm #yaşlılık

ISBN 978-975-07-6259-8

can

canyayinlari.com | f | ◙ | 𝕏 canyayinlari

roman